
**REKOMENDACIJŲ VYKDYTI PRIEMONIŲ, DIDINANČIŲ
ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ, VIEŠUOSIUS
PIRKIMUS IR ŠIŲ PRIEMONIŲ SPECIFIKACIJŲ SĄRAŠŲ
PARENGIMAS**

STUDIJA

2007 m.

<i>Studijos pavadinimas:</i> „REKOMENDACIJŲ VYKDYTI PRIEMONIŲ, DIDINANČIŲ ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ, VIEŠUOSIUS PIRKIMUS IR ŠIŲ PRIEMONIŲ SPECIFIKACIJŲ SĄRAŠŲ PARENGIMAS“		<i>Pateikimo data:</i> 2007-09-14
<i>Autoriai:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Advokatų profesinės bendrijos Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis SMA advokatas, partneris dr. Deividas Soloveičikas, LL.M; • Advokatų profesinės bendrijos Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis SMA advokato padėjėja Gintarė Rumšienė; • Advokatų profesinės bendrijos Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis SMA teisininkė Daiva Zabukaitė; • UAB „Ekostrategija“ direktorius Martynas Nagevičius; • UAB „Ekostrategija“ Teritorijų planavimo ir teisės aktų ruošimo skyriaus vadovė Inga Valuntienė; • UAB „Ekostrategija“ inžinierius Mindaugas Janulis; • UAB „Ekostrategija“ inžinierė Evelina Trutnevytė; 		
<i>Užsakovas:</i> LR Ūkio ministerija	<i>Sutartis:</i> Vadovaujantis 2007 m. gegužės 29 d. sutartimi Nr. 8-165 sudaryta tarp Užsakovo Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos ir Vykdytojo Advokatų profesinės bendrijos Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis SMA, atstovaujamos kontoros partnerio advokato dr. Deivido Soloveičiko	
<i>Anotacija:</i> Vadovaudamasis 2007 m. gegužės 29 d. sutartimi Nr. 8-165, techninės užduoties V dalimi, Užsakovas pateikia Vykdytojui studiją „Rekomendacijų vykdyti priemonių, didinančių energijos vartojimo efektyvumą, viešuosius pirkimus ir šių priemonių specifikacijų sąrašų parengimas“.		
<i>Studija perduota:</i> Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai spausdinta ir įrišta (3 egzemplioriai), taip pat elektroninis variantas (kompaktinis diskas).		
Advokatų profesinė bendrija Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis SMA Jogailos g. 4 LT-01116 Vilnius	Telefonas: 8 5 212 00 33 Faksas: 8 5 212 10 33 E-paštas: d.solovecik@sma.lt ; g.rumsiene@sma.lt ; d.zabukaite@sma.lt WWW: www.sma.lt	

Patvirtinta:

Advokatų profesinės bendrijos
Soloveičikas, Markauskas, Aviža, Bagdanskis | SMA partnerio
Advokato dr. Deivido Soloveičiko

[parašas, A.V.]

TURINYS

I. GEROJI UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS DIDINANT ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ	7
1.1. ES valstybių-narių aplinkosaugos kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose nacionalinio reguliavimo lyginamoji analizė.....	8
1.2. Geroji patirtis didinant energijos vartojimo efektyvumą	11
1.2.1 Gerosios patirties didinant energijos vartojimo efektyvumą apibendrinimas	15
1.3. Energijos vartojimo efektyvumo panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose pavyzdžiai	17
1.3.1 Užsienio šalių geros patirties viešuosiuose pirkimuose naudojant energijos vartojimo efektyvumo kriterijų įvertinimas.....	36
II. GALIMYBĖS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ PROCEDŪROJE TAIKYTI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJŲ ANALIZĖ.....	39
2.1. Viešųjų pirkimų teisinio reglamentavimo analizė.....	39
2.1.1. Viešųjų pirkimų reglamentavimas Europos Sąjungoje.....	39
2.1.2. Viešųjų pirkimų reglamentavimas Lietuvoje.....	47
2.2. Galimybių atskirose viešųjų pirkimų procedūrose didinti energijos vartojimo efektyvumą teisinė analizė.....	49
2.2.1. Pirmasis etapas - pasirengimas viešajam pirkimui.....	49
2.2.2. Antrasis etapas. Pirkimo dokumentų parengimas	51
2.2.2.1. Bendrieji reikalavimai pirkimo dokumentams.....	51
2.2.2.2. Tiekėjų kvalifikacijos patikrinimas.....	57
2.2.3. Trečias etapas. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas.	70
2.2.4. Ketvirtas etapas. Sutarties pasirašymas ir vykdymas.....	80
2.3. Išvados ir pasiūlymai	85
2.3.1. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijų naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose galimybių privalumai ir trūkumai	85
2.3.2. Pasiūlymai dėl teisės aktų priėmimo.....	87
III. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJŲ NAUDOJIMO VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ PROCEDŪROSE TEISĖS AKTŲ PROJEKTAI	96
3.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo“ patvirtinimo.....	96
3.1.1 Prekių sąrašo sudarymo metodika.....	96
3.1.2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas.....	116
3.2. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas „Dėl energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijų“ patvirtinimo.....	120
3.2.1. VPT direktoriaus įsakymo projektas.....	121

Studijoje vartojami terminai ir santrumpos:

- „Energija“** – komerciniu pagrindu prieinama visų formų energija, įskaitant elektros energiją, gamtines dujas (įskaitant suskystintas gamtines dujas), suskystintas naftos dujas, bet kokį šildymui ir vėsinimui naudojamą kurą (įskaitant centralizuotą šildymą ir vėsinimą), akmenis anglis ir lignitą, durpes, kurą transportui (išskyrus aviacinį kurą ir jūrų transporto talpyklų kurą) ir biomasę, kaip apibrėžta 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/77/EB¹ dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo elektros energijos vidaus rinkoje;
- „Energijos vartojimo efektyvumas“** – sukurto darbo, paslaugų, prekių ar gautos energijos ir energijos veiksmingo panaudojimo laipsnis;
- „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas“** – energijos galutinio vartojimo efektyvumo didėjimas dėl technologijų, elgsenos ir (arba) ekonominių pokyčių;
- „Energijos vartojimo efektyvumo direktyva“** – 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinti Tarybos direktyvą 93/76/EEB;
- „Rekomendacijos“** – šioje studijoje parengtas Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymo „Dėl rekomendacijų dėl energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose projektas“;
- „Vyriausybės nutarimas“** – šioje studijoje parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo“ projektas;

¹ OL L 283, 2001 10 27, p. 33–40

„Žalioji pirkimas“ –

viešasis pirkimas, kurio metu perkančioji organizacija panaudoja vieną ar kelis aplinkosaugos kriterijus viešojo pirkimo sąlygose, pasirinkdama prekes, paslaugas ir darbus ne tik pagal jų kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliuose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų;

„ES viešųjų pirkimų direktyvos“ –

2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo;

„VPI“ –

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 84-2000; 2002, Nr. 118-5296; 2003, Nr. 57 - 2529, Nr. 123-5579 2004, Nr. 7-130, Nr. 96-3520, Nr. 116-4321, 2006, Nr. 4-102);

„ETT“ –

Europos Teisingumo Teismas;

„VPT“ –

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnyba;

„ES“ –

Europos Sąjunga.

Kitos studijoje vartojamos sąvokos ir terminai suprantami taip, kaip numatyta Europos Sąjungos ir / arba Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Darbo (vykdomos analizės) turinio ir ribų nustatymas

Rengiamoje studijoje ketinama aparti galimybes bei būdus, kaip energijos vartojimo efektyvumo kriterijus gali būti panaudotas viešųjų pirkimų procedūrose siekiant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje numatyto tikslo – pasiekti bendrą nacionalinį orientacinį energijos sutaupymo tikslą, kuris devintaisiais šios direktyvos taikymo metais turi būti 9 % bei įgyvendinant šioje direktyvoje numatytą įpareigojimą valstybių-narių viešajam sektoriui rodyti pavyzdinį vaidmenį viešaisiais pirkimais didinant bendrąjį valstybės suvartojamos energijos efektyvumą.

Siekiant šio tikslo studijoje analizuojama geroji kitų ES valstybių patirtis didinant energijos vartojimo efektyvumą: pateikiama ES valstybių-narių aplinkosaugos kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose nacionalinio reguliavimo lyginamoji analizė, pristatomi ir analizuojami įdomiausi ir geriausių rezultatų pasiekę užsienio valstybių organizuotų viešųjų pirkimų, kuriais buvo siekiama padidinti energijos vartojimo efektyvumą, projektai, taip pat projektų, kurių metu įvairiose viešojo pirkimo procedūrų stadijose (dokumentuose) buvo panaudotas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus, gerieji pavyzdžiai.

Išanalizavus gerąją kitų užsienio valstybių patirtį toliau studijoje pateikiama ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, teisinė analizė ir atsižvelgiant į jos rezultatus kiekvienoje viešojo pirkimo stadijoje pasiūlomi būdai, kaip perkančiosios organizacijos galėtų panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų, nurodoma, kokių priemonių šioje srityje turėtų imtis teisės aktus priimančios institucijos.

Studijos praktinėje dalyje pateikiami rinkoje esančių atskirų kategorijų prietaisų ir transporto priemonių energijos išteklių vartojimo efektyvumo lygių bei kainų, atsižvelgiant į šių prekių efektyvumo lygį, palyginamosios analizės rezultatai, kurie susistemunami ir kartu su parengtomis šių prietaisų ir transporto priemonių visuose režimuose, įskaitant parengties režimą, efektyviai vartojančių energijos išteklius, techninėmis specifikacijomis panaudojami siūlomų priimti teisės aktų projektuose: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu pavirtintame prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašė bei Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymu patvirtintose energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijose.

Pristatant siūlomų priimti teisės aktų projektus nurodomi siūlomos energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose schemas privalumai bei teikiama nauda, kartu siūlomos papildomos priemonės, leisiančios pasiekti dar didesnių energijos vartojimo efektyvumo didinimo rezultatų.

Paskutinėje studijos dalyje pateikiami patys teisės aktų projektai, parengti laikantis teisės norminių aktų rengimo reikalavimų.

I. GEROJI UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS DIDINANT ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMĄ

Rengiant šią studiją buvo išanalizuoti įvairūs informacijos šaltiniai apie kitų šalių atliktus energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus, surinkta medžiaga apie geriausią energijos vartojimo efektyvumo didinimo viešaisiais pirkimais patirtį, ji susisteminta ir pateikta šioje studijos dalyje.

Toliau šioje dalyje geroji užsienio šalių patirtis pateikiama tokia tvarka:

I. ES valstybių-narių aplinkosaugos kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose nacionalinio reguliavimo lyginamoji analizė. Šioje dalyje palyginsime nacionalinę atskirų ES valstybių-narių žaliųjų pirkimų reguliavimą: pateiksime palyginamąją informaciją apie žaliųjų pirkimų privalomumą, aplinkosaugos kriterijaus panaudojimą viešųjų pirkimų procedūroje (vienose šalyse jis naudojamas kaip pasirenkamasis kriterijus pasiūlymus vertinant pagal ekonominį naudingumą, kitose – kaip techninių specifikacijų dalis), taip pat paanalizuosime, kokie kriterijai dominuoja vertinant tiekėjų pasiūlymus skirtingose ES valstybėse-narėse.

II. Gera patirtis didinant energijos vartojimo efektyvumą. Šioje dalyje supažindinsime Jus su keliais užsienio šalių atliktais projektais, kuriais buvo siekiama padidinti energijos vartojimo efektyvumą įsigyjant energijos efektyvumą didinančią įrangą, prietaisus ar tik pakeitus įprastą organizacijos elgesį.

III. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose pavyzdžiai. Paskutinėje dalyje pristatomi keletas gerosios užsienio šalių praktikos pavyzdžių, kokiais būdais energijos vartojimo efektyvumo kriterijus šiose šalyse bei atskiruose projektuose buvo panaudotas viešųjų pirkimų procedūrose. Visi pateikti projektai pasiekė gerų rezultatų didinant energijos vartojimo efektyvumą ir turėtų būti geras pavyzdys Lietuvai įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą bei siekiant joje nustatytų tikslų.

1.1. ES valstybių-narių aplinkosaugos kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose nacionalinio reguliavimo lyginamoji analizė

ES valstybių-narių patirtis viešųjų pirkimų procedūroje naudojant aplinkosaugos kriterijų²:

Nacionalinio aplinkosaugos kriterijaus reguliavimo aspektai	Žalieji pirkimai			Aplinkosaugos kriterijus		Dominuojantis kriterijus vertinant tiekėjų pasiūlymus			
	Teisiškai reikalaujama	Rekomenduojama	Leidžiama	Pasirenkamasis kriterijus	Techninių specifikacijų dalis	Perkančiosios organizacijos pasirinkimo diskrecija	Aplinkosaugos kriterijus turi vienodą lyginamąjį svorį	Produkto funkcionalumo reikalavimas	Ekonominis produkto naudingumas
Danija	X			X			X		
Vokietija	X			X					X
Nyderlandai		X		X					
Prancūzija			X		X			X	
Jungtinė Karalystė			X	X	X	X			
Švedija		X		X	X	X	X	X	X
Austrija	X				X	X			
Suomija			X	X		X			
Italija			X	X	X	X			

1.1 lentelė. ES valstybių-narių patirtis viešųjų pirkimų procedūroje naudojant aplinkosaugos kriterijų

Danija. Danijos Aplinkos apsaugos įstatymas (angl. *Environment Protection Act*), priimtas 1994 m., nustato pareigą perkančiosioms organizacijoms pirkti prekes ar produktus, kuriuose yra perdirbtų ar perdirbamų medžiagų, taip pat tokias, kurioms dėl aplinkosauginių priežasčių turėtų būti teikiama pirmenybė. Įgyvendinant šiuos Aplinkos apsaugos įstatymo reikalavimus, nacionaliniai pirkimų departamentai vykdydami viešuosius pirkimus ir vertindami tiekėjų pasiūlymus aplinkosauginiam kriterijų suteikia tokį patį lyginamąjį svorį kaip ir kainai ar prekių kokybei. Perkančiosios organizacijos yra įpareigos elgtis taip pat.

² http://www.iclei-europe.org/fileadmin/user_upload/Procurement/PICOLight/Publications/Good_Practice_Guide/GPG_fullversion.pdf

Vokietija. Vokietijos federalinis atliekų tvarkymo įstatymas (vok. *Kreislaufwirtschafts- und Abfallgesetz*) nustato pareigą perkančiosioms organizacijoms perkant prekes ar paslaugas prioritetą teikti žaliems produktams. Be to, Vokietijos federalinė ir Žemių vyriausybės yra įgyvendinusios ES direktyvas, reikalaujančias naudoti aplinkosaugos kriterijų viešuosiuose pirkimuose, pagal kurias atitikimas aplinkosaugos reikalavimams turi būti nurodomas prekės aprašyme tiekėjo pateiktame pasiūlyme.

Nyderlandai. Nuo Nacionalinės aplinkos apsaugos politikos plano (angl. *National Environmental Policy Plan*) priėmimo 1990 m., olandų vyriausybė aiškiai pripažino, kad viešieji pirkimai yra viena iš priemonių įgyvendinti aplinkosaugos politiką. Papildomi reikalavimai viešųjų pirkimų teisės aktu bazei, susiję su aplinkosaugos kriterijais, yra nustatyti keliuose vyriausybės aplinkosaugos planuose. Šie reikalavimai nėra įpareigojantys, tačiau vyriausybė nuolat skatina jų laikytis. Prekių ir aplinkosaugos memorandume (angl. *The Memorandum on Products and Environment*), priimtame 1996 m., pasiūlytos rekomendacinės aplinkosaugos sąlygos, kurios galėtų būti naudojamos konkurso sąlygose.

Prancūzija. Prancūzijos perkančiosios organizacijos aplinkosaugos kriterijų viešųjų pirkimų procedūroje gali naudoti tiek, kiek tai reikalinga perkančiosios organizacijos poreikiams patenkinti ir viešųjų pirkimų tikslui įgyvendinti. Prancūzija yra pasirinkusi modelį, pagal kurį aplinkosauginiai reikalavimai dažniau yra naudojami techniniuose reikalavimuose, nei kaip atrankos kriterijus vertinant tiekėjų pasiūlymus.

Jungtinė Karalystė. Jungtinėje Karalystėje aplinkosaugos kriterijus gali būti panaudotas bet kurioje viešųjų pirkimų procedūrų stadijoje (rengiant pirkimo dokumentus, vertinant tiekėjų pasiūlymus bei sudarant pirkimo sutartį). Perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų komisija turi teisę nuspręsti, ar būtina aplinkosaugos kriterijų panaudoti konkurso sąlygose, tačiau, bet kuriuo atveju, toks reikalavimas neturi kliudyti pačiam pirkimui.

Austrija. Austrijos perkančiosios organizacijos aplinkosaugos kriterijų viešųjų pirkimų procedūrose naudoja nuo 1980 m. Austrijos federalinis pirkimų įstatymas (angl. *The Austrian Federal Procurement Act*) ir Austrijos paslaugų pirkimo įstatymas (angl. *Austrian Norm on Procurement of Services*) įtvirtinta teisinę pareigą perkančiosioms organizacijoms į konkurso sąlygas įtraukti aplinkosaugos kriterijus.

Suomija / Švedija. Remiantis Švedijos ir Suomijos teisės aktais, perkančiosios organizacijos tiekėjų pasiūlymus vertina ir viešo pirkimo laimėtoją išrenka pagal pasirinktus kainos, išlaikymo kaštų, pristatymo terminų, kokybės, estetiškumo, funkcionalumo ir techninių charakteristikų, aptarnavimo ir techninio aprūpinimo ir / arba aplinkosauginius kriterijus. Šie kriterijai, jeigu įmanoma, turi būti

išdėstyti pagal svarbumą ir jiems suteikiamas lyginamasis svoris arba bent jau nurodoma, kuriam kriterijui teikiamas prioritetas, t.y. šių šalių teisės aktai nenustato pareigos perkančiosioms organizacijoms perkant prekes, paslaugas ar darbus viešojo pirkimo procedūrose naudoti aplinkosauginį kriterijų, tačiau tai daryti yra leidžiama ir netgi rekomenduotina.

Konkretų atskirų užsienio valstybių viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą naudojant aplinkosaugos kriterijų aptarsime toliau šioje studijos dalyje analizuodami gerąją kitų užsienio šalių patirtį didinant energijos vartojimo efektyvumą bei viešųjų pirkimų procedūrose naudojant energijos vartojimo efektyvumo kriterijų.

1.2. Geroji patirtis didinant energijos vartojimo efektyvumą

Vokietija. Europos energijos trofėjus³

Europos energijos trofėjus yra ES lygmenyje organizuojamos privačių ir viešųjų įmonių bei įstaigų varžybos energijos biuro patalpose taupymui. Europos energijos trofėjaus varžybas suorganizavo 6 partneriai – didžiausią vaidmenį organizuojant varžybas atliko Europos Komisija, vykdydama SAVE II programą ir Vokietijos žemės Žemutinės Saksonijos Ekonominių santykių ir energetikos ministerija. Varžybos pradėtos įgyvendinti 2004 m. sausio 1 d. Šiuo projektu buvo siekiama sumažinti energijos vartojimą, energijos išlaidas bei CO₂ emisijų kiekį įgyvendinant įvairias energijos taupymo priemones visoje Europoje. Be to, projektu buvo siekiama išsiaiškinti, ar galima sutaupyti 10-15 % energijos vien pakeitus projekto dalyvių elgesį (išjungiant energiją vartojančius prietaisus, kai jie nenaudojami ir pan.) bei kartu parodant dalyviams ir jų personalui, kaip paprasta yra taupyti energiją. Projekto dalyviams buvo pateikta informacija, kokiais būdais reikia motyvuoti personalą, kad Europos energijos trofėjaus varžybų metu įgyvendintos energijos taupymo priemonės taptų nuolatinėmis jiems dirbant.

Pasirengimas projektui vyko 9 mėnesius. Dalyvauti varžybose norą pareiškė 38 dalyviai. Pirmajame projekto etape buvo rengiamos varžybų techninės specifikacijos, nustatomas dalyvavimo projekte terminas, sukurtos duomenų bazės rinkti informaciją apie dalyvaujančias organizacijas, jų pastatų infrastruktūrą bei išsivystymo lygį, taip pat kviečiami dalyviai. Antrajame etape prasidėjo energijos taupymo varžybos: 38 dalyviai varžėsi siekdami sutaupyti kuo daugiau energijos ir laimėti Europos energijos trofėjų. Šio etapo metu buvo skaičiuojami tikslūs suvartojamos energijos kiekiai projekto pradžioje ir viso jo vykdymo metu, o dalyvaujančioms organizacijoms buvo toliau teikiama informacija ir pagalba įgyvendinant energijos efektyvumo taupymo priemones (ši informacija buvo pateikiama oficialioje projekto interneto svetainėje ir nuolat atnaujinama).

Projektas baigėsi 2005 m. lapkričio 30 d. Jo pabaigoje buvo išrinkti ir Europos energijos trofėjumi apdovanoti dalyviai, kurie savo biuro patalpose sutaupė didžiausią energijos kiekį naudodami vien tik nieko nekainuojančias priemones, t.y. keisdami savo įprastinį elgesį ir nenaudodami jokių investicijų į naują įrangą – išjungdami šviesą, šildymą, kai tai nereikalinga ir pan. Iš projekte dalyvavusių 38 viešųjų ir privačiųjų organizacijų 22 pasiekė labai gerų rezultatų – projekto metu buvo sutaupyta daugiau nei 30 % energijos.

³ <http://www.managenergy.net/products/R1331.htm>

Varžybų rezultatai

PRIZAS	LAIMĖTOJAS
Auksas: 10 000 €	Centrica Business Services (Jungtinė Karalystė) (energijos vartojimas sumažintas 31,28 %)
Sidabras: 5 000 €	Land Securities (Jungtinė Karalystė) (energijos vartojimas sumažintas 29,18 %)
Bronza: 2 500 €	Dresdener Bank AG (Berlynas, Vokietija) (energijos vartojimas sumažintas 19,36 %)
PRIZAS už bendrą sumažintą energijos vartojimą visoje šalyje	LAIMĖTOJAS
Nacionalinis Vokietijos prizas	Dresdener Bank AG (Berlynas) (energijos vartojimas sumažintas 19,36 %)
Nacionalinis Italijos prizas	Ducati (energijos vartojimas sumažintas 15,62 %)
Nacionalinis Prancūzijos prizas	EDF (energijos vartojimas sumažintas 7,01 %)
Nacionalinis Lenkijos prizas	Library Ksiaznica beskidzka (energijos vartojimas sumažintas 11,89 %)
Nacionalinis Vengrijos prizas	Biopetrol (energijos vartojimas sumažintas 13,43 %)
Nacionalinis Jungtinės Karalystės prizas	Centrica Business Services (energijos vartojimas sumažintas 31,28 %)
PRIZAS viešumo kampanija	LAIMĖTOJAS
Geriausia vidinė (angl. <i>in-house</i>) viešumo kampanija	Bolonijos provincija

1.2 lentelė. Varžybų rezultatai

Įvertinus bendrus 38 projekte dalyvavusių organizacijų pasiektus rezultatus buvo nustatyta, kad projekto metu sutaupytos energijos vidurkis yra 6,9 %:

38 dalyviai	Sutaupytos energijos kiekis	CO ₂ sumažėjimas	Kaštų sumažėjimas
Projekto vykdymo metu	3,7 GWh	1,885 tonos	205 000 €
Po 5 metų	14,8 GWh	7,540 tonos	988 000 €

Po 10 metų	29,6 GWh	15,080 tonos	1 640 000 €
------------	----------	--------------	-------------

1.3 lentelė. Sutaupyta energijos kiekis

Daugelis projekte dalyvavusių organizacijų pripažino, kad siekis laimėti Europos energijos trofėjų suteikė pozityvų efektą dalyvio darbuotojams naudojant energijos taupymo priemones. Be to, projektas sulaukė didelio kitų organizacijų susidomėjimo ir iniciatyvos tęsiant projekto metu įgyvendintas priemones.

Austrija. Energijos taupymas modernizuojant gatvių apšvietimą⁴

2005 m. Austrijos mieste Graz'e buvo pradėtas bandomasis projektas „Žalioji Graz'o šviesa“, kuriuo buvo siekiama modernizuoti pagrindinės Graz'o miesto gatvės apšvietimą. Dauguma lempų šioje gatvėje buvo daugiau nei 40 metų senumo, dėl to reikėjo efektyvaus sprendimo, kaip sumažinti energijos vartojimą. Be naujos technologijos apšvietimo įrangos, buvo įrengtas šviesos reguliavimas, kontrolės sistema, leidžianti sumažinti energijos vartojimą nakties metu, įrengti judesio davikliai. Visoje gatvėje buvo pakeistos 781 lempos iš 24 000.

Energijos taupymo rezultatai:

Laikas, kada buvo naudojamas apšvietimas	41610 valandos
Energijos sąnaudos prieš renovaciją	905 766 kWh
Garantuotas sutaupyta energijos kiekis	524 000 kWh
Faktinis sutaupyta energijos kiekis	533 100 kWh
Sutaupyti energijos kaštai	67 200 eurų per metus

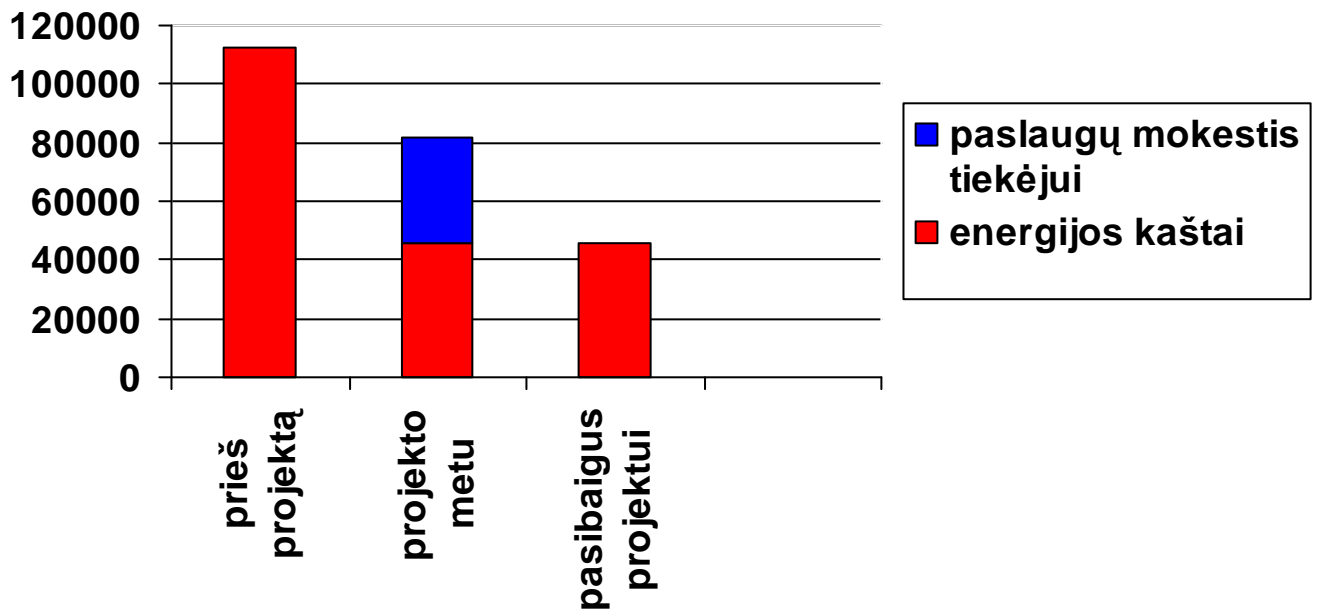
1.4 lentelė. Energijos taupymo rezultatai

Sutaupyta lėšos

	Prieš projektą	Projekto metu	Pasibaigus projektui
Energijos kaštai	112 790 €	45 590 €	45 590 €
Sutarties mokestis tiekėjui už apšvietimo paslaugas		36 567 €	
Iš viso:	112 790 €	82 166€	45 590 €

1.5 lentelė. Sutaupyta lėšos

⁴ <http://www.managenergy.net/products/R1736.htm>

1.1 schema. Energijos kaštai

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo patirtis. Čekija⁵

Čekijos aplinkosaugos padėtis planinės ekonomikos sąlygomis išgyveno gilią krizę. 1990 m. perversmo į rinkos ekonomiką metu kartu su smarkiai padidėjusiomis energijos kainomis Čekijoje išaugo ir energijos vartojimo efektyvumo reikšmė. Svarbus žingsnis skatinant energijos vartojimo efektyvumo didinimą buvo Čekijos energetikos agentūros (angl. *Czech Energy Agency, CEA*) įkūrimas 1995 m. Pagrindinis šios agentūros tikslas buvo paremti ir skatinti energijos taupymą bei mažinti neigiamą energijos vartojimo poveikį aplinkai. Agentūra įgyvendina Čekijos programą, skirtą remti energijos taupymą ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą. 2001 m. ši programa padėjo įgyvendinti 14 projektų mokyklose, sveikatos priežiūros įstaigose ir kituose viešuose pastatuose. Bendra visų projektų apimtis siekė 120 milijonų CZK (keturi milijonai JAV dolerių), iš kurių apie 10 % finansavo Čekijos energetikos agentūra. 2002 m. vykdant šią programą 127 viešuosiuose pastatuose buvo įgyvendinti energijos vartojimo auditai, kurių bendra vertė siekė 24 milijonus CZK (vieną milijoną JAV dolerių).

Vienu iš gerų energijos vartojimo efektyvumo didinimo pavyzdžių laikytinas energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektas *Bulovkos* mokymo ligoninėje Prahoje. Įgyvendinant projektą buvo garantuota, kad energijos vartojimo efektyvumo didinimui skirtos investicijos atsipirks per 8 projekto vykdymo metus. Energijos vartojimo efektyvumas buvo didinamas įdiegus naują energijos valdymo sistemą, galinčią veikti visu pajėgumu arba parengties režimu, naują karšto vandens cirkuliacinę

⁵ <http://www.pepsonline.org/countries/czechrepublic.html>

šildymo sistemą ir įrengus naujus ypatingai energiją taupančius dujinius katilus skalbyklose ir sterilizacijos patalpose.

Kitas energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektas buvo įgyvendintas *Thomayer'io* ligoninėje. Energijose vartojimo efektyvumo didinimo priemonės buvo įdiegtos 24 ligoninės pastatuose: buvo apšiltintos sienos, pakeisti langai, atsisakyta garinės šildymo sistemos ir įdiegta karšto vandens cirkuliacinė šildymo sistema. Metinis sutaupyta energijos kiekis, įgyvendinus šį projektą, siekė 35 000 GJ (820 TOE). CO₂ sumažinimas projekto vykdymo laikotarpiui buvo įvertintas 200 000 JAV dolerių.

Lenkija⁶. Lenkijos energetikos politika įtvirtinta 1997 m. priimtame Energetikos įstatyme ir 2000 m. Ministrų Tarybos priimtose „Lenkijos energetikos politikos įgyvendinimo iki 2020 metų priemonėse“. Abu šie dokumentai įtvirtinta svarbiausius Lenkijos energetikos sektoriaus vystymo principus ir ypatingai svarbią reikšmę suteikia energijos vartojimo efektyvumo didinimui. Dar vienas svarbus dokumentas – antroji Lenkijos Nacionalinė aplinkosaugos politikos programa (angl. *Polish National Environment Policy*), kurioje nustatytas tikslas energijos vartojimą 2010 m. sumažinti iki 25 % ir 2025 m. - 50 %, lyginant su 2000 m.

2001 m. buvo pradėtas vykdyti *Krokvos* energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektas, finansuotas Pasaulio banko, vyriausybės, Krokvos miesto centralizuotos šilumos tiekimo įmonės bei kitų privačių ir viešųjų investuotojų. Bendra 6 metų projekto apimtis siekė apie 100 milijonų JAV dolerių. Pagrindiniai projekto tikslai buvo:

1. Krokvos miesto centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos modernizacija (beveik pusė viso projektų lėšų);
2. miesto viešųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumo didinimas.

Projektu buvo siekiama sumažinti šilumos ir vandens sąnaudas, taip iki 25 % sumažinant energijos vartojimą. Apskaičiuota, kad per metus buvo sutaupyta apie 250 000 tonų anglių, kurių vertė 11 milijonų JAV dolerių.

1.2.1 Gerosios patirties didinant energijos vartojimo efektyvumą apibendrinimas

1.2 studijos dalyje pateikti keli užsienio šalių organizuoti projektai, kurių organizatoriai ir dalyviai viešųjų pirkimų būdu siekė padidinti naudojamų ir / ar naujai išigyjamų prekių energijos vartojimo efektyvumą. Kaip matyti, išanalizuotų projektų metu buvo panaudota įvairūs energijos vartojimo efektyvumo didinimo būdai, juos būtų galima suskirstyti į šias grupes:

I. Pagal investavimo poreikį:

- 1) Nereikalaujantys naujų investicijų.

⁶ <http://www.pepsonline.org/countries/poland.html>

- 2) Reikalaujantys naujų investicijų:
 - o Investicijos į esamas technologijas ir / ar įrangą, jų pakeitimą.
 - o Investicijos į naujų technologijų ir / ar įrangos įsigijimą.

II. Pagal projektų finansavimą:

- 1) Pačios perkančiosios organizacijos lėšomis.
- 2) Valstybės / administracinių vienetų savivaldos organizacijų lėšomis.
- 3) Nacionalinių ir / ar tarptautinių organizacijų lėšomis.
- 4) Privačių finansuotojų lėšomis.

III. Pagal projekto pagrindą:

- 1) Įgyvendinant Nacionalines programas ar kitus nacionalinių institucijų priimtus teisės aktus.
- 2) Įgyvendinant iniciatyvinių grupių programas;
- 3) Įgyvendinant bandomuosius projektus (angl. *pilot project*).

Apibendrinant išanalizuotus gerosios patirties rezultatus galima pažymėti, kad jų metu per vienerius metus sutaupyta nuo 7 iki 30 % energijos. Tolesnis įdiegtų energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių naudojimas perkančiosioms organizacijoms leis pasiekti dar geresnių galutinio energijos vartojimo efektyvumo didinimo rezultatų bei Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje numatyto tikslo – pasiekti bendrą nacionalinį orientacinį energijos sutaupymo tikslą, kuris devintaisiais šios direktyvos taikymo metais turi būti 9 %.

Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad Lietuva turėtų pasinaudoti gera kitų užsienio valstybių patirtimi skatindama perkančiąsias organizacijas organizuoti projektus, kuriais viešajame sektoriuje įvairiose srityse būtų padidintas bendras energijos vartojimo efektyvumas ir sutaupyta didelė dalis energijos sąnaudoms skirtų lėšų. Tokiu būdu taip pat bus prisidedama prie Jungtinių Tautų bendrojoje klimato kaitos konvencijoje nustatyto ilgalaikio tikslo stabilizuoti šiltnamio efektą sukeliančių dujų koncentraciją atmosferoje tokia lygmenyje, kuris užkirstų kelią pavojingam antropogeniniam poveikiui klimato sistemai.

1.3. Energijos vartojimo efektyvumo panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose pavyzdžiai

Suomija. Viešieji pirkimai sudarant autobusų paslaugų pirkimo sutartis Helsinkyje, Suomijoje 1994-2003 m.⁷

Helsinkio miestas Suomijoje yra vienintelė Suomijos aglomeracija, susiliejęsi iš 12 savivaldybių (angl. *municipalities*), kuriame gyvena daugiau nei vienas milijonas gyventojų bei kuriame sukurta daugiau nei pusė milijono darbo vietų. Aglomeracijos viešą transportą reguliuoja Helsinkio metropolitenos taryba (angl. *Helsinki Metropolitan Area Council YTV*), kurios pagrindinė užduotis yra organizuoti viešo transporto paslaugų tiekimą gyventojams sudarant viešąsias transporto paslaugų tiekimo sutartis su operatoriais (viešo transporto paslaugų tiekėjais). Suomijos viešųjų pirkimų įstatymas (angl. *The National Act on Public Procurement*, 1994 m.) įpareigojo Helsinkio metropolitenos tarybą transporto paslaugų teikimo sutartis su tiekėjais sudaryti viešųjų pirkimų būdu naudojant viešojo pirkimo (angl. *competitive tendering*) procedūrą, kurios metu tiekėjams, siekiantiems dalyvauti pirkime, nustatomi tam tikri kvalifikaciniai reikalavimai, susiję su pačiu tiekėju, jo autobusų parku ir siūlomų paslaugų kokybe (1.7 lentelė):

Reikalavimai tiekėjui	<ol style="list-style-type: none">1. Tiekėjas turi turėti teisę teikti viešo transporto paslaugas pagal Suomijos Keleivių transporto įstatymą;2. Tiekėjo darbuotojai, atsakingi už paslaugų teikimą, turi turėti teisės aktuose nustatytą kvalifikaciją;3. Tiekėjas turi būti finansiškai pajėgus ir privalo tai atitinkamai įrodyti;4. Tiekėjas turi įrodyti, kad yra įvykdęs įsipareigojimus, susijusius su mokesčių mokėjimu;5. Tiekėjas turi įrodyti, kad yra įvykdęs įsipareigojimus, susijusius su socialinio draudimo įmokų mokėjimu;6. Tiekėjas turi pateikti savo autobuso parko avarijų statistiką.
Reikalavimai tiekėjo autobusų parkui	<ol style="list-style-type: none">1. Sėdimų vietų skaičius;2. Sėdimų vietų erdvė;3. Durų skaičius;4. Įvairūs papildomi reikalavimai, užtikrinantys aukštą paslaugų lygį, pavyzdžiui, vietos neįgaliesiems ir vaikiškiems vežimėliams, saugumo įranga, išpėjamieji ženklai, apšvietimas.

⁷ http://www.increase-public-transport.net/fileadmin/user_upload/Procurement/SIPTRAM/Good_Practice_Guide/Good_practice_guide_final.pdf

Reikalavimai siūlomų paslaugų kokybei	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tiekėjo kokybės kontrolės programa; 2. Vartotojų apsaugos kokybės reikalavimai, pavyzdžiui, informacijos pateikimo lygis, paslaugų trūkumų šalinimo procedūra; 3. Techniniai kokybės reikalavimai, pavyzdžiui, transporto priemonės oro kondicionavimo sistema ir tvarkingumas.
--	--

1.6 lentelė. Kvalifikaciniai reikalavimai

Pirkimo procedūra susideda iš dviejų etapų: pirmajame etape patikrinimas tiekėjų atitikimas kvalifikaciniams reikalavimams. Tik aukščiau minėtus reikalavimus tiekėjui, tiekėjo autobusų parkui ir paslaugų kokybei atitikę tiekėjų pasiūlymai praeina į antrąjį etapą, kuriame kvalifikacinius reikalavimus atitikusių tiekėjų pasiūlymai vertinami ir lyginami pagal kainos ir kokybės kriterijus. Pirmiausiai yra įvertinami kokybės kriterijai ir tik tada – tiekėjų pasiūlyta kaina. Kainai suteikiamas lyginamasis svoris yra 87 balai, o kitiems kriterijams (kokybės kriterijams), tokiems kaip grindų aukštis, išmetamo azoto oksido (NO_x) kiekis, kuro sąnaudos, triukšmo lygis, papildomų durų skaičius, sėdimų vietų skaičius, sėdimų vietų erdvė, vietų vežimėliams skaičius, yra skiriama 13 balų. Iš viso tiekėjo pasiūlymas daugiausiai gali surinkti 100 balų. Antrasis etapas užbaigiamas konkurso laimėtojo nustatymu, kuriuo laikomas tas tiekėjas, kurio pasiūlymas surenka didžiausią balų skaičių, t.y., kurio kilometražo kaštai yra mažiausi. Sutartis su konkurso laimėtoju sudaroma 5 metams.

Ši vertinimo sistema Suomijoje nepasikeitė nuo viešojo pirkimo procedūrų naudojimo perkant transporto paslaugas pradžios, pasikeitė tik transporto priemonių amžiaus kriterijus, kuris buvo pakeistas vidutinio tiekėjo autobuso parko transporto priemonių amžiaus kriterijumi. Kainos lyginamasis svoris nuo viešojo pirkimo procedūrų naudojimo pradžios išaugo 12 balų (pradžioje kainai buvo skiriami 75 balai). Šį pasikeitimą iniciavo abi pirkimo šalys – perkančioji organizacija ir tiekėjas. **Kokybės kvalifikacinių reikalavimų kriterijaus sumažinimas buvo kompensuotas padidinus minimalius tiekėjų kvalifikacinius reikalavimus.**

Suomijos geros patirties rezultatai. Suomijai įdiegus privalomas viešojo pirkimo procedūras perkant transporto paslaugas akivaizdžiai pakilo teikiamų transporto paslaugų kokybė. Vartotojų pasitenkinimas viešo transporto paslaugomis penkiabalėje sistemoje 1995 m. buvo vertinamas 3,98 balais, 2000 – 2001 m. – 4,0 balais, o 2001 – 2002 m. – 4,02 balais. Taip pat buvo atnaujintas autobusų parkas. Naudojamų transporto priemonių amžiaus vidurkis 2006 m. buvo maždaug 4,5 metų. Tai beveik 2 metais mažiau nei buvo prieš pradėdant naudoti viešojo pirkimo procedūras.

Helsinkio miestui transporto paslaugos kasmet kainavo apie 446 000 000 FIM (76 896 551 USD), iš kurių tikrosios sąnaudos yra 322 000 000 FIM (55 517 241 USD), o likusi dalis yra tiekėjų pelnas.

Švedija. Viešojo transporto paslaugų pirkimas Göteborg'o mieste⁸

Göteborg'o miestas yra antras pagal dydį Švedijos miestas, esantis vakarinėje Švedijos pakrantėje. Mieste gyvena apie 750 000 gyventojų. Kasmėt nekomercinio transporto poreikis išauga 2-4 %. Göteborg'o miesto viešo transporto parką sudaro autobusai, troleibusai, keltai bei priemiestiniai traukiniai. Už viešo transporto paslaugų teikimą atsakinga Eismo ir viešo transporto tarnyba *Trafikkontoret* (angl. *Traffic and Public Transport Authority*), kurios viešo transporto paslaugų teikimo politika remiasi konkurencingumu. Vienas iš *Trafikkontoret* uždavinių yra sumažinti privačių transporto priemonių naudojimą, tokiu būdu pagerinant energijos vartojimo efektyvumą ir aplinkos apsaugą. Viešo transporto sistemos plėtojimo ir transporto paslaugų efektyvumo didinamo pagrindas yra tramvajai, tačiau didelis dėmesys skiriamas ir autobusų transportui. Aplinkosauginis veiksnys realizuojamas naudojant natūralias dujas (biodujas) ir miesto centre įkūrus aplinkos apsaugos zoną.

Viešo transporto paslaugos, naudojant viešo pirkimo procedūras, Göteborg'e perkamos nuo 1991 m., kada buvo priimtas specialus teisės aktas, nustatęs naujas technines specifikacijas ir pirkimo sutarčių sąlygas. Šiuo aktu buvo siekiama padidinti viešo transporto paslaugų kokybę, viešajame transporte įdiegti socialinius standartus, įvesti aplinkosauginius kriterijus, sudaryti galimybę mažoms autobusų įmonėms pateikti į rinką bei suteikti galimybę viešojo pirkimo procedūroje dalyvauti tiek viešiesiems, tiek ir privatiems tiekėjams.

Įgyvendinant šiuos tikslus buvo pasirinktos dvi strategijos: pirmosios strategijos esminiu kriterijumi nustatant konkurso laimėtoją pasirinktas **išmetamo azoto oksido (NO_x)** ir į aplinką išmetamų **kenksmingų kietųjų dalelių** lygis. Griežti išmetamo azoto oksido (NO_x) ir į aplinką išmetamų kenksmingų kietųjų dalelių lygio reikalavimai buvo nustatyti **naudojant juos techninėse specifikacijose**. 1999 m. buvo reikalaujama, kad išmetamo azoto oksido (NO_x) lygis būtų mažesnis nei 5 g/k Wh, o į aplinką išmetamų kenksmingų kietųjų dalelių – mažiau nei 0,11 g/k Wh. Tai atitiko EURO 3 standartą, kuris visoms ES valstybėms-narėms buvo nustatytas tik 2001 m. Vėlesnės techninės specifikacijos buvo papildytos reikalavimais, kad **10 % sunaudojamo kuro būtų iš atsinaujinančių energijos šaltinių**, o autobusas **nebūtų senesnis nei 10 metų**. Tiekėjo autobusų parko **visų autobusų amžiaus vidurkis neturi viršyti 5 metų**. Kai kurios perkančiosios organizacijos net nustatė reikalavimą, kad visuose naujuose autobusuose turi būti įdiegti dyzelinio kuro išmetamų į aplinką kenksmingų kietųjų dalelių filtrai. Senesniuose autobusuose, kurie kursuoja į aplinkosaugos zoną Göteborg'o centre, turi būti papildomai įdiegta ši dyzelinio kuro išmetamų į aplinką kenksmingų kietųjų dalelių filtrų sistema.

⁸ http://www.increase-public-transport.net/fileadmin/user_upload/Procurement/SIPTRAM/Good_Practice_Guide/Good_practice_guide_final.pdf

Antroje strategijoje buvo panaudoti dar griežtesni **išmetamo azoto oksido (NO_x)** lygio standartai. Be to, pati teikiamų transporto paslaugų kokybė buvo padidinta paslaugų **teikėjui leidžiant pasilikti 25 % bilieto kainos** (paprastai visa bilieto kaina yra atiduodama perkančiajai organizacijai, o tiekėjui mokama už transporto priemonės nuvažiuotus kilometrus). Be to, buvo panaudoti įprasti **monitoringo metodai**, pavyzdžiui, nepriklausomų rinkos tyrimų institutų apklausos apie paslaugų kokybę, į kurių rezultatus atžvelgiama organizuojant viešo transporto paslaugų teikimą.

Švedijos geros patirties rezultatai. Švedijos gera patirtis parodė, kad visi aplinkosauginiai reikalavimai, įdiegti techninėse specifikacijose, buvo pasiekti. Panaudojus konkurencinio dialogo procedūrą EURO 3 standartą atitinkantys autobusai Švedijos keliais pradėjo važinėti 2 metais anksčiau nei to buvo pareikalauta visų valstybių-narių ES lygiu. Įdiegus reikalavimą dalį kuro naudoti iš atsinaujinančių energijos šaltinių, vien 1998 m. atsinaujinantys šaltiniai sudarė 15 % visų Götėborg'o miesto viešo transporto kuro sąnaudų. Sutaupytos lėšos buvo panaudotos paslaugų kokybės kėlimui ir bilieto kainos mažinimui, o paslaugų teikėjai buvo priversti atnaujinti savo autobusų parką.

Bandomojo projekto PICOLight įgyvendinimas Austrijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Lenkijoje Ir Švedijoje⁹

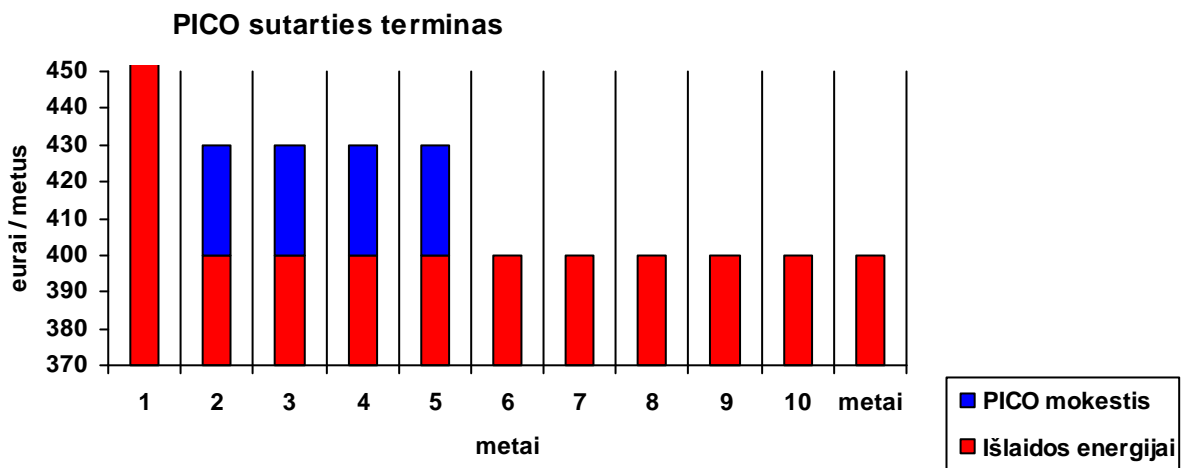
Wuppertal'io (Vokietija) institutas kartu su partneriais šešiose valstybėse (projekto dalyvėse) atliko bandomąjį projektą PICOLight (angl. *Testing and Dissemination of public Internal Performance Contracting Schemes with Pilot Projects for Energy-Efficient Lighting In Public Buildings*), skirtą energijos vartojimo efektyvumo didinimui gerinant apšvietimą viešosios paskirties pastatuose. PICOLight projektu buvo bandoma išvystyti, pritaikyti ir įdiegti vieną iš specifinių vidinių organizacinių sprendimų - vadinamuosius vidinius (angl. *in-haus*) pirkimus, kai paslaugos, darbai arba prekės yra perkamos ir parduodamos toje pačioje organizacijoje tarp skirtingų jos padalinių, naudojant mokslininkų sukurtą schemą: vienas perkančiosios organizacijos padalinys „PICO padalinys“ teikia įvairias finansines ir technines energijos vartojimo efektyvumo paslaugas kitam padaliniui (investicijos į energijos vartojimo efektyvumą didinančią įrangą, kapitalo fondai, specialios biudžeto programos, kt.). Tokiu būdu sumažinamas visos organizacijos energijos suvartojimo lygis, atitinkamai sumažėja išlaidos energijai, o iš sutaupytų lėšų yra atsiskaitoma PICO mokesčiu PICO padaliniui už suteiktas paslaugas pagal vidines pirkimo sutartis.

PICOLight sistemą sudaro visuma organizacinių finansinių ir vadybinių koncepcijų, sudarančių pagrindą tęstiniam energijos vartojimo efektyvumo priemonių diegimui viešajame sektoriuje. Jie susideda iš trijų pagrindinių elementų:

⁹ http://www.iclei-europe.org/fileadmin/user_upload/Procurement/PICOLight/Publications/PICOLight_FinalReport_Final.pdf

1. specifinių tikslų ir įsipareigojimų, kurie apibrėžia organizacijos siekiamą investicijų į energijos vartojimo efektyvumo didinimą lygį;
2. testinių energijos vartojimo efektyvumo didinimo finansavimo priemonių. Jų pavyzdys galėtų būti biudžeto planas, kuriame išskiriama speciali energijos vartojimo efektyvumo didinimui skirta išlaidų dalis;
3. vadybinių energijos vienetų, kurių pagrindu diegiamos sukurtos schemas ir koordinuojas energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektas.

1.8 lentelėje pateikta PICO mokesčio ir energijos kaštų santykio schema, iš kurios akivaizdžiai matyti, kaip ženkliai sumažėja organizacijos išlaidos energijai įgyvendinus PICO projekto priemones.

1.2 schema. PICO mokesčio ir energijos kaštų schema

Viena iš pagrindinių priemonių, reikalingų mokslininkų apibrėžtam rezultatui pasiekti, yra energijos vartojimo efektyvumo kaip standartinio kriterijaus nustatymas viešųjų pirkimų procedūroje.

Specialios PICOLight viešųjų pirkimų priemonės, kurios turėtų tapti pagrindu didinant energijos vartojimo efektyvumą apšvietimo srityje. Mokslininkai, atlikę PICO projektą, padarė išvadą, kad siekiant tinkamai įgyvendinti PICOLight projektu pasiektus rezultatus ir kitose ES valstybėse-narėse, Europos Komisija ir valstybės-narės turėtų atitinkamai pakeisti įstatyminių viešųjų pirkimų reguliavimą apšvietimo bei kitose srityse. Pagrindinės taisyklės, remiantis mokslininkų išvadomis, turėtų būti priimtose nacionaliniame lygmenyje. Mokslininkai taip pat pasiūlė, užtikrinant energijos vartojimo efektyvumą apšvietimo srityje, naudoti „Žaliosios šviesos“ logotipą (angl. *GreenLight logo*), numatytą ES Žaliojo apšvietimo programoje (angl. *GreenLight Programme*), kuriuo būtų ženklinamos prekės, didinančios energijos vartojimo efektyvumą ir, atitinkamai, vykdant viešuosius pirkimus prioritetą teikti prekėms, pažymėtoms šiuo logotipu.

Pasiūlymai PICO projekte dalyvavusios šalims siekiant toliau didinti energijos vartojimo efektyvumą viešųjų pirkimų procedūrų būdu.

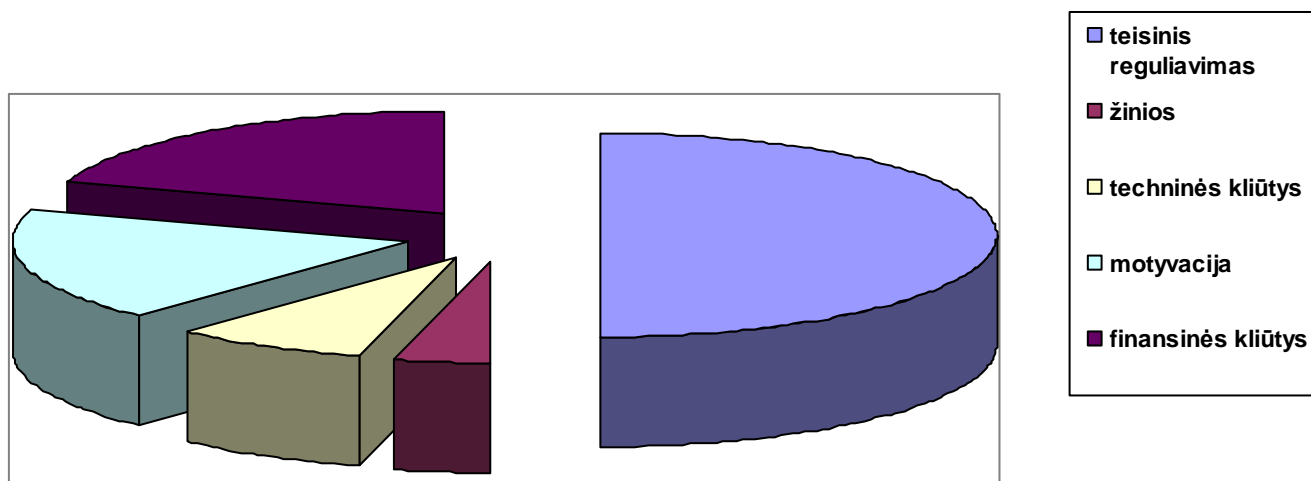
Austrija. Mokslininkai Austrijai pasiūlė įdiegti panašaus pobūdžio nacionalinio lygio energijos vartojimo efektyvumo standartą kaip Švedijos Swiss Standart E380/4, kuris reikštų atitikimą minimaliems apšvietimo reikalavimams. Pirmajame viešo pirkimo etape Austrijai pasiūlyta, įvertinus tiekėjo pasiūlymus, nustatyti, kuris iš pasiūlymų yra labiau didinantis energijos vartojimo efektyvumą. Antrajame etape turėtų būti įvertinti ir palygintos išlaidos energijos taupymui su tam skirtomis investicijomis ilguoju naudojimo periodu.

Prancūzija. Siekiant pagerinti Prancūzijos viešųjų pirkimų sistemą mokslininkai pasiūlė du uždavinius:

1. pagerinti parengtas technines specifikacijas specialioms pirkimo atvejams energijos vartojimo efektyvumui didinti apšvietimo srityje;
2. tęsti informacijos sklaidą apie energijos vartojimo efektyvumo didinimo sprendinius.

Vokietija. Vokietijai buvo pasiūlyta parengti ir aktyviai naudoti energijos vartojimo efektyvumo didinimo vadovus (angl. *guide*), kuriuose būtų išsamiai apibrėžiamos techninių specifikacijų rengimo rekomendacijos, kaštų ir verčių apskaičiavimo metodika, bei kiti esminiai reikalavimai. Mokslininkai pažymėjo, kad nors kai kuriuose regionuose tokie vadovai yra sukurti, tačiau jie vis dar ne visada naudojami.

Lenkija. Pagrindine Lenkijos problema įgyvendinant energijos vartojimo efektyvumo didinimą buvo pripažinta įstatyminio reguliavimo spragos (1.3 schemoje pateiktos pagrindinės Lenkijos PICOLight projekto įgyvendinimo kliūtys). 2004 m. priimtas Lenkijos viešųjų pirkimų įstatymas nustato, kad tiekėjų pasiūlymų vertinimo kriterijai gali būti (i) kaina arba (ii) kaina ir kiti kriterijai, susiję su perkamomis prekėmis, darbais ar paslaugomis, konkrečiau kokybė, funkcionalumas, techniniai parametrai, aplinkosaugos charakteristikos, eksploataavimo išlaidos, efektyvumas, garantinis aptarnavimas, techninė pagalba. Aplinkybė, kad kaina vis dar užima svarbiausią vietą vertinant tiekėjų pasiūlymus, laikytina didžiausiu trukdžiu Lenkijai siekiant išnaudoti energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą. Dėl šios priežasties, remiantis mokslininkų išvadomis, tokia sistema turėtų būti pakeista.

1.3 schema. Pagrindinės Lenkijos kliūtys įgyvendinant PICOLight projektą.

Nors, kaip tyrimo eigoje suprato mokslininkai, ne visose valstybėse PICOLight projekto metu pasiūlytas metodas gali būti lengvai įgyvendinamas, tačiau bendrai tyrimai parodė, kad įdiegus šią sistemą viešajame sektoriuje visoje ES iki 2020 m. per metus būtų sutaupyta iki 3 milijardų eurų ir nuo 18 TWh_{el} iki 42 TWh_{th}.

Danija. Klausimynai – vienas iš paprasčiausių būdų išsirinkti žaliuosius produktus – Kolding'o miesto patirtis¹⁰

Kolding'o mieste gyvena apie 61 000 gyventojų. 1994 m. miesto taryba pasirašė Aalborg Chartija, kuria miesto savivaldybę įpareigojo aktyviai įgyvendinti Rio konferencijos tikslus, tarp jų ir nuolatinį užtikrintą energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Šis įpareigojimas buvo patvirtintas 1998-2009 m. Kolding'o miesto savivaldybės programoje, kurioje vienu iš įgyvendinimo tikslų paminėti žalieji pirkimai. Kadangi Kolding'o miesto savivaldybė, kurioje yra 6000 darbuotojų, yra didžiausia perkančioji organizacija mieste, našus šios priemonės įgyvendinimas padeda pasiekti gerų rezultatų įgyvendinant minėtą tikslą.

Kolding'o miesto viešųjų pirkimų strategijos pagrindas yra suteikimas aplinkosaugos kriterijui tokios pačios reikšmės, kaip ir kainai, kokybei bei aptarnavimo paslaugų lygiui. Įgyvendinant šią strategiją buvo sukurti **aplinkosaugos klausimynai** (angl. *Environmental questionnaires*). Nuo 1998 m. klausimynai buvo pritaikyti plačiam produktų spektrui (kopijavimo ir spausdinimo popieriui, kopijavimo, fakso ir spausdinimo aparatams, biuro baldams ir įrangai, asmeninėms priemonėms, tokioms kaip pirštinės, tekstilė, maistas, žaislai ir kt.). Klausimynus sudaro savivaldybės

¹⁰ http://www.iclei-europe.org/fileadmin/user_upload/Procurement/PICOLight/Publications/Good_Practice_Guide/GPG_fullversion.pdf

Aplinkosaugos departamentas bendradarbiaudamas su Viešųjų pirkimų departamentu. Atliekant išsamius produktų tyrimus naudojami įvairūs informacijos šaltiniai: publikacijos, interneto svetainės, nacionalinių ir tarptautinių aplinkosaugos agentūrų pranešimai bei ES ir Šiaurės Eko-ženklavimo tarybos (angl. *The Nordic Eco-labelling Council*) kriterijai ir standartai.

Klausimyno struktūra:

1. pirminė informacija apie produktų sąsają su aplinkosaugos reikalavimais, pavyzdžiui, atitikimas ES ir Šiaurės Eko-ženklavimo tarybos nustatytiems standartams. Jei atsakymas teigiamas, laikoma, kad produktas atitinka aplinkosaugos reikalavimus. Jeigu atsakymas neigiamas, tiekėjas turi atsakyti į kitus klausimus;
2. bendra informacija apie tiekėjo verslo atitikimo aplinkosaugos reikalavimams lygį;
3. klausimai apie produkto reikšmę aplinkosaugai;
4. klausimai apie produkto pakuotės reikšmę aplinkosaugai;
5. perkančiosios organizacijos pildomas tiekėjų pateiktų atsakymų įvertinimas.

Klausimynas yra suformuluotas taip, kad jeigu nurodomas teigiamas atsakymas, jis turi būti detalizuotas ir pagrįstas. Tai rodo produkto atitikimą aplinkosauginiams reikalavimams. Kiekvienai produktų grupei yra pateikiami būtini klausimai, į kuriuos atsakius neigiamai tiekėjas pašalinamas iš pirkimo procedūros. Kiti klausimai vertinami pagal tam tikrą balų skaičių ir tai padeda išrinkti labiausiai aplinkai draugišką produktą. 1.7 lentelėje pateiktas klausimyno pavyzdys.

Kolding'o aplinkosaugos reikalavimų klausimynas biuro baldams

KLAUSIMYNAS	
<p>Šiame klausimyne biuro baldai reiškia stalus, knygų lentynas, konferencijos stalus, kėdes, supamąsias kėdes, kompiuterio stalus bei kitus baldus, kurie naudojami biuruose.</p>	
<p>Šiuo klausimynu įvertinama produkto reikšmė aplinkosaugai. Į klausimus būtina atsakyti taip arba ne, teigiamas atsakymas turi būti pagrįžiamas paaiškinimu.</p>	
PIRMINIAI KLAUSIMAI	
1. Kokia medžio kilmė (nurodyti šalį)?	_____
2. Koks pirminės energijos šaltinis naudojamas elektrai ir šildymui?	_____

3. Ar gali produktas, ar jo dalis, būti laikomas atitinkančiu ar panašiu ES ekoloženklavimo ar Šiaurės Eko-ženklavimo „Svanen“ (Swan) reikalavimams?	TAIP NE
<p>Jei atsakymas į 3 klausimą yra teigiamas, toliau atsakinėti nereikia. Jei atsakymas neigiamas – prašome atsakyti į kitus klausimus.</p>	
<p>1. BENDRI KLAUSIMAI</p>	
1. Ar Jūsų versle naudojama CO ₂ emisijos mažinimo politika (pavyzdžiui, didinant vieno sunkvežimio apkrovimus, mažinant transporto kiekį, naudojant alternatyvius energijos išteklius ar alternatyvias transporto priemones)?	TAIP NE
2. Ar Jūs esate sertifikuotas pagal ISO 14001 arba EMAS?	TAIP NE
3. Ar Jūs vedate metinę „žaliąją apskaitą“?	TAIP NE
4. Ar Jūs turite atliekų leidimus?	TAIP NE
5. Ar Jūsų verslas atitinka Jūsų valstybės nustatytus aplinkosauginius reikalavimus?	TAIP NE
<p>2. KLAUSIMAI APIE PRODUKTO REIKŠMĘ APLINKOSAUGAI</p>	
1. Ar produktas pagamintas iš atsinaujinančių šaltinių?	TAIP NE
2. Ar dalis produkto yra iš perdirbtų medžiagų?	TAIP NE
3. Ar produktas gali būti taisomas ir ar bus įmanoma ilgą laiką įsigyti atsarginių dalių?	TAIP NE
4. Ar produktas gali būti perdirbtas?	TAIP NE
5. Ar produktas gali būti išrinktas į atskiras dalis?	TAIP NE
6. Ar produktas ilgaamžiškesnis nei kiti panašūs produktai?	TAIP NE
7. Ar produktas gali būti valomas paprastai, su vandeniu ir įprastu muilu?	TAIP NE
8. Ar produkto gamybai panaudota mediena atitinka FSC (Miško priežiūros tarybos, angl. <i>Forest Stewardship Council</i>) reikalavimus?	TAIP NE
9. Ar produkto sudėtyje nėra jokių organinių tirpiklių?	TAIP NE
10. Ar produkto sudėtyje nėra jokių sunkiųjų metalų komponentų?	TAIP NE
11. Ar produkto gamyboje nebuvo panaudoti jokie chemikalai, įtraukti į Danijos aplinkosaugos agentūros (angl. <i>Danish Environmental Protection Agency</i>) nepageidaujamų medžiagų sąrašą?	TAIP NE
12. Ar produkto gamyboje nebuvo panaudota PVC plastiko plokštė?	TAIP NE
13. Ar varžtuose, plokštėse bei kitose metalinėse dalyse nėra aliuminio?	TAIP NE
14. Ar varžtuose, plokštėse bei kitose metalinėse dalyse nėra chromo?	TAIP NE

15. Ar varžtuose, plokštėse bei kitose metalinėse dalyse nėra nikelio?	TAIP NE
3. KLAUSIMAI APIE PRODUKTO PAKUOTĖS REIKŠMĘ APLINKOSAUGAI	
1. Ar produkto pakuotės gamyboje nebuvo panaudoti jokie chemikalai, įtraukti į Danijos aplinkosaugos agentūros nepageidaujamų medžiagų sąrašą?	TAIP NE
2. Ar produkto pakuotės gamyboje nebuvo panaudota PVC plastiko plokštė?	TAIP NE
3. Ar produktas pristatomas neįpakuotas ar minimaliai įpakuotas?	TAIP NE
4. Ar produkto pakuotė pagaminta iš perdirbtų ar perdirbamų medžiagų?	TAIP NE
4. TIEKĖJŲ ATSAKYMŲ ĮVERTINIMAS	
Kuo daugiau teigiamų atsakymų, tuo produktas draugiškesnis aplinkai. Kad produktas būtų laikomas atitinkančiu minimalius aplinkosauginius reikalavimus, teigiami atsakymai turi būti pateikti į šiuos klausimus:	
1. Bendrieji klausimai (I dalis): Nr. 4	
2. Klausimai apie produkto reikšmę aplinkosaugai (II dalis): Nr. 6, 8, 10, 11 ir 12	
3. Klausimai apie produkto pakuotės reikšmę aplinkosaugai (III dalis): Nr. 1 ir 2	

1.7 lentelė. Klausimynas

Danijos geros patirties rezultatai. Šiandien aplinkosauginis reikalavimas naudojamas visuose Kolding'o miesto savivaldybės pirkimuose, tačiau šioje sistemoje egzistuoja dvi kliūtys:

1. nėra galimybės sužinoti visą informaciją apie kai kurių produktų gamybos procesą ir jų sudėtį;
2. ribota galimybė reikalauti, kad produktai atitiktų aplinkosauginius reikalavimus ir būtų paženklinami ES eko-ženklais, kadangi Danijos viešųjų pirkimų įstatymas ir ES teisės aktai draudžia perkančiosioms organizacijoms reikalauti, kad produktai būtų paženklinami išimtinai eko-ženklais (jiems tik teikiamas prioritetas).

Kolding'o patirtis parodė, kad tiekėjai pozityviai reaguoja į aplinkosauginius reikalavimus ir lengvai juos įgyvendina.

Austrija. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas įrengiant katilus – BOILEFF projektas¹¹

Apie 40 % visos Europos suvartojamos energijos yra sunaudojama šildymui ir karštam vandeniui. Tyrimai parodė, kad įdiegus naujos technologijos katilus ir jų aptarnavimo sistemą, energijos

¹¹ [http://www.energyagency.at/\(en\)/projekte/boileff.htm](http://www.energyagency.at/(en)/projekte/boileff.htm)

vartojimo efektyvumą per metus būtų galima padidinti 103 % (jei naudojamos dujos) ir 98% (jei naudojama nafta). BOILEFF projekto metu, kuris prasidėjo 2007 m. vasarį ir tęsis iki 2009 m., buvo pasiūlytos dvi strategijos:

1. **Kokybės reikalavimas.** Tiekėjas savo pasiūlyme turi pateikti kokybės deklaraciją (angl. *Declaration of quality*), kurioje turi būti nurodyta, kokius kokybės kriterijus atitinka tiekėjo siūlomi katilai. Tokiu būdu perkančiajai organizacijai yra lengviau palyginti siūlomus produktus ir išsirinkti geriausią. Tiekėjai gali nurodyti šias savybes: katilo veikimo mechanizmą, vamzdyno izoliacijos šiluminę varžą, vamzdyno stiprumą, duomenis apie cirkuliacinės pompos dydį ir rūšį, katilo galingumą, naudojimo instrukcijas ir aptarnavimo tvarką. Kokybės deklaracijoje taip pat turi būti pateikiamas sąrašas galimų nesklaidumų, veiklos trūkumų ir gedimų, kurie gali atsirasti naudojantis katilais. Tekste turi būti nurodoma, kaip galima pastebėti šiuos veiklos trūkumus, gedimus, priežastys, dėl ko jie gali atsirasti, kaip reikia tokiu atveju elgtis ir kaip jų išvengti.
2. **Metinio naudingumo reikalavimas.** Pasirinkus šį būdą, tiekėjas kartu su pasiūlymu pateikia katilų metinio naudingumo (veiklos) garantiją (angl. *Performance guarantee*) kasmetiniam energijos vartojimo efektyvumo didinimui. Pateikdamas šią garantiją tiekėjas nurodo, kokios prielaidos sąlygoja jo siūlomų prekių metinį energinį ir ekonominį naudingumą.

Projektas susideda iš 8 etapų, kurių kiekvieno tikslai yra šie:

1. Pirmajame etape renkama ir sisteminama informacija apie esamus katilus ir visą šildymo sistemą. Įvertinamos šių katilų sąnaudos, trūkumai, energijos vartojimo mažinimo lygis. Šio etapo pagrindinis rezultatas – tyrimai ir jų pagrindu parengta studija „Pagrindinių klaidų ir trūkumų įdiegiant katilus sąrašas“.
2. Trečiajame ir ketvirtajame etapuose nustatoma Kokybės deklaracijos ir Veiklos garantijos koncepcijos, jos detalizuojamos.
3. Kitas etapas skirtas pasirinktų strategijų (Kokybės deklaracijos ir Veiklos garantijos) praktiniam patikrinimui. Viso projekto metu bus patikrinta 50 katilų įvertinant jų poveikį energijos vartojimo efektyvumo didinimui.
4. Šeštame etape įvertinami rezultatai. Vertinimas susideda iš techninės dalies ir „sėkmės rinkoje“ įvertinimo (angl. *Success perceived „on the market“*), kurio metu apklausiami katilų tiekėjai, galutiniai vartotojai bei katilų gamintojai.
5. Paskutiniame etape įdiegiami vertinimo metu atliktų tyrimų rezultatai.

Planuojami BOILEFF projekto rezultatai:

1. pasitikėjimo katilų modernizacija padidėjimas ir to rezultatas – katilų rinkos paskatinimas padidinant katilų modernizacijos lygį;

2. geresni naujų katilų techniniai parametrai;
3. padidėjęs naujų energijos vartojimo efektyvumą didinančių technologijų (vandens katilų, cirkuliacinių pompų) naudojimas;
4. suvartojamos energijos taupymas ir CO₂ emisijos mažinimas;
5. katilų ir jų įrengimo kokybės standartų įdiegimas rinkoje;
6. rinkos perorientavimas nuo sprendimo rinktis pigiausią pasiūlymą prie ekonomiškai naudingiausio (kokybiškiausio, labiausiai didinančio energijos vartojimo efektyvumą) pasiūlymo pasirinkimo, kuris dažniausiai nebūna pigiausias.

Sėkmingai įgyvendinus projektą ir pasiekus aukščiau nurodytus tikslus, projekto rengėjai planuoja naujai įdiegtų katilų efektyvumą padidinti 3 – 4 % procentais. Tai reikštų, kad visos Austrijos energijos suvartojimas sumažėtų 10 PJ, t.y. apie 1 %. Nors iš pirmo žvilgsnio šis skaičius nėra didelis, tačiau atsižvelgiant į Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje nustatytus tikslus, per 9 metus Austrija tokiu būdu suvartojamos energijos kiekį sumažintų 9 %.

Bulgarija. Bandomasis PROMISE projektas Troyan'o mieste¹²

Bulgarijos miesto Troyan'o savivaldybė atliko du bandomuosius PROMISE projektus įdiegiant saulės energijos įrangą vaikų darželyje „Sintchets“ ir įrengiant automatines gatvių apšvietimo kontrolės sistemas Troyan'o savivaldybės teritorijoje:

I. Projektas vaikų darželyje „Sintchets“

PROMISE projektą „Sintchets“ vaikų darželyje 2001 m. rugpjūčio mėnesį inicijavo Lovech energetikos centras, projektą finansavo Jungtinių Amerikos Valstijų tarptautinės plėtros fondas „Time“ kartu su Troyan'o miesto savivaldybe ir Lovech energetikos centru.

Pagrindinis projekto tikslas buvo sumažinti tradicinių energijos šaltinių (naftos ir elektros) sąnaudas, įdiegiant didelio efektyvumo centralizuotą vandens šildymo sistemą. Tuo tikslu buvo išmontuoti seni, susidėvėję ir neekonomiški elektriniai vandens šildytuvai ir įdiegta sumontuota įranga, kuri karšto vandens ruošimui naudoja saulės energiją.

Siekdama atrinkti tinkamiausią PROMISE projekto dalyvį, projekto komanda nustatė šiuos projekto objekto pasirinkimo kriterijus:

1. projekto objektas turi būti eksploatuojamas laikotarpiu nuo balandžio iki spalio mėnesio;
2. pasirinktame projekto objekte nurodytu laikotarpiu turi būti sunaudojamas pastovus karšto vandens kiekis;

¹² <http://promise.energyprojects.net/>

3. ant pastato stogo turi būti pakankamai vietos saulės kolektoriams sumontuoti;
4. stogas turi būti ne pavėsyje;
5. stogas turi būti orientuotas į pietus 30 laipsnių kampu;
6. stogas turi išlaikyti papildomą 33-35 kg/m² svorį;
7. turi egzistuoti galimybė derinti saulės energiją vartojantį įrenginį ir egzistuojančią vandens šildymo įrangą kaip papildomą energijos šaltinį.

„Sintchets“ vaikų darželis labiausiai atitiko šiuos reikalavimus ir buvo pasirinktas projektui įgyvendinti. Projekto schemą sudarė du režimai: saulės kolektoriai ir akumulatorius, sujungtas su kolektoriumi. Šios sistemos privalumai yra aukšti efektyvumo rodikliai, galimybė keisti veikimo režimą įrengiant automatinę kontrolės sistemą, galimybė optimizuoti įrangą pagal poreikį, be to, ši įranga ekologiška ir tausoja aplinką. Naujoji įranga buvo 30-35 % efektyvesnė, tai savo ruožtu leido sutaupyti 30-35 % energijos.

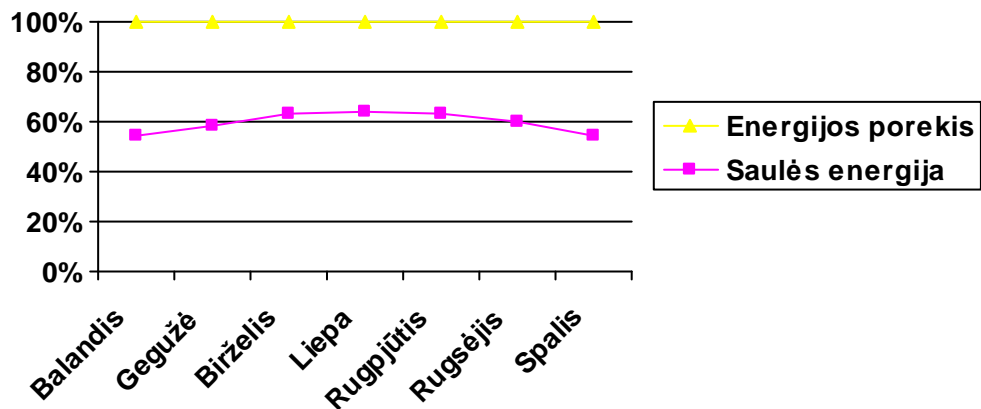
Žemiau pateikti rezultatai, kurių tikėjosi projekto rengėjai prieš pradėdami įgyvendinti projektą.

Projekto laikotarpis	Balandžio - spalio mėnesiai
Energijos poreikis* balandžio - spalio mėnesiais	22400 kWh
Energijos kiekis, pagamintas naudojant saulės energiją	13887 kWh
Bendrų energijos sąnaudų sumažinimas	62,28 %
Periodas, per kurį atsiperks investicijos	5-6 metai

1.8 lentelė. Planuoti projekto rezultatai

*Pagal Bulgarijos techninius reikalavimus karšto vandens paruošimui sunaudojama 22400 kWh (3200 kWh per mėnesį).

1.4 schemoje pateiktas energijos poreikio įvertinimas.

1.4 schema. Energijos poreikio įvertinimas

Skaičiavimai pagrįsti fiksuota 1 kW/h elektros kaina, o CO₂ emisija nustatyta elektros gamybai naudojant anglį.

Projektui reikalingos priemonės ir įranga bei jos įdiegimas buvo įsigytos viešųjų pirkimų būdu. Skelbimas dėl pasiūlymų pateikimo buvo parengtas pagal Bulgarijos viešųjų pirkimų įstatymo (angl. *Public Procurement Act*) normas, taikomas pirkimams iki tam tikros ribos, kadangi pirkimo vertė buvo mažesnė nei 10 000 BGN (Bulgarijos valiuta – Levas, 171 000 Lt). Pirkimui buvo pasirinkta tiesioginių derybų procedūra. Vadovaudamasis Viešųjų pirkimų įstatymu miesto meras išleido įsakymą dėl pasiūlymų Centralizuotoms gatvių apšvietimo kontrolės sistemoms pateikti ir sumontuoti pateikimo. Kvietimas dalyvauti konkurse buvo išspausdintas vietiniuose laikraščiuose „State gazette“ ir „Trojansky glas“ bei nusiųstas Mažų ir vidutinių įmonių asociacijai. Buvo parengtos labiausiai miesto interesus saugančios konkurso pirkimo sąlygos. Pirkimo dokumentuose buvo numatyti šie kvalifikaciniai reikalavimai konkurso dalyviams: (i) turėti patirties tokio pobūdžio projektų įgyvendinime; (ii) būti pajėgiam įgyvendinti projektą; (iii) viena iš kandidato veiklos sričių turi būti centralizuotų gatvės apšvietimo kontrolės sistemų tiekimas ir instaliavimas; (iiii) atitikimas reikalavimams, nustatytiems Viešųjų pirkimų įstatyme. (iv) Produkto kokybę privalėjo atitikti Bulgarijos normatyvinius reikalavimus.

Dėl riboto biudžeto svarbiausias prioritetas miesto savivaldybei buvo mažiausia kaina. Tačiau tiekėjo pasirinkimas vadovaujantis mažiausia kaina ne visada gali užtikrinti geriausią perkamo produkto kokybę, susijusią su tarnavimo laikotarpiu ir saugumu. Todėl šiame projekte savivaldybė be kainos kriterijaus papildomai panaudojo kokybės, garantinio laikotarpio, saugumo ir ilgaamžiškumo kriterijus.

Kadangi tik vienas kandidatas atitiko keliamus reikalavimus, viešųjų pirkimų komisija pasirinko savivaldybės įmonę „Bulgarijos kooperatyvų sąjungą“ (angl. „*Bulgarian Cooperative Union*“ OOD). Su konkurso laimėtoju buvo pasirašyta sutartis, o likę kandidatai buvo informuoti apie sprendimą dėl konkurso laimėtojo.

Žemiau 1.9 lentelėje pateiktas saulės energijos įrangos įrengimas „Sintchets“ vaikų darželyje projekto naudos aplinkosaugai įvertinimas.

Projekto nauda aplinkosaugai				
	vnt.	vertė	vnt.	Kiekis
Sutaupyta elektros energija	kWh	13887	kg CO ₂	12442,75
Iš viso	kWh	13887 BGN	kg CO₂	12442,75

1.9 lentelė. Projekto nauda aplinkosaugai

Projekto rezultatai:

1. gyvenimo kokybės pagerėjimas;
2. didesnis energijos vartojimo efektyvumas ir mažesnės energijos sąnaudos;
3. tiesioginių savivaldybės išlaidų sumažėjimas;
4. sumažėjusi CO₂ emisija dėl mažesnių energijos sąnaudų;
5. atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas;
6. bendruomenės susidomėjimo atsinaujinančiais energijos šaltiniais padidėjimas ir energijos panaudojimo efektyvumą didinančių priemonių taikymas savivaldybės teritorijoje.

II. Gatvių apšvietimo modernizavimas

Dėl padidėjusios energijos kainos ir dėl to išaugusių sąnaudų gatvių apšvietimui, Troyan'o miesto savivaldybė nusprendė pagerinti miesto gatvių apšvietimo sistemą: senos, atgyvenusius ir neekonomiškos lempos buvo pakeistos naujomis energiją taupančiomis lempomis. Kitas žingsnis buvo projekto „Automatinės gatvių apšvietimo sistemos įrengimas“ įgyvendinimas. Įgyvendinant šį projektą buvo įrengta automatinė gatvių apšvietimo kontrolės sistema ir sumontuoti dviejų tarifų elektros skaitikliai. 1.10 lentelėje pateikti ankstesnės gatvių apšvietimo būklės techniniai parametrai.

Apšvietimo lempų skaičius	3950
Tipas	kompaktinės– luminescencinės
Galingumas	36 kW
Apšvietimo kokybė	gera

Vieno tarifo skaitiklių skaičius	91
Dviejų tarifų skaitiklių skaičius	0

1.10 lentelė. Ankstesnė gatvių apšvietimo būklė

Energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialas

Gatvių apšvietimo sistema		Projektas Nr. 1		
Energijos taupymo priemonės (ETP)	Investicijos	Galutinis sutaupymas		Atsipirkimo periodas
(ETP)	[BGN]	[kWh/m]	[BGN/m]	metai
1. Lempučių pakeitimas ekonomiškoms				
2. Gatvių apšvietimo kontrolės sistema	25 000	35 000		1,1
3. Dviejų tarifų skaitiklių sumontavimas	5000			1,1
ETP iš viso	30 000	35 000	27890	1,1

1.11 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo potencialas

Projektui reikalingos priemonės bei įranga buvo įsigytos naudojant tokias pačias kaip ir projekto vaikų darželyje „Sintchets viešųjų pirkimų procedūras. Kvietimas teikti pasiūlymus taip pat buvo išspausdintas vietiniuose laikraščiuose „State gazette“ ir „Trojansky glas“ bei nusiųstas Mažų ir vidutinių įmonių asociacijai. Buvo nustatyti tokie patys konkurso dalyvių kvalifikaciniai reikalavimai bei pasiūlymų vertinimo kriterijai. Remiantis jais konkurso laimėtoju pripažinta įmonė „Dialog Technical“ OOD, su kuria pasirašyta viešoji pirkimo sutartis.

Metinis sutaptytos energijos kiekis

Priemonė	Iki naujų priemonių pritaikymo		Po naujų priemonių pritaikymo		Iš viso sutaupoma	
	Kiekis kWh/m	BGN/m	Kiekis kWh/m	BGN/m	Kiekis kWh/m	BGN/m
Elektros energija	1209000	181424	1174000	153534	35000	27890
Eksplotavimas	0	0	0	0	0	0
Iš viso sutaupoma					35000	27890

1.12 lentelė. Metinis sutaptytos energijos kiekis

Naudos aplinkai įvertinimas

Projekto nauda aplinkosaugai						
	vnt.	Vertė (BGN)	vnt.	vertė (BGN)	vnt.	kiekis
Elektros sutaupymai	kWh	35000	kWh	35000	kg CO ₂	31360
Iš viso			kWh	35000	kg CO₂	31360

1.13 lentelė. Projekto nauda aplinkosaugai

Projekto rezultatai

1. gatvių apšvietimo sistemos pagerinimas;
2. gyventojų gerbūvio pagerinimas;
3. didesnis energijos vartojimo efektyvumas ir mažesnės elektros sąnaudos;
4. tiesioginių savivaldybės išlaidų gatvių apšvietimui sumažinimas;
5. autoįvykių ir nusikaltimų sumažėjimas;
6. savivaldybės ekspertų patirties įgijimas verslo vystymo ir efektyvaus energijos naudojimo srityje;
7. CO₂ emisijos sumažėjimas;
8. bendruomenės susidomėjimo atsinaujinančiais energijos šaltiniais padidėjimas ir energijos panaudojimo efektyvumą didinančių priemonių taikymas savivaldybės teritorijoje.

Įgyvendinus abu šiuos projektus bei sumažinus energijos sąnaudas atitinkamai sumažėjo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija:

Priemonė	Saulės energijos panaudojimas (vandens šildymui vaikų darželyje)	Automatinės gatvių apšvietimo kontrolės instaliavimas
Energijos sąnaudos	13 887 kW	35 000 kW
CO ₂ emisijos sumažėjimas (kg)	12442,75 kg	31 360 kg

1.14 lentelė. Projektų rezultatai

Prancūzija. Buvusios liejyklos Mulhouse modernizavimas pertvarkant ją į universitetą¹³

2002 m. Mulhouse savivaldybė pradėjo buvusios liejyklos, pastatytos 1922 m. ir uždarytos 1964 m., modernizavimą siekiant čia įkurti universitetą. Savivaldybei priklausantis buvusios liejyklos pastatas turėjo savą istorinę struktūrą, kurią buvo būtina išsaugoti. Be to, šiuo projektu buvo siekiama sumažinti atmosferos taršą bei padidinti žmonių susidomėjimą miesto industriniu ir socialiniu

¹³ <http://promise.energyprojects.net/>

paveldu. Pastatas buvo modernizuotas vadovaujantis aukštais aplinkosauginiais standartais, o elektros gamybai įdiegti atsinaujinantys energijos šaltiniai. Įgyvendinant projektą taip pat imtasi priemonių šilumos ir energijos vartojimui sumažinti. Visos šios priemonės įgyvendintos viešųjų pirkimų būdu. Racionalaus energijos vartojimo ir atsinaujinančius energijos šaltinių naudojimo sąlygos buvo reglamentuotos dar planavimo dokumentuose prieš pasirenkant konstruktorių komandą. Nors atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas yra žymiai brangesnis nei tradicinių energijos būdų, projekto organizatoriai, įvertinę didesnius tradicinių energijos šaltinių eksploatavimo kaštus, prioritetą nusprendė suteikti būtent alternatyviems energijos šaltiniams. Aplinkybė, kad pastatas priklauso švietimo sektoriui, dar labiau paskatino rinktis atsinaujinančius energijos šaltinius.

Rengiant pirkimo dokumentus ypatingas dėmesys buvo skiriamas kiekvieno pirkimo objekto pirkimo dokumentų rengimui. Techninių specifikacijų, ypač susijusių su ekologiškų produktų žymėjimu ir energijos sunaudojimu, ruošime aktyviai dalyvavo vietinės energetikos agentūros. Buvo nuspręsta pirkimą įgyvendinti atsižvelgiant į atsinaujinančių energijos šaltinių sudaromus papildomus kaštus ir energijos sutaupymą dėl pastarųjų šaltinių naudojimo. Todėl vietoje paprastų lempų, suvartojančių 110 000 kWh/m, buvo pasirinktos aukštos kokybės fluorescencinės lempos su elektroniniu balastu (lempų uždegimo įrenginiu), naudojančios 73 440 kWh/m. Apskaičiuotas investicijų šioms lempoms atsipirkimo terminas – 3 metai. Be to, nuspręsta sumontuoti saulės elementus. Šis įrenginys pagamina 29 000 kWh elektros per metus. Jo atsipirkimo terminas - 10 metų. Taip pat nuspręsta sumontuoti aukštos kokybės langus, turinčius gerą šiluminę izoliaciją. Investicijų langams atsipirkimo terminas - 3 – 5 metai. Kai kurių kitų planuotų priemonių buvo atsisakyta dėl per ilgo atsipirkimo termino.

Nors projekto rengėjai suprato, kad būtų buvę naudinga į pirkimo dokumentus įtraukti sąlygą apie didžiausią energijos sunaudojimo lygį, bet perkančioji organizacija nenorėjo naudoti šios charakteristikos ar kitų eksploatacinių savybių bijodama, kad tai gali sumažinti kandidatų skaičių arba sąlygoti aukštas pasiūlymų kainas. Dėl šios priežasties, nepaisant atsinaujinančių energijos šaltinių ir efektyviai energiją naudojančių technologijų naudoti aplinkosaugai ir eksploatavimo kaštams, energetinis aspektas parengtose techninėse specifikacijose buvo ne privalomo, o rekomendacinio pobūdžio.

Pagrindinė projekto metu įdiegta naujovė buvo *poveikio aplinkai deklaracijos* įdegimas pirkimo dokumentų reikalavimuose, kurią turėjo užpildyti kiekvienas kandidatas kiekvienam produktui ar medžiagai, kuri buvo nurodyta pasiūlyme. Deklaracijos lentelė buvo pridedama kaip pirkimo dokumentų priedas siekiant nustatyti produkto gyvavimo ciklą. Kita naujovė, taip pat nustatyta techninėje specifikacijoje bei bendra visiems pirkimo objektams, buvo susijusi su atliekų apdorojimu. Šio reikalavimo tikslas buvo įgyvendinti atliekų rūšiavimą vykdant sutartį.

Projekto rengėjai pasirinko šiuos pasiūlymų vertinimo kriterijus:

1. **techninė pasiūlymo vertė.** Vadovaujantis pirkimo dokumentais kiekvienas kandidatas privalėjo užpildyti kiekvieno produkto deklaraciją ir jo techninio apibūdinimo lentelę.
2. **priemonės projekto įgyvendinimui** atsižvelgiant į pastato dydį.
3. **kaina.**

Žemiau lentelėje pateiktas projekto rengėjų apskaičiuotos naudos aplinkai įvertinimas.

Sutaupytos elektros energijos kiekis				
	Mat. vt.	Kiekis	Mat. vnt.	Kiekis
Aukštos kokybės lempos	kWh	36560	kg CO ₂	4387,2
Sutaupytų gamtinių dujų kiekis				
Kondensacinis katilas	kWh	110000	kg CO ₂	30800
Kokybiški langai	kWh	52800		14784
Iš viso sutaupoma:	kWh	199360	kg CO₂	49971,2
Energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos šaltinius, kiekis				
Pagaminama elektra	kWh	29000	kg CO ₂	3480
Pagaminama šiluma	kWh	0	kg CO ₂	0
Iš viso pagaminama:	kWh	29000	kg CO₂	3480
Bendras energijos taupymas		228360		53451,2
	pirminė energija	381333		53431,2

1.15 lentelė. Projekto nauda aplinkai

Apibendrinta projekto nauda

- atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas ir visuomenės susidomėjimo atsinaujinančiais energijos šaltiniais bei aplinkosauga skatinimas;
- atmosferos taršos sumažinimas, ypač šiltnamio efektą sukeliančių dujų, dėl sumažėjusių energijos sąnaudų;
- savivaldybės įvaizdžio, susijusio su aplinkosauga ir miesto industrinio bei socialinio paveldo naudojimu, pagerinimas visuomenėje;

- šis projektas taip pat padės stiprinti Europos savivaldybių bendradarbiavimą atsinaujinančių energijos šaltinių ir aplinkosaugos srityje.

1.3.1 Užsienio šalių geros patirties viešuosiuose pirkimuose naudojant energijos vartojimo efektyvumo kriterijų įvertinimas

Kaip matoma iš pateiktos įvairių užsienio šalių gerosios patirties viešųjų pirkimų procedūrose naudojant energijos vartojimo efektyvumo kriterijų analizės, nėra vieningo būdo ar schemos, kaip naudingiau ir / ar geriau šį kriterijų panaudoti: vienų valstybių perkančiosios organizacijos šį kriterijų panaudojo kaip techninių specifikacijų reikalavimą, nustatydamos perkamo objekto techninius parametrus (ekologinio ženklo, atsinaujinančių energijos šaltinių reikalavimus, konkrečius techninius prekės duomenis, tokius, kaip suvartojamos energijos maksimalias ribas darbo bei parengties režimuose, minimalią prekės efektyvumo klasę ir t.t.). Pasirinkdamos šį būdą perkančiosios organizacijos buvo tikros, kad tiekėjai pasiūlys tik energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes, t.y. jau pradiname pirkimo procese buvo užtikrinta, kad bus pasiūlytos tik energiška efektyvios prekės. Šiuo atveju perkančiosios organizacijos turėjo pasirinkimą tiekėjų pasiūlymus vertinti tiek pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, tiek ir pagal mažiausios kainos kriterijų, iš visų energijos vartojimo efektyvumą didinančių prekių išsirenkant pigiausią.

Kitos perkančiosios organizacijos energijos vartojimo efektyvumo kriterijų panaudojo tik pasiūlymų vertinimo stadijoje pasirinkdamos išimtinai ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo būdą ir šalia kainos kriterijaus panaudojusios energijos vartojimo efektyvumo kriterijų. Kaip parodė užsienio šalių patirtis, šį kriterijų gali sudaryti įvairūs parametrai, galintys pasireikšti įvairiomis formomis: *apskaičiuojant gyvavimo ciklo sąnaudas, suvartojamos energijos kiekį, numatant galimybę perdirbti prekę, įvertinant prekės ilgaamžiškumą, eksploataavimo sąnaudas* ir t.t. Šie energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai buvo panaudoti arba kaip atskiri pasiūlymo vertinimo kriterijai šalia kainos, suteikiant jiems atskirą lyginamąjį svorį, arba kaip vieno energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai, apskaičiuojant jį pagal perkančiosios organizacijos nurodytą formulę. Abiejų šių metodų esmė yra ta, kad buvo išigyta labiausiai energijos vartojimo efektyvumą didinanti, o kartu ir ekonomiškai naudingiausia prekė.

Trečia užsienio valstybių perkančiųjų organizacijų grupė panaudojo savus metodus, kurias buvo išigyty energijos vartojimo efektyvumą didinančios prekės – tai Danijos klausimynai, Prancūzijos miesto Mulhouse poveikio aplinkai deklaracijos ir techninės koncepcijos, Austrijos BOILEFF projekto metu įdiegtos kokybės deklaracija bei katilų metinio naudingumo (veiklos) garantija, PICOLight vidiniai pirkimai bei kt.

1.16 lentelėje pateikti užsienio valstybių pasirinkto energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose modeliai ir pagrindiniai jų principai:

Viešųjų pirkimų stadija, kurioje buvo panaudotas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus	Techninių specifikacijų rengimo stadija	Tiekėjų pasiūlymų vertinimo stadija
Užsienio valstybių atliktų projektų pavyzdžiai	Göteborg‘o miestas Švedijoje	Helsinkio miestas Suomijoje Kolding‘o miestas Danijoje BOILEFF projektas Austrijoje PROMISE projektai Troyan‘o Bulgarijoje Mulhouse miestas Prancūzija
Pirkimų sritys	Transporto priemonės	Transporto priemonės Biuro įranga Baldai Tekstilė Maistas Šildymo sistemos Energinės gamybos ir tiekimo įrenginiai Apšvietimo įranga Langai
Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo būdai	Minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai pirkimo objektui: išmetamo azoto oksido, kitų kenksmingų kietųjų dalelių kiekis. Konkretus aplinkosaugos standartas (EURO 3).	Pasiūlymų vertinimo kriterijais pasirinkti energijos vartojimo efektyvumą didinantys bei apskritai aplinkai naudingi kriterijai, pavyzdžiui, išmetamo CO ₂ , azoto oksido ir kitų kenksmingų kietųjų dalelių kiekis, elektros energijos, vandens, kuro sąnaudos, triukšmo lygis. Įsigyta konkreti energijos vartojimo efektyvumą didinanti nauja įranga. Atsinaujinančių elektros šaltinių panaudojimas.
Galimybės pasirinkti pasiūlymų vertinimo kriterijų	1. Mažiausios kainos. 2. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo.	1. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo.

Panaudotos papildomos priemonės		Klausimynai Kokybės deklaracija Metinio naudingumo (veiklos) garantija Poveikio aplinkai deklaracijos
--	--	---

1.16 lentelė. Gerosios užsienio šalies patirties apibendrinimas

Analizuojant lentelėje pateiktus apibendrintus duomenis matoma, kad dauguma užsienio valstybių pasirinko energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimą tiekėjų pasiūlymus vertinimo stadijoje. Mūsų manymu, tokį pasirinkimą lėmė aplinkybė, kad dauguma šių projektų buvo iniciatyviniai, bandomieji, juos perkančiosios organizacijos organizavo savanoriškai, sąmoningai siekdamas aplinkosaugos tikslų, kartu panaudodamos įvairias novatoriškas priemones geresnių rezultatų pasiekimui. Tai patvirtina ir aplinkybė, kad perkančiosios organizacijos siekė išigyti ne patį pigiausią produktą, o ekonomiškai naudingiausią ilgalaikėje perspektyvoje. Be to pažymėtina, kad ne viename iš analizuotų projektų be pagrindinių energijos vartojimo efektyvumo kriterijų panaudojimo pasiūlymų vertinimo stadijoje, techninėse specifikacijose taip pat nustatyti minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai. Toks kriterijų panaudojimo derinys leido pasiekti geriausių energijos vartojimo efektyvumo didinimo rezultatų.

Apibendrinant galima paminėti, kad daugelis užsienio valstybių sėkmingai organizuoja energijos vartojimo efektyvumą didinančius pirkimus ir turi sukaupusios didelę žaliųjų pirkimų patirtį. Lietuva, dėl žinių stokos bei teisinio reglamentavimo spragų, kol kas šioje srityje atsilieka, pažangą be kita ko stabdo ir susiformavusi perkančiųjų organizacijų praktika, kad dėl riboto biudžeto dažniausiai įgyjamos pigiausios prekės, kurios ilgalaikėje perspektyvoje tampa žymiai brangesnėmis nei energiškai efektyvios prekės. Tokia praktika yra ydinga ir turėtų būti pakeista. Šioje studijoje pateikiami pasiūlymai, kaip turi elgtis perkančiosios organizacijos siekiant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje numatyto tikslo - pasiekti bendrą nacionalinį orientacinį energijos sutaupymo tikslą, kuris devintaisiais šios direktyvos taikymo metais turi būti 9 %. Toliau šioje studijoje:

1. bus atlikta viešųjų pirkimų teisinio reglamentavimo ES ir Lietuvos lygmenyje analizė;
2. viešųjų pirkimų procedūros bus suskaidytos į etapus ir kiekvienam etapui pasiūlytos galimybės, kaip padidinti išigyjamų prekių galutinio energijos vartojimo efektyvumą;
3. visų pasiūlymų rezultatai apibendrinami ir pateikiamos konkrečios rekomendacijos dėl teisės aktų projektų priėmimo;
4. pateikiami rekomenduojamų priimti teisės aktų projektai.

II. GALIMYBĖS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ PROCEDŪROJE TAIKYTI ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJŲ ANALIZĖ

2.1. Viešųjų pirkimų teisinio reglamentavimo analizė

2.1.1. Viešųjų pirkimų reglamentavimas Europos Sąjungoje.

Pagrindiniai viešuosius pirkimus ES lygmenyje reglamentuojantys teisės aktai yra ES Viešųjų pirkimų direktyvos, įsigaliojusios 2004 m. Iki 2004 metų viešuosius pirkimus reglamentavo pavienės ES direktyvos, t.y. 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, koordinavimo,¹⁴ 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo,¹⁵ 1993 m. birželio 14 d. Tarybos direktyva 93/36/EEB dėl viešojo prekių pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo,¹⁶ 1993 m. birželio 14 d. Tarybos direktyva 93/37/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo,¹⁷ 1993 m. birželio 14 d. Tarybos direktyva 93/38/EEB dėl subjektų, vykdančių savo veiklą vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, viešojo pirkimo tvarkos suderinimo¹⁸ su vėlesniais šių teisės aktų papildymais ir pakeitimais. Ilgainiui tapo aišku, kad viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas pavieniais teisės aktais nebuvo progresyvus, be to, laikyta, kad būtina supaprastinti tiek patį viešųjų pirkimų teisinį reglamentavimą antrinais ES teisės aktais, tiek ir viešųjų pirkimų tvarką, kuri yra įtvirtinta minėtuose ES teisės aktuose. Kartu buvo siekiama parengti tokius viešuosius pirkimus reglamentuojančius teisės aktus, kuriais šis procesas būtų modernizuotas ir pritaikytas prie egzistuojančių valstybių-narių ekonominių, socialinių, aplinkosauginių sąlygų, mokslo ir technikos pažangos. Todėl 2004 m. buvo priimtos dvi pagrindinės ES direktyvos, kuriomis buvo iš dalies pakeistos ankstesnės viešųjų pirkimų direktyvos: 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityse koordinavimo¹⁹ ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo²⁰.

Direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų srityse koordinavimo reglamentuoja perkančiųjų organizacijų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, viešųjų pirkimų organizavimą. Nurodytos perkančiosios organizacijos yra įsteigtos tam, kad tenkintų visuotinės svarbos poreikius, neturinčius pramoninio ar komercinio pobūdžio. Direktyva 2004/17/EB yra taikoma dujų, šilumos, elektros, vandens, transporto

¹⁴ OL L 395, 1989 12 30, p. 33–35.

¹⁵ OL L 209, 24.7.1992, p. 1–24.

¹⁶ OL L 199, 9.8.1993, p. 1–53.

¹⁷ OL L 111, 1994 4 30, p. 114–114.

¹⁸ OL L 82, 25.3.1994, p. 40.

¹⁹ OL L 134, 30.4.2004, p. 1–113;

²⁰ OL L 134, 30.4.2004, p. 114–240.

paslaugų, tiekiamų geležinkeliais, automatinėmis sistemomis, tramvajais, troleibusais ar perdavimo kabeliu, pašto paslaugų, naftos, dujų, anglies ar kitokio kietojo kuro žvalgyimo arba gavybos, uostų ir oro uostų srityse vykdomiems pirkimams. Tačiau ši direktyva netaikoma jūrų, pakrančių ar upių transporto paslaugų sutartims, sudarytoms su perkančiosiomis organizacijomis.

Tuo tarpu direktyva 2004/18/EB taikoma visiems kitiems viešiesiems pirkimams, jeigu jie viršija direktyvoje nustatytas vertes atskiroms prekėms, paslaugoms ar darbams ir jeigu jie negali būti laikomi koncesija. Direktyva *netaikoma* (1) slaptoms arba specialių saugumo priemonių reikalaujančioms sutartims, kurių vykdymui pagal atitinkamoje valstybėje narėje galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus privaloma imtis specialių saugumo priemonių arba kai to reikalauja esminių tos valstybės-narės interesų apsauga; (2) taip pat viešosioms sutartims, kurias reglamentuoja skirtingos procedūrinės taisyklės ir kurios yra sudaromos pagal tarptautinį susitarimą, sudarytą, vadovaujantis Europos Bendrijos steigimo sutartimi bei pagal sudarytą tarptautinį susitarimą dėl karinių dalinių dislokavimo, susijusio su valstybės narės ar trečiosios šalies įmonėmis ar pagal konkrečią tarptautinės organizacijos procedūrą; be to, ši direktyva netaikoma (3) viešojo paslaugų pirkimo sutartims dėl žemės, esamų pastatų arba kito nekilnojamojo turto arba teisių į juos įsigijimo ar nuomos bet kokiomis finansinėmis priemonėmis, *tačiau* ši direktyva yra taikoma finansinių paslaugų sutartims, bet kuria forma sudaromoms tuo pačiu metu, prieš arba po įsigijimo ar nuomos sutarčių sudarymo; (4) direktyva taip pat netaikoma viešojo paslaugų pirkimo sutartims, skirtoms išgyti, vystyti, gaminti arba bendrai gaminti programų medžiagą, skirtą transliuotojams transliuoti, ir sutartims dėl transliacijos laiko, (5) sutartims dėl arbitražo arba taikinimo paslaugų, (6) finansinių paslaugų, susijusių su vertybinių popierių ar kitų finansinių priemonių emisija, pardavimu, pirkimu ar perleidimu, visų pirma perkančiųjų organizacijų sandoriams gauti pinigų ar kapitalo ir dėl centrinio banko paslaugų, (7) darbo sutartims, (8) sutartims dėl mokslinių tyrimų ir plėtros paslaugų, išskyrus tas, kurių nauda atitenka išimtinai perkančiajai organizacijai ir yra panaudojama jos reikalams vykdyti, su sąlyga, kad už suteiktą paslaugą visiškai atsiskaito perkančioji organizacija, (9) viešosioms paslaugų sutartims, vienos perkančiosios organizacijos sudarytoms su kita perkančiąja organizacija arba su perkančiųjų organizacijų asociacija, remiantis išimtinė teise, joms priklausančia pagal paskelbto įstatymo arba kito teisės akto nuostatą, kuri neprieštarauja Europos Bendrijos steigimo sutarčiai. Šioms sutartims taikomi atskiri teisės aktai, kurie nėra šios studijos dalykas, dėl to toliau šioje studijoje dėl jų nebus pasisakoma.

Be šių ES Viešųjų pirkimų direktyvų neabejotinai didelę reikšmę turi ir kiti ES teisės aktai, nustatantys papildomus reikalavimus pirkimų vykdymui ir / arba detalizuojantys aukščiau nurodytuose pagrindiniuose teisės aktuose nustatytą viešųjų pirkimų vykdymo tvarką.

Vienas tokių teisės aktų, tiesiogiai įpareigojęs valstybes–nares viešaisiais pirkimais didinti energijos vartojimo efektyvumą, yra **2006 m. balandžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva**

2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinanti Tarybos direktyvą 93/76/EEB²¹. Šios direktyvos tikslas, nurodytas 1 str., yra skatinti ekonomiškai efektyviai didinti energijos galutinio vartojimo efektyvumą valstybėse narėse:

1. nustatant reikalingus orientacinius rodiklius, mechanizmus, skatinamąsias priemones bei institucinį, finansinį ir teisinį pagrindą, skirtą pašalinti esamas rinkos kliūtis bei trūkumus, trukdančius efektyviam energijos galutiniam vartojimui;
2. sudarant sąlygas energetinių paslaugų rinkos plėtrai ir skatinimui bei kitų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių pateikimui galutiniams vartotojams.

Direktyva su tam tikromis išimtimis taikoma:

1. energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių teikėjams, energijos skirstytojams, skirstymo sistemos operatoriams ir mažmeninės prekybos energija bendrovėms;
2. galutiniams energijos ir energijos išteklių pirkėjams;
3. ginkluotosioms pajėgoms, tačiau tik tokiu mastu, kad jos taikymas nesikirstų su ginkluotųjų pajėgų veiklos pobūdžiu ir svarbiausiu tikslu, ir išskyrus medžiagas, naudojamas išimtinai kariniais tikslais.

Energijos vartojimo efektyvumas šioje direktyvoje apibrėžiamas kaip sukurto darbo, paslaugų, prekių ar gautos energijos ir energijos veiksmingo panaudojimo laipsnis (direktyvos 2006/32/EB 3 str. b p.). Direktyvoje nurodyta, kad ES valstybės–narės turi vaidinti pavyzdinį vaidmenį visuomenėje didinant energijos vartojimo efektyvumą bei, prireikus, apie viešojo sektoriaus veiksmus tinkamai pranešti piliečiams ir / arba įmonėms (direktyvos 2006/32/EB 5 str. 1 d.). Šiame straipsnyje ES valstybės–narės aiškiai įpareigotos užtikrinti, kad viešasis sektorius²² imtųsi energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių, svarbiausią dėmesį skirdamos ekonomiškai efektyvioms priemonėms, leidžiančioms sutaupyti didžiausią kiekį energijos per trumpiausią laiko tarpą. Tų priemonių valstybės–nares direktyva įpareigoja imtis atitinkamu nacionaliniu, regioniniu ir / arba vietos lygiu ir tai gali būti (i) teisėkūros iniciatyvos ir / arba (ii) savanoriški susitarimai ar (iii) kitos lygiaverčio poveikio schemas.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisėkūros iniciatyva priklauso valstybių–narių institucijoms, atsakingoms už teisės aktų rengimą ir priėmimą. Šis direktyvos straipsnis apima ne tik aukščiausios galios teisės aktų leidybos institucijas, bet ir visas kitas institucijas, atsakingas už teisės norminių aktų rengimą ir priėmimą. Savanoriški susitarimai, remiantis direktyva 2006/32/EB, reiškia suinteresuotų subjektų ir valstybių–narių paskirtų viešojo sektoriaus įstaigų susitarimus. Jiems keliamas skaidrumo reikalavimas, todėl savanoriški susitarimai turi turėti aiškiai apibrėžtus ir nedviprasmiškus tikslus,

²¹ OL L 114, 2006 4 27, p. 64—85

²² Viešojo sektoriaus terminas šioje studijoje apima visas perkančiąsias organizacijas, nurodytas VPĮ 4 str.

jiems nustatyti stebėsenos ir atskaitomybės reikalavimai, susiję su procedūromis, leidžiančiomis peržiūrėti priemones ir (arba) priimti papildomų priemonių, jei tikslai nepasiekiami arba nepanašu, kad bus pasiekiami. Siekiant užtikrinti skaidrumą savanoriški susitarimai, prieš pradėdant juos taikyti, viešai skelbiami tiek, kad nebūtų pažeistos konfidencialumo nuostatos, o suinteresuotos šalys kviečiamos pateikti savo nuomonę.

Kitų lygiaverčio poveikio schemų pavyzdys galėtų būti informacijos sklaidos priemonės, nurodytos direktyvos 7 str. Jame nustatytas reikalavimas, kad informacija apie energijos vartojimo efektyvumo mechanizmus ir finansines bei teises struktūras, sukurtas siekiant nacionalinio orientacinio energijos sutaupymo tikslo, būtų skaidri ir plačiai paskleista tarp atitinkamų rinkos dalyvių. Šiame straipsnyje valstybės-narės įpareigotos imtis aktyvesnių priemonių skatinant galutinio energijos vartojimo efektyvumą. Jos privalo sudaryti tinkamas sąlygas ir skatinti rinkos operatorius teikti galutiniams vartotojams daugiau informacijos ir patarimų apie galutinio energijos vartojimo efektyvumą.

Direktyvos 5 str. aiškiai nurodyta, kad viešasis sektorius turėtų stengtis naudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijus viešųjų pirkimų procedūrose laikydamasis aukščiau minėtų ES viešųjų pirkimų direktyvų reikalavimų viešojo tiekimo sutartyse bei viešųjų paslaugų sutartyse, taikydamos principą, kuris buvo patvirtintas 2002 m. rugsėjo 17 d. ETT sprendimu byloje *Concordia Bus*²³. Šioje byloje ETT išaiškino, kad perkančiosios organizacijos vykdydamos viešuosius pirkimus ir rengdamos pirkimo dokumentus vienu iš pasiūlymų vertinimo kriterijų juose gali pasirinkti aplinkosauginį reikalavimą. ETT paneigė kai kurių kitų šalių argumentus, kad perkančiosios organizacijos pasirinkti vertinimo kriterijai *turi būtinai teiki ekonominę naudą perkančiajai organizacijai ir / ar turėti ekonominę išraišką*. Detalesnė šio sprendimo analizė ir praktinė reikšmė pateikiama analizuojant galimybę vienu iš pasiūlymo vertinimo kriterijų pasirinkti energijos vartojimo efektyvumą šio skyriaus 2.2.2.2 dalyje.

Be šių bendrųjų pareigų, valstybė–narė įpareigojama užtikrinti, kad viešajame sektoriuje būtų taikomos ne mažiau kaip dvi direktyvos 2006/32/EB VI priede nustatyto sąrašo priemonės:

1. reikalavimas energijai taupyti naudoti finansinius instrumentus, įskaitant sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuris sąlygoja išmatuojamą ir iš anksto numatytą sutaupyto energijos kiekį (net ir tada, kai viešojo valdymo organizacijos yra perdavusios savo atsakomybę kitiems);
2. reikalavimas perkant įrangą ir transporto priemones jas rinkti pagal įvairių kategorijų įrangos ir transporto priemonių efektyvios energijos produktų specifikacijų sąrašus, kuriuos turi parengti institucijos ar agentūros, kurioms valstybė–narė yra pavedusi vykdyti bendrąją energijos

²³ Byla C-513/99, *Concordia Bus Finland Oy Ab*, anksčiau *Stagecoach Finland Oy Ab* prieš Helsingin kaupunki ir *HKL-Bussiliikenne*, (2002 m. rink., p. I-7213).

efektyvumo didinimo kontrolę, naudodamos, kai tinkama, gyvavimo ciklo sąnaudų sumažinimo iki minimumo analizę arba panašius metodus ekonominiam efektyvumui užtikrinti;

3. reikalavimas pirkti gaminius, kurie visuose režimuose, įskaitant parengties režimą, efektyviai naudoja energiją, taikant, kur įmanoma, gyvavimo laiko sąnaudų sumažinimo iki minimumo analizę arba palyginamus metodus ekonominiam efektyvumui užtikrinti;
4. reikalavimas pakeisti arba įrengti esamoje įrangoje ir transporto priemonėse įrangą, nurodytą 2 ir 3 dalyse;
5. reikalavimas taikyti energijos vartojimo auditą ir įgyvendinti po jo parengtas ekonominio efektyvumo rekomendacijas;
6. reikalavimas pirkti ar nuomoti efektyviai energiją vartojančius pastatus ar jų dalis arba reikalavimai pakeisti ar įrengti išsigytus ar nuomojamus pastatus ar jų dalis siekiant, kad jie taptų efektyvesni energijos vartojimo požiūriu.

Visos šios priemonės (nemažiau kaip dvi) gali būti įgyvendinamos galimu konkursų dėl viešųjų pirkimų vertinimo kriterijumi nustatant energijos vartojimo efektyvumą, tačiau bet kuriuo atveju jos turi būti įgyvendinamos nepažeidžiant nacionalinių ir ES viešųjų pirkimų teisės aktų.

Atkreiptinas dėmesys į direktyvos III priede pateiktą orientacinę tinkamų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių pavyzdžių sąrašą. Šiame priede pateikiami pavyzdžiai, kokiose srityse gali būti tobulinamos ir įgyvendinamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo programos ir kitos energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės. Pažymėtina, kad, kaip nurodyta šiame priede, tai nėra išsamus priemonių sąrašas ir valstybės-narės bei atitinkamos institucijos gali imtis ir kitokių veiksmų siekdamas užtikrinti galutinio energijos vartojimo efektyvumo didinimą.

III priede pateikti tinkamų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių pavyzdžiai:

Gyvenamųjų pastatų ir paslaugų sektorius

- a) šildymas ir vėsinimas (pvz., šilumos siurbliai, nauji efektyvūs katilai, montavimas ir (arba) veiksmingas centralizuoto šildymo ir (arba) vėsinimo sistemų atnaujinimas);
- b) izoliavimas ir vėdinimas (pvz., sienų ertmių ir stogų izoliavimas, dvisluoksniai ir (arba) trisluoksniai langų stiklai, pasyvus šildymas ir vėsinimas bei kt.);
- c) karštas vanduo (pvz., naujos įrangos montavimas, tiesioginis ir veiksmingas naudojimas patalpoms šildyti, skalbimo mašinos-);
- d) apšvietimas (pvz., naujos efektyvios elektros lemputės ir balastiniai įtaisai, skaitmeninės kontrolės sistemos, judesio detektorių naudojimas apšvietimo sistemose komercinės paskirties pastatuose);

- e) maisto ruošimas ir šaldymas (pvz., nauja efektyvi įranga, šilumos atgavimo sistemos);
- f) kita įranga ir prietaisai (pvz., kombinuoti šilumos ir elektros energijos prietaisai, nauji efektyvūs įtaisai, optimalaus energijos suvartojimo laiko kontrolė, nuostolių parengties režimo metu sumažinimas, kondensatorių baterijų, skirtų sumažinti reaktyviąją galią, įrengimas, mažais nuostoliais pasižymintys transformatoriai);
- g) atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas energijai gaminti namų ūkyje taip sumažinant perkamos energijos kiekį (pvz., saulės terminiai įrengimai, buitinis karštas vanduo, saulės energijos naudojimas patalpų šildymui ir vėsinimui);

Pramonės sektorius

- a) produktų gamybos procesai (pvz., efektyvesnis suspausto oro, kondensato bei jungiklių ir vožtuvų naudojimas, automatinių ir integruotų sistemų bei efektyvių parengties režimų taikymas);
- b) varikliai ir pavaros (pvz., platesnis elektroninių kontrolės prietaisų, kintamo greičio pavarų, integruotų taikomųjų programų, dažnio konversijos, didelio efektyvumo elektrinių variklių naudojimas);
- c) ventiliatoriai, kintamo greičio pavaros ir vėdinimas (pvz., nauja įranga ir (arba) sistemos, natūralus vėdinimas);
- d) paklausos tenkinimo valdymas (pvz., apkrovimo valdymas, piko sumažinimo reguliavimo sistemos);
- e) didelio naudingumo kogeneracija (pvz., šilumos ir elektros energijos gamybos bendrame cikle prietaisai);

Transporto sektorius

- a) naudojamas keliavimo būdas (pvz., skatinimas naudoti ekonomiškai energiją vartojančias transporto priemones bei efektyviai naudoti transporto priemones energijos suvartojimo atžvilgiu, įskaitant oro slėgio padangose reguliavimo sistemas, energijos efektyvumo įtaisus ir papildomus įtaisus, kuro papildus, kurie didina energijos vartojimo efektyvumą, didelio tepalingumo alyvą ir nedidelio pasipriešinimo padangas);
- b) keliavimo būdo pakeitimai (pvz., susitarimai dėl keliavimo į namus ir (arba) darbą ne automobiliu, dalinimasis automobiliu, kelionės būdo pakeitimai, padedantys nuo daugiau energijos suvartojančių būdų pereiti prie mažiau suvartojančiųjų, atsižvelgiant į keleivių ir km arba tonų ir km santykį);
- c) dienos be automobilių;

Ivairių sektorių priemonės

- a) standartai ir normos, kuriais pirmiausia siekiama didinti produktų, paslaugų bei pastatų energijos vartojimo efektyvumą;
- b) energijos ženklavimo schemos;
- c) matavimas, „pažangios“ matavimo sistemos, pavyzdžiui, individualios matavimo priemonės, valdomos nuotoliniu būdu, ir informatyvios sąskaitos;
- d) mokymas ir švietimas, kuriuo skatinama taikyti ekonomiškai energiją vartojančias technologijas ir (arba) metodus;

Horizontalios priemonės

- a) reglamentai, mokesčiai ir t. t., kurie mažina galutinę energijos suvartojimą;
- b) konkrečios informavimo kampanijos, kuriomis skatinama didinti energijos vartojimo efektyvumą ir remiamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonės.

Kaip matyti, potencialas didinti energijos vartojimo efektyvumą egzistuoja kiekvienoje srityje ir jis apima ne tik naujos įrangos ar prietaisų įsigijimą (sudarant prekių pirkimo sutartis), bet ir platesnį spektrą įvairių priemonių ir būdų, kaip tai galėtų būti įgyvendinta: atliekant energijos vartojimo efektyvumo didinimo mokymus, keičiant organizacijų elgesio įpročius bei pan. Taigi tam tikrais atvejais energijos vartojimo efektyvumo didinimas netgi nereikia papildomų organizacijos investicijų. Dėl šios priežasties Lietuva, kaip viena iš ES valstybių-narių, turėtų imtis konkrečių efektyvių priemonių, kad ši direktyva būtų tinkamai įgyvendinta ir kuo geriau pasiekti joje nustatyti tikslai.

Be šios pagrindinės energijos vartojimo efektyvumo kriterijų viešuosiuose pirkimuose taikyti įpareigojančios direktyvos, galima paminėti ir **kitas ES direktyvas, skirtas atskiroms energijos konversijų rinkoms ir subrinkoms**. Visos šios direktyvos yra skirtos didinti energijos vartojimo efektyvumą nustatant konkrečius techninius reikalavimus jose nurodytoms prekėms, paslaugoms ar darbams:

1. 2002 m. gruodžio 16 d. Europos parlamento ir tarybos direktyva 2002/91/EB dėl pastatų energinio naudingumo.²⁴
2. 1993 m. rugsėjo 13 d. Tarybos Direktyva 93/76/EEB dėl išmetamųjų anglies dioksido dujų ribojimo gerinant energijos efektyvumą (SAVE).²⁵
3. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/42/EEB dėl naudingumo koeficiento 1992 reikalavimų naujiems karšto vandens katilams, deginantiems skystąjį arba dujinį kurą.²⁶

²⁴ OJ L 1, 4.1.2003, p. 65–71

²⁵ OJ L 237, 22.9.1993, p. 28–30

²⁶ OJ L 167, 22.6.1992, p. 17–28

4. 2005 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/32/EB, nustatanti ekologinio projektavimo reikalavimų energiją vartojantiems gaminiais nustatymo sistemą ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 92/42/EEB bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 96/57/EB ir 2000/55/EB.²⁷
5. 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2000/55/EB dėl energijos vartojimo efektyvumo reikalavimų, taikomų liuminescencinio apšvietimo balastiniams įtaisams.²⁸
6. 1996 m. rugsėjo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 96/57/EB dėl energijos naudojimo efektyvumo reikalavimų buitiniams elektriniams šaldytuvams, šaldikliams ir jų deriniams.²⁹
7. 2003 m. birželio 3 d. Komisijos Direktyva 2003/66/EB iš dalies keičianti Direktyvą 94/2/EB dėl energijos sunaudojimo ženklavimo ant buitinių elektrinių šaldytuvų, šaldiklių ir jų derinių, įgyvendinančią Tarybos direktyvą 92/75/.³⁰
8. 2002 m. gegužės 8 d. Komisijos direktyva 2002/40/EB dėl energijos sunaudojimo ženklavimo ant buitinių elektrinių orkaitių, įgyvendinanti Tarybos direktyvą 92/75/.³¹
9. 2002 m. kovo 22 d. Komisijos direktyva 2002/31/EB, įgyvendinanti Tarybos direktyvą 92/75/EEB, dėl energijos sunaudojimo parodymo, ženklinant buitinius oro kondicionierius.³²
10. 1999 m. vasario 26 d. Komisijos Direktyva 1999/9/EB iš dalies keičianti Direktyvą 97/17/EB, įgyvendinančią Tarybos Direktyvą 92/75/EEB dėl energijos sunaudojimo ženklavimo ant buitinių indų plovimo mašinų.³³
11. 1998 m. sausio 27 d. Komisijos direktyva 98/11/EB dėl energijos sunaudojimo 1998 parodymo ženklinant buitines lempas, įgyvendinanti Tarybos direktyvą 92/75/EEB.³⁴
12. 1997 m. balandžio 16 d. Komisijos direktyva 97/17/EB, įgyvendinanti Tarybos 1997 direktyvą 92/75/EEB, dėl energijos sunaudojimo ženklavimo ant buitinių indų plovimo mašinų.³⁵
13. 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/8/EB dėl termofikacijos skatinimo, remiantis naudingosios šilumos paklausa vidaus energetikos rinkoje, ir iš dalies keičianti Direktyvą 92/42/EEB.³⁶

²⁷ OJ L 191, 22.07.2005 P. 0029-0058

²⁸ OL L 279, 2000 11 1, p. 33–39

²⁹ OL L 236, 1996 9 18, p. 36–43

³⁰ OJ L 170, 9.7.2003, p. 10–14

³¹ OJ L 128, 15.5.2002, p. 45–56

³² OJ L 86, 3.4.2002, p. 26–41

³³ OJ L 56, 4.3.1999, p. 46–46

³⁴ OJ L 71, 10.3.1998, p. 1–8

³⁵ OJ L 118, 7.5.1997, p. 1–25

³⁶ OL L 52, 2004 2 21, p. 50–60

14. 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos sprendimas 2006/1005/EB dėl Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ir Europos bendrijos susitarimo dėl raštinės įrangos energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo programų suderinimo sudarymo.³⁷
15. 2001 m. lapkričio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2422/2001 dėl raštinės įrangos ženklavimo apie energijos taupymą Bendrijos programos.³⁸

2.1.2. Viešųjų pirkimų reglamentavimas Lietuvoje.

Lietuvoje pagrindinis viešuosius pirkimus reglamentuojantis teisės aktas yra 1996 m. rugpjūčio 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (Žin. 1996, Nr. 84-2000; 2002, Nr. 118-5296; 2003, Nr. 57 -2529, Nr. 123-5579 2004, Nr. 7-130, Nr. 96-3520, Nr. 116-4321, 2006, Nr. 4-102) su vėsesniais pakeitimais ir pildymais. Iš esmės VPI buvo pakeistas 2005 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymu, įsigaliojusi 2006 m. sausio 31 d., kuriuo reglamentuojama nauja VPI redakcija. Jos priėmimą sąlygojo aukščiau nurodytų ES Viešųjų pirkimų direktyvų priėmimas 2004 m. Šiose direktyvose Lietuvai buvo nustatyta pareiga iki 2006 m. įgyvendinti direktyvoje numatytas priemones priimant atitinkamus teisės aktus. Lietuva įgyvendindama šį direktyvose nustatytą įpareigojimą pasirinko tiesioginio direktyvos teksto perkėlimo į nacionalinius teisės aktus būdą, dėl šios priežasties 2005 m. priimtas VPI iš esmės atkartoja beveik visas ES viešųjų pirkimų direktyvų nuostatas.

Be VPI paminėtini ir kiti svarbūs teisės aktai, nustatantys papildomus reikalavimus viešųjų pirkimų vykdymui ir / arba detalizuojantys VPI nustatytą viešųjų pirkimų vykdymo tvarką. Lietuvos Respublikoje atskiras viešųjų pirkimų procedūras bei reikalavimus detalčiau reglamentuoja poįstatyminiai aktai – Vyriausybės nutarimai, Lietuvos ūkio ministro, Viešųjų pirkimų tarnybos (VPT) direktoriaus įsakymai. Vyriausybės nutarimai bei ministro įsakymai yra privalomą galią turintys teisės aktai, o VPT direktoriaus įsakymai – rekomendacinio pobūdžio, padedantys perkančiosioms organizacijoms, tiekėjams bei kitiems viešųjų pirkimų procedūrų dalyviams įgyvendinti savo teises ir pareigas pirkimo procedūrų metu. Privalomo pobūdžio teisės aktais yra patvirtinta tiekėjo deklaracijos, patvirtinančios tai, kad tiekėjas nedavė ir neketina duoti perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojams (darbuotojams) ar kitų tiekėjų atstovams pinigų, dovanų, nesuteikė jokių paslaugų ar kitokio atlygio už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti pirkimus, forma³⁹, perkančiųjų organizacijų sąrašai⁴⁰ bei kiti klausimai.

³⁷ OL L 381, 2006 12 28, p. 24—25

³⁸ OL L 332, 2001 12 15, p. 1—6

³⁹ 2006 m. vasario 1d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-41 „Dėl tiekėjo deklaracijos, patvirtinančios tai, kad tiekėjas nedavė ir neketina duoti perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojams (darbuotojams) ar kitų tiekėjų atstovams pinigų, dovanų, nesuteikė jokių paslaugų ar kitokio atlygio už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti pirkimus, formos patvirtinimo“ (Žin., 2006, 14-520);

⁴⁰ 2003 m. vasario 21 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-72 dėl perkančiųjų organizacijų sąrašų patvirtinimo (Žin., 2006, Nr.13-460);

Tuo tarpu VPT direktoriaus įsakymais patvirtintomis rekomendacijomis nustatoma viešųjų pirkimų ataskaitų rengimo ir teikimo tvarka⁴¹, prekių ir paslaugų viešojo pirkimo vertės nustatymo metodika⁴², skelbimų teikimo Viešųjų pirkimų tarnybai tvarka⁴³, standartiniai pirkimo dokumentai⁴⁴ bei kt. Šiai studijai aktualūs ir toliau bus paminėti šie poįstatyminiai teisės aktai:

1. 2006 m. spalio 12 d. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. 1S-53 „Dėl viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 113-4329);
2. 2003 m. spalio 20 d. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. 1S-100 „Dėl Tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr.103-4623).

⁴¹ 2006 m. sausio 19 d. VPT direktoriaus įsakymas Nr. 1S-4 „Dėl viešųjų pirkimų ataskaitų rengimo ir teikimo tvarkos ir viešųjų pirkimų ataskaitų formų patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 9-344);

⁴² 2003 m. vasario 26 d. VPT direktoriaus įsakymas Nr. 1S-26 „Dėl numatomo viešojo pirkimo vertės skaičiavimo metodikos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 22-949);

⁴³ 2003 m. vasario 20 d. VPT direktoriaus įsakymas Nr. 1S-16 „Dėl skelbimų teikimo Viešųjų pirkimų tarnybai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 19-837);

⁴⁴ 2003 m. gruodžio 31 d. VPT direktoriaus įsakymas Nr. 1S-121 „Dėl standartinių pirkimo dokumentų patvirtinimo“ (Žin., 2004, 12-368).

2.2. Galimybių atskirose viešųjų pirkimų procedūrose didinti energijos vartojimo efektyvumą teisinė analizė

Toliau šioje studijoje pateikiama ES Viešųjų pirkimų direktyvų ir VPĮ viešųjų pirkimų reguliavimo teisinė analizė, nurodant esminius aspektus, susijusius su siūlomomis galimybėmis viešųjų pirkimų procedūroje panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų. Analizuojant šiuos teisės aktus naudojamas lyginamasis metodas, nurodant ES Viešųjų pirkimų direktyvų ir VPĮ reguliavimo panašumus bei skirtumus. Atlikus kiekvieno viešųjų pirkimų procedūros etapo teisinio reglamentavimo analizę pateikiamos išvados ir pasiūlymai, kokiais būdais perkančiosios organizacijos viešaisiais pirkimais galėtų didinti energijos vartojimo efektyvumą. Kartu pateikiami pagrįsti pasiūlymai, kaip energijos vartojimo efektyvumo kriterijus galėtų būti panaudotas kiekviename etape viešųjų pirkimų procedūroje. Atlikus visų viešųjų pirkimų procedūros etapų analizę III šios studijos dalyje pateikiami energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimui viešųjų pirkimų procedūrose reikalingi teisės aktų projektai.

Siekiant pateikti sistemingą teisės aktų reguliavimo analizę, viešųjų pirkimų procedūras išskaidomos į etapus ir analizuojamas kiekvieno etapo reguliavimas ES Viešųjų pirkimų direktyvose ir VPĮ bei nurodomos perkančiosios organizacijos galimybės kiekviename iš šių etapų didinti energijos vartojimo efektyvumą.

2.2.1. Pirmasis etapas - pasirengimas viešajam pirkimui

Šią viešųjų pirkimų stadiją reglamentuoja tik ES Viešųjų pirkimų direktyvos (direktyvos 2004/18 preambulės 8 punktas, direktyvos 2004/17 preambulės 15 pultas), kuriuose perkančiosioms organizacijoms nurodoma, kad prieš pradėdamos sutarčių sudarymo procedūrą jos gali techninio dialogo būdu ieškoti informacijos, kurią galima būtų naudoti rengiant specifikacijas, su sąlyga, kad ši informacija nekliudys konkurencijai, t.y. ES Viešųjų pirkimų direktyvų preambulėse kalbama apie tinkamą pasirengimą viešajam pirkimui nediskriminaciniais būdais susirenkant informaciją, kuri galėtų būti naudinga vykdant viešąjį pirkimą. Perkančioji organizacija šią informaciją gali rinktis visais teisėtais įmanomais būdais, taip pat ir organizuodama kitą viešąjį pirkimą informacijai gauti.

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. Nors VPĮ šios stadijos neišskiria kaip atskiros viešojo pirkimo stadijos, tačiau šis etapas turi gana didelę praktinę reikšmę siekiant vykdyti energijos vartojimo efektyvumą didinančius pirkimus, kadangi jame perkančioji organizacija apibrėžia sutarties objektą ir rezultatui pasiekti naudotinas priemones. Be to, parengiamajame etape lengviausia atsižvelgti į aplinkosaugos reikmes, kurios, numatytos pirkimo dokumentuose, gali lemti visą tolesnę pirkimo procedūrų eigą. Tinkamas kvalifikacinių kriterijų, techninių specifikacijų, pasiūlymų vertinimo kriterijų bei sutarties projekto parengimas galės užtikrinti, kad bus įsigyti energijos

vartojimo efektyvumą didinantys produktai (prekės, paslaugos ar darbai). Pavyzdžiui, dažnai viešasis darbų pirkimas apima ne tik galutinį darbų rezultatą, bet ir projektinę dalį. Tokiais atvejais perkančioji organizacija galėtų imtis priemonių, kad projektuotojai, architektai, inžinieriai ar kiti projektą rengiantys asmenys parengtų tokį projektą, kurį įgyvendinus bus užtikrintas mažas suvartojamos energijos kiekis. Tai galėtų būti daroma ne tik naudojant specialias medžiagas, bet ir sudarant galimybę perkančiajai organizacijai nuolatos mažinti energijos vartojimą, pavyzdžiui, įdiegiant saulės elementus.

Kaip žinia, dažnai perkančiosios organizacijos darbuotojams trūksta specialių žinių, kad jie galėtų parengti energijos vartojimo efektyvumą didinančias technines specifikacijas. Dėl šios priežasties ES Viešųjų pirkimų direktyvos perkančiosioms organizacijoms rekomenduoja prieš pradėdant pirkimą kito viešojo pirkimo būdu pirkimu įsigyti informacijos, kuri galėtų būti panaudota rengiant specifikacijas.

Atkreiptinas dėmesys, kad ES teisėje⁴⁵ privatiems ir valstybės subjektams (taip pat ir perkančiosioms organizacijoms), vykdančioms projektus kai kuriose specifinėse srityse, yra nustatytas įpareigojimas atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Poveikio aplinkai vertinimas turi būti atliekamas siekiant nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, materialinėms vertybėms ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms bei šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai, įvertinti neigiamą poveikį. Poveikio aplinkai įvertinimo direktyva Lietuvoje įgyvendinta 2005 m. birželio 21 d. priėmus Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą (Žin. 2005, Nr. 84 - 3105). Šiame teisės akte planuojama ūkinė veikla apibrėžiama kaip naujų statinių statyba, esamų statinių rekonstravimas, naujų technologijų įdiegimas, gamybos proceso ir technologinės įrangos modernizavimas ar keitimas, gamybos būdo, produkcijos kiekio (masto) ar rūšies pakeitimas, žemės gelmių ir kitų gamtos išteklių naudojimas, taip pat žemėtvarkos, miškotvarkos, vandentvarkos bei kituose projektuose numatoma ūkinė veikla, t.y. ji daugiausiai yra susijusi su tam tikrų darbų specifinėse srityse atlikimu. Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašas yra pateiktas Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo 1 priede. Jame nurodyta, kad poveikio vertinimas privalo būti atliekamas žemės ir vandens ūkio, gavybos ir perdirbamosios pramonės, metalų gamybos ir perdirbimo pramonės, inžinerinių statinių, energetikos, mineralinių statybinių medžiagų pramonės, chemijos, medienos ir popieriaus pramonės bei kitose planuojamose ūkinės veiklos rūšyse, nurodytose šiuose teisės aktuose bei laikantis jose nustatytų reikalavimų. Vadinasi, perkančiosios organizacijos, planuojančios vykdyti viešųjų darbų pirkimą, patenkantį į aukščiau nurodytą privalomo poveikio aplinkai vertinimo sritį,

⁴⁵ 1985 m. birželio 27 d. Tarybos Direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, OL L 175, 1985 7 5, p. 40—48

prieš pradėdamos šį pirkimą organizuoti, privalo atlikti poveikio aplinkai vertinimą besilaikydamos šiame įstatyme nustatytų reikalavimų. Jo rezultatas padėtų perkančiajai organizacijai priimti tinkamą, energijos efektyvumą didinantį sprendimą ir tolesnes pirkimo procedūras vykdyti remiantis poveikio aplinkai vertinimo metu nustatytais rezultatais.

Savaime suprantama, kad papildomų paslaugų pirkimas reiškia ir papildomas perkančiosios organizacijos išlaidas. Tačiau šiuo metu Lietuvoje susiformavusi praktika rodo, kad perkančiosios organizacijos dažniausiai yra suinteresuotos sutaupyti kuo daugiau lėšų, o ne įsigyti kokybišką produktą. Dėl to toliau šioje studijoje bus atliekama išsami analizė įvertinant perkančiosios organizacijos investicijų į energijos vartojimo efektyvumą didinančius pirkimus ir šiais pirkimais įsigytų produktų gyvenimo ciklu sutapytos energijos, o tai reiškia ir lėšų, santykį. Šios studijos rezultatas turėtų būti perkančiųjų organizacijų informavimas ir mokymas, kad didesnės išlaidos pradžioje įsigyjant produktą reiškia mažesnes sąskaitas už pirktą energiją ar kitas paslaugas ilgalaikėje perspektyvoje, ilgesnį produktų naudojimo laikotarpį bei kitus privalumus, t.y. daugiau sutaupytų lėšų.

Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, VPI pasirengimo viešojo pirkimo konkursui neišskiria kaip atskiros stadijos ir jos nereglamentuoja bei į tai, kad kai kurių specifinių ir visuomenei reikšmingų planuojamų projektų privalomą poveikio aplinkai vertinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas, nustatantis poveikio aplinkai vertinimo atvejus ir tvarką, neteikiami jokie siūlymai dėl pasirengimo stadiją reglamentuojančių teisės aktų pakeitimų. Tačiau atsakingoms institucijoms siūloma imtis informacijos sklaidos priemonių skatinant perkančiąsias organizacijas jau pasirengimo viešiesiems pirkimams stadijoje apsvarstyti visas galimybes, kad pirkimu įsigytos prekės, paslaugos ar darbai padėtų didinti energijos vartojimo efektyvumą.

Taip pat siūloma šią galimybę aptarti bei nurodyti pasirengimo viešajam pirkimui būdus III šios studijos dalyje parengtame Rekomendacijų projekte. Tokiu būdu perkančiosios organizacijos, kurioms iki šiol trūko žinių apie galimybes tinkamai pasiruošti viešajam pirkimui, galėtų imtis konkrečių priemonių, užtikrinančių, kad viešuoju pirkimu bus įsigytas ekonomiškai ir energiškai efektyvus produktas.

2.2.2. Antrasis etapas. Pirkimo dokumentų parengimas

2.2.2.1. Bendrieji reikalavimai pirkimo dokumentams.

Perkančiajai organizacijai priėmus sprendimą dėl viešojo pirkimo organizavimo toliau vykdomas kitas etapas - pirkimo dokumentų parengimas. Reikalavimus pirkimo dokumentams apibrėžia ES Viešųjų pirkimų direktyvos bei VPI, pateikdami svarbiausius pirkimo dokumentų rengimo principus

bei nurodydami esminius aspektus, kurie turi būti privalomai juose paminėti. Pažymėtina, kad remiantis minėtais teisės aktais pirkimo dokumentais laikomi perkančiosios organizacijos viešojo pirkimo metu rengiami dokumentai: skelbimas ir / arba kvietimas, konkurso sąlygos, techninės specifikacijos, visi pildymai ir pirkimo dokumentų tikslinimai, sutarties projektas, jeigu jis pridodamas prie konkurso sąlygų. Vadinasi, visiems šiems aktams taikomi žemiau nurodyti principai bei reikalavimai.

VPI 24 str. 2 d. nurodama, kas turi būti privalomai pateikiama pirkimo dokumentuose:

- 1) pasiūlymų rengimo reikalavimai;
- 2) tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai, tarp jų ir reikalavimai atskiriems bendrą paraišką ar pasiūlymą pateikiantiems tiekėjams;
- 3) tiekėjų kvalifikacijos vertinimo tvarka ir mažiausias pateikti pasiūlymus kviečiamų kandidatų skaičius, kai perkančioji organizacija šio įstatymo nustatytais atvejais turi teisę apriboti pirkimo dalyvių skaičių;
- 4) tiekėjų kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų sąrašas;
- 5) reikalavimas pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatytos formos tiekėjo deklaraciją apie tai, kad jis nedavė ir neketina duoti perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojams (darbuotojams) ar kitų tiekėjų atstovams pinigų, dovanų, nesuteikė jokių paslaugų ar kitokio atlygio už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti pirkimus;
- 6) prekių, paslaugų ar darbų pavadinimas, kiekis (apimtis), su prekėmis teiktinų paslaugų pobūdis, prekių tiekimo, paslaugų teikimo ar darbų atlikimo terminai;
- 7) techninė specifikacija;
- 8) pasiūlymų vertinimo kriterijai ir sąlygos;
- 9) perkančiosios organizacijos siūlomos šalims pasirašyti pirkimo sutarties sąlygos, taip pat sutarties projektas, jeigu jis yra parengtas;
- 10) informacija, ar leidžiama pateikti alternatyvius pasiūlymus, šių pasiūlymų reikalavimai;
- 11) informacija, ar leidžiama pateikti pasiūlymus parduoti tik dalį prekių, darbų ar paslaugų, šios dalies (dalių) apibūdinimas;
- 12) informacija, kaip turi būti apskaičiuota ir išreikšta pasiūlymuose nurodoma pirkimo kaina. Į kainą turi būti įskaityti visi mokesčiai;
- 13) pasiūlymų galiojimo užtikrinimo, jei reikalaujama, ir pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo reikalavimai;

- 14) pasiūlymų pateikimo terminas, vieta ir būdas;
- 15) būdai, kuriais tiekėjai gali prašyti pirkimo dokumentų paaiškinimų, sužinoti, ar perkančioji organizacija ketina rengti dėl to susitikimą su tiekėjais, taip pat būdai, kuriais perkančioji organizacija savo iniciatyva gali paaiškinti (patikslinti) pirkimo dokumentus;
- 16) data, iki kada turi galioti pasiūlymas, arba laikotarpis, kurį turi galioti pasiūlymas;
- 17) vokų su pasiūlymais atplėšimo vieta, data, valanda ir minutė;
- 18) vokų su pasiūlymais atplėšimo ir pasiūlymų nagrinėjimo procedūros;
- 19) informacija, kad pasiūlymai bus vertinami litais. Jeigu pasiūlymuose kainos nurodytos užsienio valiuta, jos bus perskaičiuojamos litais pagal Lietuvos banko nustatytą ir paskelbtą lito ir užsienio valiutos santykį paskutinę pasiūlymų pateikimo termino dieną;
- 20) perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojų ar darbuotojų arba Komisijos narių (vieno ar kelių), kurie įgalioti palaikyti tiesioginį ryšį su tiekėjais ir gauti iš jų (ne tarpininkų) pranešimus, susijusius su pirkimų procedūromis, vardai, pavardės, adresai, telefonų ir faksų numeriai;
- 21) kiti Viešųjų pirkimų tarnybos pagal šį įstatymą ir kitus viešuosius pirkimus reglamentuojančius teisės aktus nustatyti reikalavimai;
- 22) nuorodos į išankstinį numatomo pirkimo paskelbimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, kituose leidiniuose bei internete, jeigu apie pirkimą buvo skelbta iš anksto.

Šis VPI straipsnis iš esmės atkartoja atskiruose ES Viešųjų pirkimų direktyvų straipsniuose (23, 24, 35, 38, 39, 40, 44 bei kt.) nustatytus reikalavimus. Be to, be šios privalomai pateikiamos informacijos, perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose tai pat gali reikalauti, kad kandidatas savo pasiūlyme nurodytų, kokius subrangovus ir kokiai pirkimo daliai jis juos ketina pasitelkti (Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 25 str.), perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose taip pat gali nurodyti įstaigą ar įstaigas, iš kurių kandidatas gali gauti atitinkamą informaciją apie šalyje ar pirkimo atlikimo vietoje galiojančius reikalavimus, susijusius su mokesčiais, aplinkos apsauga, darbų sauga ir darbo sąlygomis, kurie bus taikomi atliekamiems darbams ar paslaugoms, teikiamoms sutarties vykdymo metu. Šiuo atveju perkančioji organizacija turi prašyti kandidatų, kad jie rengdami pasiūlymą nurodytų, jog atsižvelgė į darbų saugos ir darbo sąlygų reikalavimus, galiojančius ten, kur bus atliekami darbai ar teikiamos paslaugos (Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 27 str., VPI 24 str. 5 d.). Visais atvejais pirkimo dokumentai turi būti tikslūs, aiškūs, be dviprasmybių, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o perkančioji organizacija nupirkti tai, ko reikia (VPI 24 str. 7 d.).

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. Pirkimo dokumentų aiškumas, tikslumas ir nedviprasmiškumas dažnai suponuoja sklandų pirkimo procedūrų vykdymą, todėl šiame etape

ypatingai svarbu yra tinkamai suformuluoti pirkimo objektą. Šioje studijoje perkančioji organizacija turi išanalizuoti teisės aktus, reglamentuojančius reikalavimus perkamoms prekėms, paslaugoms arba darbams ir pirkimo dokumentus rengti laikydamosi imperatyvių teisės aktuose nustatytų techninių reikalavimų. Tokių teisės aktų pavyzdys galėtų būti **2002 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/91/EB dėl pastatų energinio naudingumo**⁴⁶ ir ją įgyvendinantys Lietuvos Respublikos energetikos⁴⁷ bei statybos⁴⁸ įstatymai, kuriuose statiniams nustatyti konkretūs reikalavimai, susiję su jų energetiniu naudingumu. Pagal direktyvą 2002/91/EB valstybės-narės nacionaliniu ar regioniniu lygiu turi taikyti pastatų energinio naudingumo metodiką, parengtą remiantis bendrąja sistema, numatyta direktyvoje bei atsižvelgiant į ES valstybės-narės teisės aktuose taikomus standartus ir normas. Pagal šią metodiką valstybės-narės nustato minimalius pastatų energinio naudingumo reikalavimus, kurie gali būti skirtingi naujiems ir jau esamiems pastatams bei įvairių kategorijų pastatams (direktyvos 4 str.). Šiuose reikalavimuose turi būti atsižvelgta į bendras patalpų mikroklimato sąlygas siekiant išvengti galimų neigiamų reiškinių, tokių kaip netinkamas vėdinimas, taip pat į vietos sąlygas ir numatytą paskirtį bei pastato amžių. Šie reikalavimai reguliariai, ne rečiau kaip kas penkeri metai, turi būti peržiūrimi ir, esant reikalui, atnaujinami, kad juose atsispindėtų technikos pažanga pastatų sektoriuje. Taigi perkančioji organizacija organizuodama viešąjį statybos darbų pirkimą ir rengdama techninę užduotį privalo vadovautis šioje direktyvoje ir minėtuose Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtintais statinių energetinio naudingumo reikalavimais.

Dar vienas ES dokumentas, turintis didelę reikšmę šios studijos kontekste, yra **2005 m. gruodžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl skatinimo naudoti ekologiškas kelių transporto priemonės pasiūlymas**⁴⁹. Nors ši direktyva dar nėra priimta, tačiau ES institucijose jos priėmimo idėja yra labai remiama ir ji turėtų būti neužilgo patvirtinta. Esminis direktyvos tikslas – įpareigoti valstybes–nares viešaisiais pirkimais pirkti / nuomoti ekologiškas transporto priemones. Ekologiška transporto priemonė šiame direktyvos pasiūlyme apibrėžiama kaip nauja kelių transporto priemonė, atitinkanti nekenksmingumo aplinkai požiūriu patobulintos transporto priemonės („EEV“) reikalavimus, kurios ribinės vertė nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2005/55/EB dėl valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių priemones, kurių būtina imtis mažinant transporto priemonėse naudojamų uždegimo suspaudimu variklių išmetamuosius dujinius bei kietųjų dalelių teršalus ir transporto priemonėse naudojamų priverstinio uždegimo variklių, degalams naudojančių gamtines dujas ir suskystintas naftos dujas, išmetamuosius dujinius teršalus, suderinimo⁵⁰:

⁴⁶ OL L 1, 2003 1 4, p. 65—71

⁴⁷ Žin., 2002, Nr. [56-2224](#), su vėlesniais pakeitimais

⁴⁸ Žin., 1996, Nr. [32-788](#), su vėlesniais pakeitimais

⁴⁹ KOM/2005/0634 galutinis - COD 2005/0283

⁵⁰ OL L 275, 2005 10 20, p. 1—163

Ribinės vertės. ESC⁵¹ ir ELR⁵² bandymai

Eilutė	Anglies monoksido (CO) masė g/kWh	Angliavandenilių (HC) masė g/kWh	Azoto oksidų (NOx) masė g/kWh	Kietųjų dalelių (PT) masė g/kWh		Dūmingumas m-1
A (2000 m.)	2,1	0,66	5,0	0,10	0,13 ⁽¹⁾	0,8
B1 (2005 m.)	1,5	0,46	3,5	0,02		0,5
B2 (2008 m.)	1,5	0,46	2,0	0,02		0,5
C (EEV)	1,5	0,25	2,0	0,02		0,15

2.1 lentelė. Ribinės vertės. ESC ir ELR bandymai

⁽¹⁾ Varikliams, kurių vieno cilindro darbinis tūris yra mažesnis kaip 0,75 dm³ ir vardinis sukimosi dažnis didesnis kaip 3 000 min⁻¹.

Ribinės vertės. ETC⁵³ bandymai

Eilutė	Anglies monoksido (CO) masė g/kWh	Angliavandenilių (HC) masė g/kWh	Azoto oksidų (NOx) masė g/kWh	Kietųjų dalelių (PT) masė g/kWh	Dūmingumas m-1	
A (2000 m.)	5,45	0,78	1,6	5,0	0,16	0,21 ⁽²⁾
B1 (2005 m.)	4,0	0,55	1,1	3,5	0,03	
B2 (2008 m.)	4,0	0,55	1,1	2,0	0,03	
C (EEV)	3,0	0,40	0,65	2,0	0,02	

2.2 lentelė. Ribinės vertės. ETC bandymai

⁽²⁾ Varikliams, kurių vieno cilindro darbinis tūris yra mažesnis kaip 0,75 dm³ ir vardinis sukimosi dažnis didesnis kaip 3 000 min⁻¹.

⁵¹ ESC bandymas- tai seka bandymo taškų, atitinkančių tam tikrą sukimosi dažnį ir sukamąjį momentą, kuriais turi dirbti variklis nusistovėjusiu režimu;

⁵² ELR bandymas - tai seka bandymo taškų, atitinkančių tam tikrą sukimosi dažnį ir sukamąjį momentą, kuriais turi dirbti variklis pereinamaisiais režimais;

⁵³ ETC bandymas - tai seka bandymo taškų, atitinkančių tam tikrą sukimosi dažnį ir sukamąjį momentą, kuriais turi dirbti variklis pereinamaisiais režimais.

Direktyvos pasiūlymo aiškinamajame rašte nurodyta, kad valstybės įstaigos iš savo kasmetinių sunkiųjų transporto priemonių viešųjų pirkimų (pirkimo arba nuomos) privalo minimalią kvotą skirti transporto priemonėms, atitinkančioms nekenksmingumo aplinkai požiūriu patobulintos transporto priemonės („EEV“) eksploatacijos standartą. Šis įpareigojamas pirminiame etape būtų taikomas tik transporto priemonėms, kurios sveria daugiau kaip 3,5 t (šiai kategorijai priklauso autobusai ir dauguma aptarnaujančio transporto priemonių, pavyzdžiui, šiukšlių rinkimo sunkvežimiai), siekiant užtikrinti sklandų aplinkosaugos kriterijaus įvedimą į viešųjų pirkimų procesą ir paruošti valstybės įstaigas bei pramonę galimam šių kriterijų taikymui kitoms transporto priemonių kategorijoms vėlesniame etape.

Direktyvos pasiūlyme nustatytus tikslus ir įpareigojimus siūloma įgyvendinti dviem alternatyviais būdais: *informacijos sklaida* apie aplinkos kriterijų naudojimą transporto priemonių viešųjų pirkimų metu ir aiškiu reikalavimu, kad kelių transporto priemonių viešųjų pirkimų metu būtų atsižvelgiama į *energijos suvartojimą ir teršalų išmetimą*.

Pasirinkus pirmąjį būdą nebūtų keliami jokie tiesioginiai reikalavimai. Tačiau turėtų būti organizuojamas informacijos ir žinių sklaidimas, o ES atsakingos institucijos teiktų informaciją valstybėms-narėms, kadangi jei informacija būtų prieinamesnė, valstybės įstaigoms atsirastų daugiau galimybių atsižvelgti į aplinkos kriterijus pasirašant sutartis ir įsigyjant transporto priemones. Galimybė naudotis informacija apie technines charakteristikas ir papildomas finansines išlaidas padėtų priimti sprendimą įsigyjant transporto priemones. Be to, šis būdas galėtų padėti įveikti žinių trūkumo kliūtis ir paskatinti ekologiškų transporto priemonių viešuosius pirkimus valstybiniame sektoriuje.

Antrasis siūlomas būdas yra pagrįstas skirtingais teisinės iniciatyvos skatinti naudoti ekologiškas transporto priemones požiūriais: technologijų atžvilgiu neutraliu požiūriu, grindžiamu išlaidų už energiją ir teršalus įtraukimu į viešųjų pirkimų sprendimus (atskiras viešųjų pirkimų procedūrų stadijas: techninių specifikacijų rengimą ir / arba tiekėjų pasiūlymų vertinimą); į technologijas orientuotu požiūriu, grindžiamu pasirinktomis konkrečiomis technologijomis (nustatant įpareigojimus įsigyti būtent šias konkrečias technologijas); technologijų atžvilgiu neutraliu požiūriu, grindžiamu esamu išmetamųjų teršalų standartu (atskirose viešųjų pirkimų procedūrų stadijose reikalaujant turėti standartą).

Taikant antrąjį būdą siūloma nustatyti 25 % ekologiškų transporto priemonių viešųjų pirkimų kvotą, kuri, remiantis direktyvos pasiūlymo aiškinamuoju raštu, būtų geras kompromisas tarp didelio poveikio oro kokybės gerinimui ir ekologiškų transporto priemonių rinkos plėtrai tikslų bei ekologiškų transporto priemonių prieinamų papildomų investicinių sąnaudų ir masinės rinkos atsiradimo. Pasak direktyvos pasiūlymo rengėjų, taikant tokį tikslinį viešųjų pirkimų įpareigojimą

galima tikėtis teigiamo poveikio Europos pramonės konkurencingumui, bendros ekonominės naudos ir geriausių išlaidų bei naudos santykio rezultatų. Ekologiškų transporto priemonių viešųjų pirkimų įpareigojimo taikymas lengviesiems automobiliams ir mažos keliamosios galios transporto priemonėms galės būti svarstomas tolesniame etape remiantis išsamiu poveikio įvertinimu, kai ir šioms kategorijoms bus sukurti aplinkos požiūriu tobulesnės eksploatacijos standartai.

Tikimasi, kad šia direktyva, pasitelkiant masto ekonomiją, nekenksmingumo aplinkai požiūriu patobulintos transporto priemonės technologijų mažesnes kainas ir platesnį diegimą, ilgalaikėje perspektyvoje būtų bendrai pagerintas viso transporto parko aplinkosaugos veiksmingumas. Be to, šia iniciatyva įvestas įpareigojimas valstybės įstaigoms rengti ekologiškų transporto priemonių viešuosius pirkimus prisidėtų prie bendro į rinką pateikiamų transporto priemonių eksploatacijos pagerėjimo – taip gamintojai būtų skatinami investuoti į ekologiškesnių technologijų kūrimą.

Patvirtinus šį direktyvos pasiūlymą Lietuva atitinkamai bus įpareigota priimti ją įgyvendinančius teisės aktus ir nustatyti reikalavimą perkančiosioms organizacijoms viešųjų pirkimų metu įsigyti ekologiškas transporto priemones, atitinkančias nekenksmingumo aplinkai požiūriu patobulintos transporto priemonės („EEV“) eksploatacijos standartą. Tikėtina, kad šis įpareigojimas bus nustatytas kaip rezultatas, jo pasiekimo būdus paliekant pasirinkti pačiai perkančiajai organizacijai.

2.2.2.2. Tiekėjų kvalifikacijos patikrinimas

Viešuosius pirkimus reglamentuojantys ES ir Lietuvos teisės aktai perkančiajai organizacijai nustato pareigą išsiaiškinti, ar tiekėjas yra kompetentingas, patikimas ir pajėgumas įvykdyti pirkimo sąlygas (Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 44 str., VPĮ 32 str. 1 d.). Tam tikslui perkančiajai organizacijai rengiant pirkimo dokumentus suteikta plati diskrecija nustatyti, kokius reikalavimus turi atitikti tiekėjas, kad būtų pripažintas tinkamu dalyvauti pirkimo procedūroje. Vykdydama šią pareigą, perkančioji organizacija turi teisę pirkimo dokumentuose nustatyti minimalius dalyvių kvalifikacijos reikalavimus; pareikalauti, kad tiekėjai pateiktų pirkimo dokumentuose nurodytą informaciją, taip pat pateiktų dokumentus, patvirtinančius jų teisę verstis atitinkama veikla, organizacinį, finansinį bei techninį pajėgumą (Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 44 str., VPĮ 32 str. 1 d.). Būtina pažymėti, kad tiekėjo kvalifikacija turi būti tikrinama vadovaujantis objektyviais kriterijais, o nustatyti minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai negali dirbtinai riboti konkurencijos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiai studijai didžiausią praktinę reikšmę turi dalyvių atranka pagal jų techninį ir profesinį pajėgumą, rengdama šiuos kvalifikacinius reikalavimus perkančioji organizacija turi didžiausią potencialią užtikrinti, kad vykdant sutartį bus pasiektas energijos vartojimo efektyvumas. Dėl šios priežasties toliau aptariami būdai ir priemonės, kaip perkančioji organizacija rengdama techninio ir profesinio pajėgumo reikalavimus gali įtakoti energijos vartojimo efektyvumo didinimą.

Dalyvių techninis ir profesinis pajėgumas. Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 48 str. ir VPĮ 36 str. reglamentuoja perkančiosios organizacijos teisę įvertinti tiekėjų techninį ir profesinį pajėgumą, nustatant konkrečius, su sutarties vykdymu susijusius kompetencijos reikalavimus. Be visų kitų sutarčiai svarbių kompetencijos reikalavimų perkančioji organizacija gali tiekėjų pareikalauti, kad jie turėtų ir aplinkosaugos techninę kompetenciją. Tokia kompetencija gali būti ypač svarbi vykdant atliekų tvarkymo, statybos, pastatų techninės priežiūros ar atnaujinimo sutartis, taip pat teikiant transporto paslaugas ar vykdant kitas panašias sutartis. Viešųjų pirkimų teisės aktai pateikia sąrašą kriterijų, kuriais remiantis perkančioji organizacija, atsižvelgdama į perkamų prekių, paslaugų ar darbų pobūdį, kiekį, svarbą ir paskirtį, turi teisę įvertinti ir patikrinti kandidatų ir dalyvių techninį pajėgumą, reikalaujama pateikti:

- darbų, atliktų per pastaruosius 5 metus, sąrašą, kuris pateikiamas kartu su sertifikatais dėl patenkinamo pačių svarbiausių darbų atlikimo. Šiuose sertifikatuose nurodoma darbų vertė, data ir vieta ir paaiškinama, ar jie buvo atlikti remiantis profesinėmis taisyklėmis ir tinkamai užbaigti. Jei reikia, kompetentinga institucija pateikia šiuos sertifikatus tiesiogiai perkančiajai organizacijai;
- svarbiausių prekių arba pagrindinių paslaugų per pastaruosius 3 metus sąrašą, kartu nurodant sumas, datas ir gavėjus – tiek viešuosius, tiek privačius asmenis. Įrodymai apie patiektas prekes arba suteiktas paslaugas teikiami: (i) jei gavėjas buvo perkančioji organizacija – sertifikatais, kuriuos išdavė arba patvirtino kompetentinga institucija, (ii) jei gavėjas buvo privatus pirkėjas – pirkėjo pažyma, o jei jos nėra, ūkio subjekto deklaracija;
- duomenis apie susijusius specialistus arba technines įstaigas, nepriklausomai nuo to, ar jos tiesiogiai priklauso ūkio subjekto įmonei, ar ne, ypač atsakingas už kokybės kontrolę ir, viešojo darbų pirkimo sutarčių atveju, tos, į kurias rangovas gali kreiptis, siekiant įvykdyti darbą;
- prekių tiekėjo arba paslaugų teikėjo naudotos techninės įrangos ir priemonių, siekiant užtikrinti kokybę, aprašymą, be to, įmonės studijų bei mokslinių tyrimų priemonės;
- jei tiekiami produktai arba teikiamos paslaugos yra sudėtinės arba, išimtiniais atvejais, yra specialios paskirties, patikrinimą, kurį atlieka perkančiosios organizacijos arba jos vardu kompetentinga valstybės, kurioje įsisteigęs prekių tiekėjas arba paslaugų teikėjas, institucija, esant šios institucijos sutikimui; šio patikrinimo tikslas įvertinti gamybinius prekių tiekėjo arba techninius paslaugų teikėjo pajėgumus ir, jei reikia, jam prieinamas mokslo darbų ir mokslinių tyrimų atlikimo priemonės ir priemonės kokybei įvertinti, kuriomis jis naudosis;
- paslaugų teikėjo arba rangovo ir / arba įmonės vadovaujančiojo personalo, ypač asmens arba asmenų, atsakingų už paslaugų teikimą arba darbų atlikimą, išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją;

- viešojo darbų ir viešojo paslaugų pirkimo sutarčių atveju, tik tam tikromis aplinkybėmis, aplinkosaugos vadybos priemonių, kurias ūkio subjektas galės diegti vykdydamas sutartį, apibūdinimą;
- pažymą apie vidutinį paslaugų teikėjo arba rangovo darbuotojų skaičių ir vadovaujančių darbuotojų skaičių per pastaruosius 3 metus;
- pažymą apie paslaugų teikėjo arba rangovo turimus įrankius, įrenginius ar techninę įrangą sutarčiai vykdyti;
- nurodymą apie sutarties dalį, kurią paslaugų teikėjas galimai ketina perduoti vykdyti pagal subrangos sutartį;
- atsižvelgiant į tiekiamas prekes: (i) pavyzdžius, aprašymus ir / arba nuotraukas, kurių autentiškumą reikia patvirtinti perkančiosios organizacijos pageidavimu; (ii) sertifikatus, išduotus oficialių kokybės kontrolės institucijų arba pripažintus kompetencijos agentūrų, kuriuose paliudijama, kad gaminių kokybė tiksliai atitinka nurodytas specifikacijas ir standartus.

Kadangi nustatydamas techninio pajėgumo kvalifikacinius reikalavimus perkančioji organizacija kriterijus gali rinktis tik iš aukščiau pateikto sąrašo, tikslinga būtų išskirti kriterijus, kurie yra susiję ir gali būti naudojami aplinkosauginiais tikslais:

1. reikalavimas pateikti duomenis apie susijusius specialistus arba technines įstaigas, nepriklausomai nuo to, ar jos tiesiogiai priklauso ūkio subjekto įmonei, ar ne, ypač atsakingas už kokybės kontrolę ir, viešojo darbų pirkimo sutarčių atveju, tos, į kurias rangovas gali kreiptis, siekiant įvykdyti darbą;
2. reikalavimas pateikti pažymą apie paslaugų teikėjo arba rangovo turimus įrankius, įrenginius ar techninę įrangą sutarčiai vykdyti;
3. reikalavimas pateikti prekių tiekėjo arba paslaugų teikėjo naudotos techninės įrangos ir priemonių, siekiant užtikrinti kokybę, aprašymą bei nurodyti įmonės studijų bei mokslinių tyrimų priemones.

Tokių reikalavimų konkretūs pavyzdžiai galėtų būti dalyvio patirtis mažinant atliekų susidarymą, vengiant teršalų nutekėjimo, mažinant kuro išlaidas bei neigiamą poveikį natūraliam arealui, dalyvio naudojamos ekologiškos, energiją taupančios ir jos vartojimo efektyvumą didinančios priemonės, atitikimą aplinkosaugos standartams patvirtinantys sertifikatai bei pan. Vienas svarbiausių dokumentų, patvirtinančių aplinkosaugos techninę kompetenciją, būtų dalyvio įvykdytų sutarčių dokumentai. Tačiau bet kuriuo atveju reikėtų užtikrinti, kad būtų aiškiai nurodyta, kokia informacija yra laikoma reikšminga ir kokie įrodymai turi būti pateikti.

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. Kaip nurodyta aukščiau, perkančioji organizacija, rengdama pirkimo dokumentus, galėtų numatyti reikalavimą, kad tiekėjas turėtų aplinką tausojančių

(„žaliųjų“) pirkimų vykdymo patirtį, pavyzdžiui, per tam tikrą laiko tarpą būtų sėkmingai įvykdęs kelis energijos vartojimo efektyvumą didinančios įrangos pardavimo ir diegimo projektus, tam tikrą tiekėjo bendro pelno dalį sudarytų energijos vartojimo efektyvumo didinančios įrangos ar prietaisų pardavimas ir / ar įdiegimas ar pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad netgi egzistuoja galimybė aplinkosaugos techninės kompetencijos reikalavimą naudoti standartiniuose pirkimo dokumentuose, patvirtintuose VPT direktoriaus įsakymu Nr. 1S-121. Toks būdas būtų naudingas perkančiosioms organizacijoms, kurioms trūksta specialių žinių, kokiais būdais viešaisiais pirkimais būtų pasiekti aplinkosaugos tikslai, tačiau kurios norėtų didinti energijos vartojimo efektyvumą. Tačiau, kita vertus, tokiu būdu iš rinkos būtų pašalinti visi tiekėjai, kurie dar neturi aplinkosauginės patirties vykdant projektus. Tuo tarpu tokią patirtį turintys tiekėjai galėtų, naudodamiesi esama padėtimi, reikalauti neproporcingai aukštų savo siūlomų paslaugų, darbų ar prekių kainų ir tokiu būdu iškreiptų rinką. Be to, egzistuoja rizika, kad specialių žinių neturinčios perkančiosios organizacijos, pasirinkusios tokius standartinius pirkimo dokumentus, nesugebės tinkamai įvertinti tiekėjų pateiktų pasiūlymų. **Dėl šios priežasties rekomenduotina ne papildyti šia nuostata standartinius pirkimo dokumentus, o kreiptis į VPT dėl VPT direktoriaus 2004 m. balandžio 27 d. įsakymą Nr. 1S-25 „Dėl tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ papildymo šia nuostata**

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, rekomenduotina kreiptis į VPT dėl VPT direktoriaus įsakymo Nr. 1S-25 „Dėl tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo pakeitimo III skyrių „Minimalūs kvalifikacijos reikalavimai ir juos patvirtinantys dokumentai atskirų pirkimų atvejais“ papildant nauju straipsnį ir jį išdėstant taip:

26⁽¹⁾ Perkant prekes, paslaugas ar darbus iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės [nurodyti datą] nutarimu Nr. [nurodyti] patvirtinto [nurodyti sąrašo pavadinimą] be šių rekomendacijų 18 ir 19 punktuose pateiktų kvalifikacijos kriterijų numatyti:

26.1⁽¹⁾ tiekėjai turi būti per pastaruosius 3 finansinius metus sėkmingai įvykdę bent vieną panašų projektą, susijusį su energijos vartojimo efektyvumo didinimu. Kriterijus naudotinas tiekėjų kvalifikacijos tikrinimo ir kvalifikacinės atrankos procedūrose. Patvirtinantys dokumentai – per pastaruosius 3 finansinius metus įvykdytų panašių sutarčių sąrašas kartu su užsakovų pažymomis apie tai, kad sutartyse numatytos paslaugos buvo suteiktos tinkamai;

26.2.⁽¹⁾ tiekėjo paskutinių trejų metų energijos vartojimo efektyvumą didinančios įrangos tiekimo apyvartą. Rekomenduojama, kad ši apyvarta tris kartus viršytų perkančiosios organizacijos perkamų prekių poreikį. Kriterijus naudotinas tiekėjų kvalifikacijos tikrinimo ir kvalifikacinės atrankos procedūrose.

Atkreiptinas dėmesys, kad analizuojant tiekėjo techninio pajėgumo teisinį reguliavimą, būtina paminėti ir tiekėjo teisę, įtvirtintą VPĮ 32 str. 3 d. ir Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 48 str. 3 d. Šie straipsniai tiekėjams numato teisę remtis kito ūkio subjekto pajėgumais nepriklausomai nuo to, kokio teisinio pobūdžio būtų jo ryšiai su jais. Tokiomis pačiomis sąlygomis ūkio subjektų grupės gali remtis ūkio subjektų grupės narių arba kitų ūkio subjektų pajėgumais. Šiuo atveju ūkio subjektas privalo įrodyti perkančiajai organizacijai, kad, vykdant sutartį, tie ištekliai jam bus prieinami,

pateikdamas, pavyzdžiui, tų ūkio subjektų išsipareigojimą jam suteikti būtinus išteklius. Šioje vietoje perkančiajai organizacijai suteikta plati diskrecija, nepažeidžiant bendrųjų viešųjų pirkimų principų, nuspręsti, kokiais būdais tiekėjas gali jai įrodyti šią galimybę ir ar jo pateikti įrodymai yra pakankami. Perkančiajai organizacijai nusprendus, kad tiekėjas neįrodė savo galimybės remtis kito ūkio subjekto pajėgumais, ji tokį tiekėją privalo pašalinti iš tolesnių pirkimo procedūrų kaip neatitinkantį kvalifikacinių reikalavimų.

Aplinkosaugos vadybos standartai. Techninio tiekėjų pajėgumo tikrinimo etape galima paminėti dar vieną energijos efektyvumo didinimui svarbų institutą - aplinkosaugos vadybos standartus, numatytus ES Viešųjų pirkimų direktyvose (direktyvos 2004/18/EB 50 str., direktyvos 2004/17/EB 52 str.) bei VPĮ 37 str. Šių standartų perkančioji organizacija gali reikalauti kai ketinama sudaryti sutartis, kurios gali turėti įtakos aplinkai ir todėl reikia imtis priemonių jai apsaugoti. Vadinas, realiai šių standartų galima reikalauti visais atvejais, kai perkamos III šios studijos dalyje pateiktame energijos vartojimo efektyvumo potencialą turinčių prekių sąrašė nurodyta įranga, prietaisai ar kt. priemonės.

Perkančiosioms organizacijoms šiais straipsniais suteikta teisė iš dalyvių reikalauti pateikti nepriklausomų įstaigų išduotus sertifikatus, liudijančius apie tai, kad ūkio subjektas laikosi tam tikrų aplinkosaugos vadybos standartų. Atkreiptinas dėmesys, kad aplinkosaugos vadybos sistemos yra organizacijoms skirtos priemonės, kuriomis siekiama pagerinti kiekvienos sistemoje dalyvaujančios organizacijos bendrą aplinkosaugos veiksmingumą. ES taikomos dvi pagrindinės aplinkosaugos vadybos sistemos: (i) Aplinkosaugos vadybos ir audito sistema (angl. EMAS) ir (ii) Europos / tarptautinis aplinkosaugos vadybos sistemų standartas (angl. EN/ISO 14001). EMAS sistemą gali taikyti ES arba Europos ekonominėje erdvėje (angl. EEA) būstinę turinčios organizacijos, o ISO sistemą – viso pasaulio organizacijos. Atitikimas šioms aplinkosaugos vadybos sistemoms reiškia, kad dalyvis yra įgyvendinęs visus aplinkosaugos teisės aktų reikalavimus, imasi užterštumo prevencijos priemonių bei siekia nuolatinio aplinkosaugos gerinimo.

Būtina atkreipti dėmesį, kad perkančiosios organizacijos privalo pripažinti ir kitus lygiaverčius sertifikatus, išduotus kitose valstybėse narėse įsisteigusiu įstaigų. Jos taip pat privalo priimti kitus ūkio subjektų įrodymus apie lygiavertes aplinkosaugos vadybos priemones. Tai reiškia, kad perkančioji organizacija neturi teisės reikalauti, kad dalyvis būtų įsiregistravęs konkrečioje vadybos sistemoje ir / ar atitiktų šios konkrečios sistemos registracijos reikalavimus, pavyzdžiui, perkančioji organizacija negali reikalauti, kad dalyvis turėtų ISO standartą neleidžiant jam pateikti atitikimo lygiaverčiam standartui patvirtinančių dokumentų.

Be to būtina pažymėti, jog atsižvelgiant į tai, kad perkančiosios organizacijos gali nustatyti tik tokius kvalifikacinius reikalavimus, kurie susiję su sutartimi, rengiant pirkimo dokumentus nebūtina reikalauti, kad tiekėjas aplinkosaugos vadybos priemones būtų įdiegęs jau pasiūlymo pateikimo metu

ar būtų toliau naudojamos sutarčiai pasibaigus, kadangi tai nėra reikšminga sutarčiai vykdyti. Perkančioji organizacija galėtų nustatyti reikalavimą, kad tiekėjas sutartį vykdytų užtikrindamas aplinkosaugos techninių standartų reikalavimų laikymąsi. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad dauguma aplinkosaugos vadybos standartų tam tikrais atvejais būtų tinkamas įrodymas perkančiajai organizacijai vertinant tiekėjų atitikimą techninės ar asmeninės kompetencijos reikalavimams.

Kadangi šis institutas yra gana aiškiai ir išsamiai sureguliuotas viešųjų pirkimų teisės aktuose, papildomų teisės aktų pakeitimų šioje srityje nėra būtina atlikti, tačiau perkančiosios organizacijos ne visada turi žinių apie galimybę aplinkosaugos techninį standartą panaudoti organizuojamo pirkimo procedūrose arba sutarties vykdymo sąlygose. Dėl šios priežasties rekomenduotina į parengtą Rekomendacijų projektą perkelti nuostatą apie perkančiosios organizacijos galimybę perkant III šios studijos dalyje pateiktame energijos vartojimo efektyvumo potencialą turinčių prekių sąrašė nurodytą įrangą, prietaisus ar kt. priemones reikalauti aplinkosaugos techninių standartų.

Techninės specifikacijos. Tolesnis viešųjų pirkimų procedūrų etapas – perkamų prekių, paslaugų ar darbų techninių specifikacijų parengimas. Techninės specifikacijos VPĮ 3 priedėlio 1 ir 2 punktuose apibrėžiamos kaip pirkimo dokumentu nustatyti produktui ar paslaugai apibūdinti reikalingi duomenys, tokie kaip kokybės lygio, poveikio aplinkai rodiklių, visų reikalavimų (taip pat ir galimybės naudotis neįgaliesiems) ir jų atitikties įvertinimo atlikimo, eksploatacinių savybių, produkto vartojimo (naudojimo), arba duomenys, apimantys produktui taikytinus reikalavimus, būtent: pavadinimas, kuriuo produktas parduodamas, terminologija, simboliai, bandymai ir bandymų metodai, pakavimas, žymėjimas ir ženklinimas, vartojimo (naudojimo) instrukcijos, gamybos procesai ir metodai ir atitikties įvertinimo tvarka (perkant prekes arba paslaugas) bei pirkimo dokumentuose pateikta techninių reikalavimų visuma, nustatanti medžiagų, produktų bei tiekimų duomenis, kuriuos naudojant galima būtų medžiagą, produktą ir tiekimą apibūdinti tokiu būdu, kad būtų nustatyta jų ir perkančiosios organizacijos reikmių atitiktis. Šie duomenys apima poveikio aplinkai rodiklius, visų reikalavimų pritaikymą (taip pat ir galimybę naudotis neįgaliesiems) ir jų atitikties įvertinimą, eksploatacines savybes, saugos reikalavimus arba duomenis, apimančius kokybės užtikrinimo tvarką, terminologiją, simbolius, bandymus ir bandymų metodus, pakavimą, žymėjimą ir ženklinimą, gamybos procesus bei metodus. Duomenys taip pat apima nurodymus, susijusius su projektavimu ir savikainos kalkuliavimu, patikrinimu, kontrole ir darbų bei statybos metodų ar technologijos priėmimo sąlygomis, taip pat visas kitas technines sąlygas, kurias perkančioji organizacija gali nustatyti pagal bendruosius ar specialiuosius reglamentus, susietus su baigtais darbais bei medžiagomis ar jų sudėtinėmis dalimis (perkant darbus). Techninių specifikacijų rengimo ir nurodymo pirkimo dokumentacijoje (skelbimuose apie pirkimus, pirkimo dokumentuose arba papildomuose dokumentuose) tvarką nustato direktyvos 2004/18/EB 23 str., direktyvos 2004/17/EB 34 str. ir VPĮ 25 str. Juose įtvirtintas esminis imperatyvus reikalavimas, kad techninės specifikacijos

sudarytų vienodas sąlygas visiems dalyviams ir nesukurtų nepateisinamų kliūčių viešųjų pirkimų atvėrimui konkurencijai. Nurodytuose straipsniuose pateikiami šie specifikacijų formulavimo būdai:

- specifikacijų rengimas nurodant konkrečias technines specifikacijas, apibrėžtas ES Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB VI priede, ir pirmumo tvarka nacionalinius standartus, kuriais perkeliama Europos standartai, Europos techninius liudijimus, bendras technines specifikacijas, tarptautinius standartus, kitas Europos standartizacijos įstaigų nustatytas techninių normatyvų sistemas arba, jei tokių nėra, nacionalinius standartus, nacionalinius techninius liudijimus arba nacionalines technines specifikacijas, susijusias su darbų projektavimu, apskaičiavimu ir vykdymu bei produktų naudojimu. Kiekviena nuoroda turi būti pateikiama kartu su žodžiu "*arba lygiavertis*". Ši nuostata įtvirtinta siekiant apsaugoti tiekėjus nuo neteisėtos diskriminacijos ir dirbtinių kliūčių dalyvaujant pirkime sudarymo;
- pageidaujamo rezultato apibūdinimo, funkcinių reikalavimų nurodymas. Šioje dalyje teigiama, kad funkciniuose reikalavimuose gali būti panaudotos aplinkosaugos charakteristikos. Tačiau nurodoma, kad tokie parametrai privalo būti pakankamai tikslūs, kad konkurso dalyviai galėtų nustatyti sutarties objektą, o perkančiosios organizacijos galėtų sudaryti sutartį. Atkreiptinas dėmesys, kad šis techninių specifikacijų rengimo variantas suteikia galimybių kūrybiškiau pasinaudoti rinka ir tam tikrais atvejais ją pajavairinti tam tikrais naujoviškais sprendimais. Be to, šis variantas gali būti labai naudingas toms perkančiosioms organizacijoms, kurios neturi specialistų arba jiems trūksta atitinkamų žinių, kad būtų galima parengti energijos vartojimo efektyvumą didinančias technines specifikacijas (pavyzdžiui, perkant statybos darbus nurodyti reikalaujamą rezultatą, kad kambariuose būtų pastovi 20°C ir palikti teisę tiekėjams patiems siūlyti įvairius sprendimus);
- pageidaujamo rezultato arba funkcinių reikalavimų apibūdinimas, pateiktas aukščiau, kartu nurodant 1 dalyje paminėtas ES Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB VI priedo tam tikras specifikacijas, nacionalinius standartus, kuriais perkeliama Europos standartai, Europos techninius liudijimus, bendras technines specifikacijas, tarptautinius standartus, kitas Europos standartizacijos įstaigų nustatytas techninių normatyvų sistemas arba, jei tokių nėra, nacionalinius standartus, nacionalinius techninius liudijimus arba nacionalines technines specifikacijas, susijusias su darbų projektavimu, apskaičiavimu ir vykdymu bei produktų naudojimu, kaip priemonę nustatyti, ar laikomasi tokių rezultato apibūdinimo arba funkcinių reikalavimų;
- specifikacijų formulavimas remiantis 1 dalyje nurodytomis tam tikrų charakteristikų specifikacijomis ir remiantis rezultatų apibūdinimo ar funkciniais reikalavimais, minėtais 2 dalyje, kitoms charakteristikoms.

Techninės specifikacijos visais atvejais turi būti formuluojamos nepažeidžiant privalomų nacionalinių techninių taisyklių bei ES teisės reikalavimų. Pažeidimu be kita ko bus laikoma, jeigu techninėse specifikacijose bus nurodyti konkretūs modeliai ar šaltiniai, konkretus procesas ar prekės ženklai, patentai, rūšys ar konkreti kilmė ar gamyba, dėl ko tam tikroms įmonėms ar tam tikriems produktams būtų sudarytos palankesnės sąlygos arba jie būtų pašalinami, išskyrus atvejus, kai tokį nurodymą pateisina sutarties dalykas. Toks nurodymas yra leistinas išimties tvarka, kai yra neįmanoma tiksliai ir suprantamai aprašyti sutarties dalyko pagal aukščiau nurodytas dalis, tačiau visais atvejais turi būti pridedamas žodis "arba lygiavertis".

Perkančiajai organizacijai pasinaudojus galimybe remtis aukščiau nurodytomis specifikacijomis, ji, pagal direktyvos 2004/18/EB 23 str. 4 d., direktyvos 2004/17/EB 34 str. 4 d. ir VPĮ 25 str. 4 d., negali atmesti pasiūlymo tuo pagrindu, kad siūlomi produktai ir paslaugos neatitinka specifikacijų, kuriomis ji rėmėsi, jei dalyvis bet kokiomis tinkamomis priemonėmis įrodo savo pasiūlyme (ir toks įrodymas tenkina perkančiąją organizaciją), kad jo siūlomi sprendimai lygiaverti būdu atitinka techninėse specifikacijose apibrėžtus reikalavimus.

Tinkamos priemonės gali būti techninė gamintojo dokumentacija arba pripažintos įstaigos bandymų protokolas. Perkančiosios organizacijos privalo priimti kitose valstybėse narėse įsikūrusių pripažintų įstaigų sertifikatus. Be to, šiuose straipsniuose nurodyta, kad kai perkančioji organizacija naudojami galimybe nustatyti rezultatų apibūdinimo ar funkcinis reikalavimus, ji negali atmesti pasiūlymo prekėms, paslaugoms ar darbams pirkti, kuris atitinka nacionalinį standartą, perkeltą Europos standartą, Europos techninį liudijimą, bendrą techninę specifikaciją, tarptautinį standartą arba Europos standartizacijos įstaigos nustatytą techninių normatyvų sistemą, jei šiose specifikacijose yra nurodyti rezultato apibūdinimo ar funkciniai reikalavimai, kuriuos ji pati yra nustačiusi.

Atkreiptinas dėmesys, kad direktyvos 2004/18/EB 23 str. 6 d., direktyvos 2004/17/EB 34 str. 6 d. ir VPĮ 25 str. 6 d. suteikia teisę rengiant technines specifikacijas panaudoti aplinkosaugos charakteristikas. Tačiau kartu nustatomos jų naudojimo sąlygos: jeigu perkančiosios organizacijos nustato aplinkosaugos charakteristikas, nurodydamos aukščiau minėtus rezultato apibūdinimo ar funkcinis reikalavimus, jos gali naudoti išsamias specifikacijas arba, prireikus, jų dalis, apibrėžtas Europos ar daugianacionaliniuose ekologiniuose ženkluose (apie ekologinius ženklus informacija pateikta žemiau) arba bet kokiame kitame ekologiniame ženkle, jei šios techninės specifikacijos atitinka kelias sąlygas:

1. jos yra tinkamos prekių ar paslaugų, kurios yra pirkimo objektas, ypatybėms apibrėžti; reikalavimai ekologiniam ženklui yra parengti remiantis moksline informacija; ekologiniai ženklai yra patvirtinti dalyvaujant valstybės institucijoms, vartotojams, gamintojams, platintojams, aplinkos apsaugos organizacijoms ir kitiems suinteresuotiems asmenims;

2. jose nurodoma, kad prekės ir paslaugos, pažymėtos ekologiniais ženklais, laikomos atitinkančiomis technines specifikacijas, nustatytas pirkimo dokumentuose. Tokiu atveju perkančioji organizacija privalo priimti bet kurias kitas tinkamas įrodymo priemones, pavyzdžiui, gamintojo techninius dokumentus arba paskelbtosios (notifikuotos) įstaigos atlikto bandymo protokolą.

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. **Rengdama technines specifikacijas perkančioji organizacija turi daugiausiai galimybių užtikrinti energijos vartojimo efektyvumą.** Tam tikslui ji turėtų techninėse specifikacijose naudoti tokius perkamo objekto techninius parametrus, kurie leistų įsigyti energijos vartojimo efektyvumą didinančius produktus, t.y. perkančiosios organizacijos parengtos techninės specifikacijos turėtų užtikrinti, kad bus įsigytas energijos vartojimo efektyvumą didinantis produktas. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad viešųjų pirkimų teisės aktuose imperatyviai nurodyta, kad techninėse specifikacijose nustatyti reikalavimai turi būti aiškūs, tikslūs ir be dviprasmybių (VPĮ 24 str. 7 d.), t.y. turi atitikti bendruosius pirkimo dokumentams keliamus reikalavimus, kad tiekėjui nekiltų neaiškumo, kokius siūlomo produkto parametrus reikia pateikti, priešingu atveju būtų apsunkintos ir uždelstos viešųjų pirkimų procedūros.

Žemiau pateikiama keletas pavyzdinių variantų, į ką perkančiosios organizacijos turėtų atsižvelgti rengdamos energijos vartojimo efektyvumą didinančių techninių specifikacijų reikalavimus (pažymėtina, kad šie reikalavimai gali būti naudojami ir vertinant pasiūlymus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijumi, tai aptarta ir šių kriterijų naudojimo galimybės nurodytos šios studijos 2.2.3 dalyje):

1. Galimybė reikalauti tam tikros medžiagos, iš kurios turi būti pagaminta prekė. Pavyzdžiui, galima reikalauti minimalios procentinės perdirbtų arba panaudotų sudėtinių medžiagų dalies. Taip pat galima reikalauti, kad pirkimo objekte tam tikrų medžiagų nebūtų, pavyzdžiui, PVC plastiko plokštės, cheminių medžiagų, kt.
2. Galimybė reikalauti, kad prekė būtų pagaminta specifiniu gamybos būdu, tokiu būdu perkamo produkto charakteristikas būtų galima paveikti netiesioginiu būdu. Pavyzdžiui, galima prašyti iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaminamos elektros ar pan. Tokį reikalavimą galėtų patvirtinti atitikimas tam tikriems standartams ir / ar sertifikato turėjimas. Tai reikš, kad tiekėjo siūlomas produktas skiriasi nuo kitų rinkoje esančių produktų savo energijos vartojimo efektyvumą didinančiomis ar kitomis aplinką tausojančiomis savybėmis ir perkančiajai organizacijai bus žymiai paprasčiau jį išsirinkti. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad perkančioji organizacija neturi teisės reikalauti parametru, nesusijusių prekės įtaka sutarties vykdymui, pavyzdžiui, kad pats tiekėjas savo įmonės veikloje vartotų energiją iš atsinaujinančių šaltinių.

3. Galimybė reikalauti aplinkosaugos techninio standarto. Šie standartai gali būti labai įvairūs – nuo išsamių Europos standartų (angl. EN), Europos techninių liudijimų ir tarptautinių standartų iki nacionalinių standartų ir nacionalinių techninių specifikacijų. Standartus patogiau taikyti, kadangi jie yra aiškūs, nediskriminuojantys ir sudaryti bendrai suderinta tvarka. Europos lygmeniu standartus rengia Europos standartizacijos institucijos: Europos standartizacijos komitetas (angl. CEN), Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetas (angl. *Cenelec*)⁵⁴ ir Europos telekomunikacijų standartų institutas (angl. ETSI)⁵⁵. Europos standartizacijos procese dalyvauja daug įvairių suinteresuotųjų šalių, taip pat ir nacionalinės valdžios institucijos, aplinkosaugos institucijos, vartotojų asociacijos bei pramonės atstovai. Todėl Europos standartu patvirtintas techninis sprendimas būtų priimtinas tiek perkančiosioms organizacijoms, tiek ir patiems tiekėjams.

4. Galimybė taikyti ekologinį ženklą (angl. *Eco-label*). Kaip nurodyta aukščiau, ekologinio ženklo naudojimą viešųjų pirkimų procedūroje legitimuoja tiek Viešųjų pirkimų direktyvos, tiek ir VPĮ. Jeigu prekė bus pažymėta ekologiniu ženklu, bus laikoma, jog ji atitinka technines specifikacijas. Tačiau būtina priminti, kad perkančiajai organizacijai draudžiama reikalauti, kad prekė turėtų konkretų ženklą ar atitiktų konkretaus ženklo reikalavimus. Visais atvejais tiekėjui turi būti leidžiama turėti lygiavertį ženklą.

Atkreiptinas dėmesys, kad egzistuoja kelios ekologinių ženklų kategorijos:

Ženklų kategorija	Ženklų kategorijos aprašymas	Pavyzdžiai
Viešieji daugelio kriterijų ekologiniai ženkla	Tai dažniausiai pasitaikančio tipo ekologiniai ženkla ir dažniausiai naudojami atliekant „žaliuosius“ pirkimus. Jie pagrįsti tam tikrais tinkamumo / netinkamumo kriterijais, sudarančiais atitinkamo ženklo standartą. Kiekvienai sistemai priklausančių gaminių ar paslaugų grupei nustatyti skirtingi kriterijų rinkiniai. Paprastai šie kriterijai apibrėžia privalomą gaminio aplinkosaugos veiksmingumą, pagal juos taip pat gali būti nustatyti gaminio tinkamumą naudoti užtikrinantys standartai. Visi šie ženkla pasirenkami savanoriškai ir yra pagrįsti gyvavimo	Europos ženkla „Flower“ ⁵⁶ Skandinavijos ženkla „Nordic Swan“ ⁵⁷ Nacionalinis Vokietijos ženkla „Blue Angel“ ⁵⁸ .

⁵⁴ <http://www.cenelec.org>

⁵⁵ <http://www.etsi.org>

⁵⁶ http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/index_en.htm

⁵⁷ <http://www.svanen.nu/Eng/default.asp>

⁵⁸ http://www.blauer-engel.de/englisch/navigation/body_blauer_engel.htm

	ciklo sąnaudų apskaičiavimu. Gaminį sertifikuoja trečioji šalis (t.y. ne pats gamintojas). Ženklaai atitinka aukštus kriterijų nustatymo skaidrumo bei mokslinio tikslumo standartus ir yra nediskriminuojantys.	
Viešieji, vienam požymiui skirti ženklai	<p>Vienam požymiui skirti ženklai – tai ženklai, susiję su vienu konkrečiu aplinkosaugos aspektu, pavyzdžiui, energijos vartojimo efektyvumu ar išmetamųjų teršalų normomis.</p> <p>Yra du tipai vienam požymiui skirtų ženklų.</p> <p>Pirmasis tipas pagrįstas vienu ar daugiau atitikimo / neatitikimo kriterijų, susijusių su konkrečiu požymiu, pavyzdžiui, energijos vartojimo efektyvumu. Jei gaminys atitinka nustatytus kriterijus, jis gali būti pažymėtas atitinkamu ženklu.</p> <p>Antrojo tipo ženklo veikimo principas – gaminių ar paslaugų vertinimas pagal jų aplinkosaugos veiksmingumą konkrečiu klausimu (Suvartojamos energijos ženklinimo atveju vertinamas buitinių prietaisų energijos vartojimo efektyvumas).</p> <p>Vienam požymiui skirti ženklai gali būti labai naudingi, jei taikomas laipsniškas metodas siekiant „žalesniųjų“ pirkimų, kadangi jie suteikia galimybių laipsniškai tobulėti.</p>	<p>ES ekologinis ženklas „EU Eco-label“⁵⁹</p> <p>biuro įrangos ženklas „Energy Star“⁶⁰</p> <p>Energijos suvartojimo ženklinimas, patvirtintas 1992 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 92/75/EEB</p>
Privatūs ženklai	<p>Be pagrindinių viešųjų ženklų, yra ir privačių, NVO, pramonės grupių ar įvairių suinteresuotųjų šalių grupių ženklų. Šiems ženklaams priklauso miškininkystės sertifikavimo sistemų ženklai, taip pat ekologiniai ženklai arba daugelio kriterijų ženklai.</p> <p>Priklausomai nuo prieinamumo ir pritaikymo būdų, šios ženklinimo sistemos gali atitikti arba neatitikti pirmiau pateiktas viešiesiems pirkimams tinkamų aplinkosaugos ženklų gaires.</p>	<p>Miškų valdymo tarybos (angl. FSC) ženklas⁶¹</p> <p>bendro europinio miškų sertifikavimo (angl. PEFC) ženklas⁶²</p> <p>Tarptautinės ekologinio žemės ūkio federacijos (angl. IFOAM) sistemos ženklas⁶³</p> <p>Švedijos ženklas „Bramiljoval“⁶⁴</p>

2.3 lentelė. Ekologinių ženklų kategorijos

Galima paminėti, kad perkančioji organizacija visada gali reikalauti ir aukštesnio energijos vartojimo efektyvumo lygio nei nurodyta aukščiau minėtuose ekologiniuose ženkluose. Tokiu būdu būtų skatinama tiekėjų konkurencija siekiant pateikti kuo geresnį pasiūlymą ir kartu sukuriama galimybė

⁵⁹ http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm

⁶⁰ <http://www.eu-energystar.org/>

⁶¹ <http://www.fsc.org/fsc>

⁶² <http://pefc.org/internet/html/>

⁶³ <http://www.ifoam.org>

⁶⁴ <http://snf.se/bmv/english.cfm>

įsigyti dar efektyvesnę prekę. Kita vertus, prekės, neturinčios ekologinio ženklo, privalo būti vertinamos vienodai, jeigu jos atitinka techninėse specifikacijose nustatytus techninius kriterijus.

Pažymėtina, kad kai kurie iš aukščiau nurodytų ekologinių ženklų yra privalomi prekių gamintojams, t.y. prekės turi privalomai būti paženklintos šiuo ženklu suteikiant prekei konkrečią kategoriją (ženklą) pagal to ženklo schemą. Pavyzdžiui, energijos suvartojimo ženklu turi būti ženklinami šaldytuvai, šaldikliai, viryklės, skalbimo mašinos, mikrobangų krosnelės, elektrinės džiovyklės, lempos, oro kondicionieriai. Šios buitinės prekės vertinamos remiantis jų energijos vartojimo efektyvumu, suteikiant raidę A+ efektyviausiam ir G pačiam neefektyviausiam prietaisui.

Būtina plačiau aprašyti ir Energy Star ženklą, kuriuo ženklinama raštinės įranga. Tai savanoriškas energijos vartojimo efektyvumo ženklinimas, įvestas 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Tarybos sprendimu 2006/1005/EB dėl Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ir Europos bendrijos susitarimo dėl raštinės įrangos energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo programų suderinimo sudarymo. Ženklinimas suteikiamas kompiuteriams, monitoriams, fotokopijavimo aparatams, spausdintuvams, skaitmeninėms kopijavimo mašinoms, faksams, laiškų mašinoms, daugiafunkciniams įrenginiams ir skaneriams, kurie vartoja darbo ir parengties režimais ne didesnę nei nustatytą elektros kiekį. Nors šis ženklinimas yra savanoriškas, jis apima daugumos didžiųjų kompiuterių gamintojų ir tiekėjų ES ir JAV. Pavyzdžiui, virš 476 nešiojamų kompiuterių modelių ir modelių grupių ES, kurių sąrašas yra nuolat atnaujinamas ir viešai skelbiamas⁶⁵. Energy Star ženklinimo specifikacijos (privalomieji kriterijai) yra nuolat atnaujinamos, atsižvelgiant į besivystančias technologijas ir kitus faktorius. Naujas specifikacijas nustatanti dokumentacija, jos viešas derinimas ir kita informacija pateikiama Energy Star ženklinimo oficialiame tinklapyje.

Pavyzdžiui, pagal šiuo metu rengiamus naujus Energy Star ženklinimo privalomuosius kriterijus, visi nešiojamieji kompiuteriai suskirstyti į dvi grupes:

A) visi kompiuteriai, nepriskirti B kategorijai. Jų elektros vartojimo galia turi būti: parengties (angl. *stand-by*) režimu ne daugiau kaip 1W, pristabdytosios veiksenos (angl. *sleep-mode*) režimu ne daugiau kaip 1,7W, darbo režimu ne daugiau kaip 14W ;

B) Grafikos procesoriaus (angl. *Ground power unit*) kompiuteriai su mažiausiai 128 MB nedaloma (angl. *not shared*) atmintimi. Jų elektros vartojimo galia turi būti: parengties (angl. *stand-by*) režimu ne daugiau kaip 1W, pristabdytosios veiksenos (angl. *sleep-mode*) režimu ne daugiau kaip 1,7W, darbo režimu ne daugiau kaip 22W. Kompiuteriams su paleisties vietiniame tinkle (angl. *Wake on LAN (WON)*) funkcija parengties režimu ir pristabdytosios veiksenos režimu galia gali būti dar 0,7W didesnė.

⁶⁵ http://www.eu-energystar.org/en/en_database.htm

Pažymėtina, jog atsižvelgiant į tai, kad kompiuterinės įrangos, ypač surenkamų kompiuterių, kaina žymia dalimi priklauso nuo įrangos komplektacijos. Kompiuterinės įrangos atskirų elementų kaina, pagal skirtingus gamintojus, labai skiriasi. Dažniausiai tokios įrangos energijos vartojimo efektyvumas yra labai panašus. Dėl šių priežasčių, kompiuterinės įrangos efektyvumų lygių ir kainų analizė neatliekama

Atkreiptinas dėmesys, kad 2007 m. liepos 10 d. oficialiame ES tinklapyje buvo paskelbtas pranešimas apie priimtą sprendimą ES mastu nustatyti reikalavimą viešųjų pirkimų metu pirkti tik Energy Star ženkliniu pažymėtą raštinės įrangą⁶⁶. Atitinkamai planuojama pakeisti ir Energy Star reglamentą. Priėmus šiuos pakeitimus visų ES valstybių-narių, taip pat ir Lietuvos, perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų metu privalės pirkti tik Energy Star ženklu pažymėtą raštinės įrangą. Nors kol kas tai tik projektas, neturintis privalomo pobūdžio, tačiau šioje studijoje **rekomenduotina nustatyti privalomą Energy Star ženklinį raštinės įrangai, nurodytai III šios studijos dalyje pateiktame energijos vartojimo efektyvumo potencialą turinčių prekių sąrašė**. Tai leis išvengti nuolatinio privalomųjų efektyvumo kriterijų atnaujinimo.

1. Galimybė reikalauti tiekėjo pasirūpinti prekės įpakavimo išvežimu, nustatyti reikalavimus prekės utilizavimui pasibaigus jos naudojimo laikui, pavyzdžiui, perkant elektros ir elektronikos įrangą nustatyti reikalavimą tiekėjui pasirūpinti elektros ir elektronikos įrangos atliekų surinkimu pasibaigus prekės naudojimo laikui.
2. Galimybė perkant darbus techninėse specifikacijose nustatyti energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus sutarties vykdymo terminu. Pavyzdžiui, jeigu perkami statybos / rangos darbai, perkančioji organizacija, be visų kitų techninių reikalavimų, techninėse specifikacijose gali numatyti, kad rangovas sutarties vykdymo metu vartotų atsinaujinančios energijos šaltinius, kad būtų dirbama su ekologiškomis priemonėmis bei energiją efektyviai naudojančią įrangą, t.y. nustatomi energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai ne pačiam sutarties rezultatui, o darbų vykdytojo / paslaugų teikėjo turimai įrangai, priemonėms ir pan. sutarties vykdymo metu (rezultato kūrimo metu).

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad bet kuriuo atveju perkančiajai organizacijai draudžiama reikalauti vieno ar kelių konkrečių prekių ženklų, patentų ar produkto rūšių. Nurodydama konkretų reikalavimą ji visada privalo suteikti galimybę pasiūlyti *lygiavertį ar viršijantį pirkimo objektą*.

Kaip bus matoma III šios studijos dalyje parengtame Rekomendacijų projekte, pasirinkta tokia energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose schema, pagal kurią svarbiausia reikšmė suteikiama būtent techninėms specifikacijoms, nustatant privalomą sąrašą

⁶⁶<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1056&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=lt>

tam tikrų prekių, kurias perkant techninėse specifikacijose numatomi privalomi konkretūs techniniai atskirų prekių kategorijų energijos vartojimo efektyvumo rodikliai, pavyzdžiui, maksimalus energijos ar energijos išteklių suvartojimas per metus, valandą; maksimalus energijos ar energijos išteklių suvartojimas tam tikrai paslaugai gauti (pvz., litrų kuro 100 km nuvažiuoti); minimali energijos vartojimo efektyvumo klasė; privalomasis ženklavimas; minimalus efektyvumas produktui (pavyzdžiui, katilams). Šie minimalūs techninių specifikacijų reikalavimai nurodomi tame pačiame sąraše prie kiekvienos prekių kategorijos.

Privalomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo rodikliai perkančiajai organizacijai garantuos, kad bus įsigytas energijos vartojimo efektyvumą didinantis produktas, o pačios techninės specifikacijos viešųjų pirkimų dalyviams bus pakankamai paprastos ir suprantamos, nes bus pagrįstos konkrečiais reikalavimais. Be to, privalomojo efektyvumo lygio reikalavimo nurodymas užtikrins, kad visi tiekėjai, siūlantys reikiamo efektyvumo lygio prietaisus ir transporto priemonės, galės konkuruoti ir nebus diskriminuojami.

Atkreiptinas dėmesys, kad prekių sąrašas bei minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai yra pagrįsti objektyviais kriterijais, nustatytais išsamių tyrimų metu, atlikus rinkoje esančių prietaisų ir transporto priemonių palyginamąją efektyvumo lygių ir kainų analizę. Tokia sistema pagrįsta šiuo metu Lietuvoje susiformavusia praktika, kad perkančiosios organizacijos dažniausiai renkasi pasiūlymų vertinimą pagal mažiausios kainos kriterijų, žymiai susiaurindamos galimybes energijos vartojimo efektyvumo kriterijų naudoti pasiūlymų vertinimo stadijoje. Nustačius prekių sąrašą, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalius techninių specifikacijų reikalavimus šioms prekėms, pageidaujamas rezultatas bus užtikrintas jau pradiniam pirkimo etape. Kartu perkančiosioms organizacijoms bus palikta galimybė pasiūlymus vertinti pagal mažiausios kainos kriterijų ir išsirinkti pigiausią prekę, kuri, savo ruožtu, bet kuriuo atveju garantuos energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Detaliau ši energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose schema ir jos elementai aptariami bei jos pasirinkimo motyvai nurodomi III šios studijos dalyje.

2.2.3. Trečias etapas. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas.

Tiekėjų pateiktų pasiūlymų vertinimas yra paskutinis viešųjų pirkimų etapas prieš sutarties pasirašymą, kurio metu perkančioji organizacija gali įtakoti energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Šiame etape perkančioji organizacija įvertina pasiūlymų kokybę ir palygina kainas. Kitas etapas, t.y. sutarties pasirašymas, dažniausiai jau yra derinamas su pirkimo laimėtoju nustatant konkrečias pirkimo sutarties sąlygas (sutarties sudarymą aptarsime vėliau). Dėl šios priežasties šis etapas yra viena reikšmingiausių viešojo pirkimo stadijų, kadangi jos metu, remiantis perkančiosios

organizacijos iš anksto nustatytais ir pirkimo dokumentuose nurodytais kriterijais, palyginami tiekėjų pasiūlymai ir nustatomas pirkimo laimėtojas.

Pažymėtina, kad viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai įtvirtina griežtus reikalavimus, kuriais remiantis turi būti nustatomas laimėtojas – vertinama pasiūlymus perkančioji organizacija visiems tiekėjams turi taikyti vienodas sąlygas, laikytis abipusio pripažinimo principo, veikti skaidriai ir nediskriminuoti tiekėjų (direktyvos 2004/18/EB 3 str., direktyvos 2004/17/EB 10 str. ir VPĮ 3 str.). Be to, pirkimo dokumentuose nurodyti vertinimo kriterijai turi būti aiškūs, tikslūs ir suprantami visiems tiekėjams, t.y. atitikti bendruosius pirkimo dokumentams keliamus reikalavimus.

Viešųjų pirkimų teisės aktai (direktyvos 2004/18/EB 53 str., direktyvos 2004/17/EB 55 str. ir VPĮ 39 str.) perkančiajai organizacijai nurodo du kriterijus, pagal kuriuos turi būti vertinami tiekėjų pateikti pasiūlymai - **mažiausios kainos** ir **ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo**. Reikėtų pabrėžti, kad tai baigtinis pasiūlymų vertinimo kriterijų sąrašas. Perkančioji organizacija sprendimą, ar pasiūlymus vertinti pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, ar pagal mažiausią kainą turi priimti prieš rengdama pirkimo dokumentus. Priimant sprendimą turi būti atsižvelgta į konkretaus pirkimo ypatybes ir į tai, kuris vertinimo būdas leistų geriau pasiekti viešųjų pirkimų tikslą – sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią perkančiajai organizacijai ar tretiesiems asmenims įsigyti reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas (VPĮ 3 str. 2 d.).

Atsižvelgiant į tai, kad į šios dalies tikslas yra nustatyti energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo pasiūlymų vertinimo stadijoje galimybes, **o tai padaryti galima tik pasirinkus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų**, toliau šioje studijoje mažiausios kainos kriterijaus detaliau nenagrinėjamas. Pažymėtina tik tai, kad remiantis Lietuvos Respublikos VPT direktoriaus 2006 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. 1S-53 patvirtintomis viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijomis, mažiausios kainos kriterijų perkančioji organizacija turėtų rinktis tik tais atvejais, kai kitos perkamo objekto savybės ar kitos pasiūlymo sąlygos neturi didesnės reikšmės būsimam perkamo objekto naudojimui ar sutarties vykdymui. *Pavyzdžiui, perkant automobilių degalus, elektros ar šilumos energiją, darbus, kai perkančioji organizacija jau turi išsamią projektinę dokumentaciją.*

Tuo tarpu tais atvejais, kada mažiausia pasiūlyta kaina nebūtinai reikštų ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, perkančioji organizacija pasiūlymus turėtų vertinti pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų. Šis vertinimas ypač tinka tada, kai svarbu pasiekti, kad perkamas objektas (prekės, paslaugos ar darbai) būtų kuo kokybiškesnis, t.y. būtų kuo funkcionalesnis, estetiškesnis, pigesnis aptarnaujant ir plėtojant, efektyvesnis siekiant tų tikslų, kuriems perkančioji organizacija juos numato panaudoti. Pasirinkus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, perkančioji organizacija šalia privalomo kainos kriterijaus turi teisę pasirinkti kitus kriterijus,

susijusius su atitinkamos sutarties dalyku. Viešųjų pirkimų teisės aktai pateikia pavyzdžių, kokius kriterijus perkančioji organizacija gali pasirinkti pasiūlymus vertindama pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų: kokybės, techninių privalumų, estetinės ir funkcinės charakteristikos, aplinkosaugos charakteristikos, eksploatacinių sąnaudų, ekonomiško, garantinio aptarnavimo ir techninės pagalbos, pristatymo datos, pristatymo arba užbaigimo laikotarpio ar kt (direktyvos 2004/18/EB 53 str., direktyvos 2004/17/EB 55 str., VPĮ 39 str.).

Pasirinkus konkrečius kriterijus pirkimo dokumentuose turi būti nurodomas santykinis kiekvieno kriterijaus lyginamasis svoris, pagal kurį bus nustatomas ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas. Kriterijų lyginamasis svoris gali būti išreikštas: (i) konkrečiu dydžiu (pavyzdžiui, kaina -70, techniniai privalumai - 20, eksploatacinių išlaidos - 10); (ii) nustatant intervalą, į kurį patenka kiekviena kriterijui priskiriama reikšmė (pavyzdžiui, kaina – 0 - 70 balų, techniniai privalumai - 0 - 20 balų, eksploatacinių išlaidos – 0 - 10 balų); (iii) nustatant kriterijų svarbos eiliškumą mažėjančia tvarka su sąlyga, jeigu dėl pirkimo objekto neįmanoma nustatyti lyginamojo svorio.

Aptariant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, būtina priminti 2.1 dalyje minėtą *Concordia Bus* bylą. Trumpai pristatoma jos esmė: 1997 m. Suomijoje, Helsinkio savivaldybėje, buvo nuspręsta rengti autobusų paslaugų pirkimo konkursą. Buvo nuspręsta pasiūlymus vertinti pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų nustatant tokius kriterijus – bendra kaina, autobusų parko kokybė ir veiklos kokybė. Pagal vieną iš pasiūlymų vertinimo kriterijų, tam tikrus išmetamųjų teršalų ir triukšmo lygių reikalavimus atitinkančios bendrovės galėjo gauti papildomų taškų. Atsižvelgiant į šiuos papildomus taškus, sutartis buvo sudaryta su savivaldybės transporto bendrove „HKL“. Konkursą pralaimėjusi konkuruojanti bendrovė „*Concordia Bus*“ nesutiko su šiuo sprendimu teigdama, kad išmetamųjų teršalų ir triukšmo lygiai negalėjo būti laikomi sutarties sudarymo kriterijais, kadangi jie neteikia perkančiajai institucijai jokios ekonominės naudos. ETT šioje byloje *inter alia* išaiškino, kad perkančiosios organizacijos turi teisę pasirinkti aplinkosauginį reikalavimą, neturintį ekonominės išraiškos, tačiau toks kriterijus turi atitikti keturis svarbiausius reikalavimus:

1. **Kriterijus turi būti susijęs su perkamu objektu.** Tai esminė sąlyga, užtikrinanti, kad sutarties sudarymo kriterijai bus susiję su perkančiosios institucijos reikmėmis. *Concordia Bus* byloje ETT nusprendė, kad sutarties sudarymo kriterijai, susiję su vežimo paslaugoms nustatytais autobusų išmetamųjų NO (azoto oksido) teršalų ir keliamo triukšmo normomis, iš tikrųjų atitiko sąsajos su sutarties objektu reikalavimą.
2. **Kriterijus turi būti konkretus ir objektyviai apskaičiuojamas.** *Concordia Bus* byloje Helsinkio savivaldybė, prieš įvertindama pasiūlymus, apibrėžė ir paskelbė papildomų taškų už tam tikrus triukšmo ir išmetamųjų teršalų kiekius suteikimo tvarką. Papildomi taškai buvo suteikti už „naudojamus autobusus, kurių išmetamųjų azoto oksido teršalų kiekis mažesnis nei 4 g/kWh (+2,5 taško už vieną autobusą) arba mažesnis nei 2 g/kWh (+3,5 taško už vieną autobusą) ir kurių

išorinio triukšmo lygis mažesnis nei 77 dB (+1 taškas už vieną autobusą)“. ETT nusprendė, kad ši sistema buvo adekvačiai konkreti ir pamatuojama. Pažymėtina, kad kitoje byloje⁶⁷ ETT papildė šį reikalavimą nuostata, kad perkančioji organizacija privalo nustatyti tik tokius kriterijus, pagal kuriuos iš tiesų būtų galima įvertinti konkurso dalyvių informaciją.

3. **Kriterijus pirkimo dokumentuose turi būti nurodytas iš anksto.** Kaip minėta, visuose viešuosius pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyta, kad skelbime apie konkursą turi būti nurodyta, ar perkančioji organizacija sudarys sutartį remdamasi mažiausios kainos, ar ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijumi. Pastaruoju atveju ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymo kriterijai bei jų lyginamieji svoriai ir apskaičiavimo tvarka turi būti nurodyti konkurso skelbime arba bet kuriuo atveju bent jau pirkimo dokumentuose.
4. **Kriterijus neturi prieštarauti Europos Sąjungos teisės normoms.** ETT *Concordia Bus* byloje pabrėžė bendrųjų ES teisės principų svarbą tiek rengiant pirkimo dokumentus bei nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, tiek ir organizuojant visą pirkimo procesą. ETT ypač akcentavo tokių principų svarbą, kaip laisvės teikti paslaugas ir steigimosi laisvės bei, pagrindą sudarančio, nediskriminavimo principo. Šioje byloje diskriminavimo aspektas buvo aiškiai išskirtas. Vieną iš *Concordia Bus* prieštaravimų sudarė tai, kad Helsinkio savivaldybės nustatyti kriterijai buvo diskriminuojantys, nes savivaldybei priklausanti autobusų bendrovė „HKL“ buvo vienintelė bendrovė, turinti autobusų dujiniais varikliais, galinčių atitikti nurodytas išmetamųjų teršalų normas. Tačiau ETT pažymėjo, kad tai, jog vieną perkančiosios institucijos nustatytų sutarties sudarymo kriterijų galėjo atitikti tik nedaugelis bendrovių, savaime nedaro šio kriterijaus diskriminacinio. Todėl, siekiant nuspręsti, ar tai diskriminavimo atvejis, būtina atsižvelgti į visus bylos faktus. Kaip minėta, juos išanalizavęs ETT nesurado diskriminavimo fakto.

Apibendrinant galima pažymėti, kad šiuo ETT sprendimu buvo panaikintas iki šiol ilgai egzistavęs neaiškumas, ar gali ekonominės išraiškos neturintis kriterijus būti pasirenkamas kaip pasiūlymų vertinimo kriterijus. Šis sprendimas buvo tolesnės ES institucijų bei visų perkančiųjų organizacijų gerosios praktikos didinant energijos efektyvumą viešųjų pirkimų būdu pradžia, kuri toliau sėkmingai plėtojama tiek ES, tiek ir nacionaliniu lygmeniu.

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. Laikydamosi aukščiau nurodytų ETT *Concordia Bus* byloje išskirtų reikalavimų ((i)sąsajos su pirkimo objektu, (ii) kriterijaus aiškumo ir konkretumo bei galimybės apskaičiuoti,(iii) kriterijaus aiškaus nurodymo iš anksto, (iiii) kriterijaus sutikimo su ES teisės normų ir principų reikalavimais) perkančiojo organizacija gali nustatyti įvairiausių pasiūlymo vertinimo kriterijus, kurie leistų išrinkti patį ekonomiškai efektyviausią pasiūlymą. Žemiau pateikiami

⁶⁷ 2003 m. gruodžio 4 d. ETT sprendimas byloje C-448/01

keli variantai, kokius kriterijus perkančioji organizacija galėtų naudoti pasiūlymų vertinimo formulėje:

Gyvavimo ciklo sąnaudų (angl. *Life-cycle cost*) kriterijus. Perkančiajai organizacijai perkant tam tikrą produktą jo kainą sudaro daugelis kaštų, atsiradusių per visą šio produkto gyvavimo ciklą (angl. *life – cycle*) iki jis perduodamas perkančiajai organizacijai. Į šią sumą įeina prekės dizaino, medžiagų, gamybos, tam tikrais atvejais bandymų bei transportavimo ar kt. kainos. Visi šie elementai lemia, kokią prekės kainą pasiūlo tiekėjas. Tačiau perkant bet kokį produktą turi būti įvertinama net tik tikroji prekės kaina, bet ir būsimos išlaidos, reikalingos prekės išlaikymui. Priešingu atveju pigiausiai nusipirktą prekę gali tapti pačia brangiausia visu jos naudojimo metu.

Gyvavimo ciklo sąnaudos įvertinamos apskaičiuojant visas išlaidas, reikalingas perkamo objekto išlaikymui visą jo tolimesnio naudojimo periodą. Gyvavimo ciklo sąnaudas galima suskirstyti į šias kategorijas:

- Pirminės išlaidos (prekės įsigijimo, įdiegimo ir pan.)
- Būsimosios išlaidos (angl. *future costs*), kurias sudaro:
 - išlaikymo kaštai (suvartojamos energijos, vandens ar kitų resursų kiekis per val./ sav./m./ ar visą naudojimo terminą),
 - galimybė sutaupyti (investavimas į aukštesnio lygio izoliaciją siekiant sutaupyti energiją ir tuo pačiu – pinigų);
 - naudojimo bei šalinimo išlaidos (šalinimo išlaidos gali būti labai įvairios – nuo fizinio šalinimo iki užmokesčio už saugų šalinimą, ir, priklausomai nuo perkamo objekto, vienkartinio šalinimo arba nuolatinio perkamo objekto teikiamų vaisių šalinimo).

Tik įvertinus produkto gyvavimo ciklo sąnaudas galima objektyviai palyginti perkamo objekto ekonominį efektyvumą bei tikrąją perkamo objekto kainą. Šis kriterijus labai patogus naudoti vertinant tiekėjų pasiūlymus, kadangi yra lengvai apskaičiuojamas, o gauti rezultatai yra visiškai objektyvūs. Iš kitos pusės būtina pastebėti, kad gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo metodas naudingas tik tais atvejais, kai perkama prekė susijusi su tam tikromis sąnaudomis, kurios lemia jos efektyvumą, pavyzdžiui, suvartojamos elektros energijos, vandens, iškastinio kuro ir pan. Taip pat svarbu paminėti, kad šis metodas turi reikšmės tik tada, jeigu aukščiau minėtų sąnaudų (elektros energijos, vandens ar pan.) kaštų suma visu prekės naudojimo terminu viršija prekės kainą jos įsigijimo metu. Jeigu pati perkama prekė yra labai brangi, tačiau nereikalaujanti daug elektros energijos, tokiu atveju gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimas ir šio metodo naudojimas viešuosiuose pirkimuose renkantis tiekėją nebus reikšmingas. Šiuo atveju didesnė reikšmė turėtų būti teikiama kainai (jeigu, žinoma, siūlomų prekių techniniai duomenys sutampa).

Gyvavimo ciklo sąnaudos I apskaičiuojamos taip:

$$I = I_{pr} + I_m \cdot t;$$

kur I_{pr} - pradinės išlaidos prietaisui ar priemonei įsigyti, t.y. prietaiso kaina;

t - prietaiso tarnavimo laikas (jei prietaisas naudojamas iki utilizavimo, tarnavimo laikas lygus gyvavimo laikui);

I_m - metinės išlaidos, susidedančios iš išlaidų energijai ar energijos ištekliams pirkti ir kitų eksploatacinių išlaidų I_{eks} (detalėms keisti ir pan.). Metinės išlaidos apskaičiuojamos taip:

$$I_m = E_m \cdot k + I_{eks};$$

kur E_m - per metus suvartojamos energijos ar energijos išteklių kiekis;

k - energijos ar energijos išteklių kaina.

Lyginant keletą variantų, ekonomiškai priimtinesnis variantas bus tas, kuriam išlaidos I per prietaisų ir priemonių tarnavimo laiką bus mažiausios.

Gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijui keliami keli skaičiavimo reikalavimai:

1. pradinės išlaidos prietaisui ar priemonei įsigyti turi būti nurodomos su PVM ir be PVM (aktualu toms perkančiosioms organizacijoms, kurios susigrąžina sumokėtą PVM).
2. turi būti lyginami tik prietaisai ir priemonės, esantys to paties dydžio ir leidžiantys pasiekti tą patį paslaugos lygį, t.y. vienodo ekrano skersmens monitoriai, vienodo tūrio šaldytuvai, vienodos galios katilai. Tačiau viešųjų pirkimų procedūrų metu tiekėjai turi teisę siūlyti įvairaus dydžio ir įvairių paslaugų lygį suteikiančius prietaisus ir priemones (jeigu perkančioji organizacija nenustato kitaip). Todėl šis metodas turėtų būti taikomas tam tikriems santykiniam vienetais, tokiems kaip 1 cm monitoriaus skersmens, 1 litru šaldytuvo tūrio, 100 km nuvažiuoti ir pan., kuriuos perkančioji organizacija turėtų nurodyti pirkimo dokumentuose. Būtina pastebėti, kad yra prekių, kurioms neįmanoma nustatyti santykinio vieneto, dėl to perkančioji organizacija į naudojimo išlaidų formulę galėtų įstatyti kitą perkamo objekto parametą, pavyzdžiui, prekės bendrą reikiamos energijos galią (W);
3. prekių gyvavimo ciklo sąnaudos turi būti skaičiuojamos vienodam prietaisų ar įrangos naudojimo laikui, dėl to perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turėtų nurodyti, kad prekių gyvavimo ciklo sąnaudos bus skaičiuojamos tam tikram tarnavimo laikui (šiuo atveju perkančioji organizacija turėtų turėti pagrįstą objektyvią informaciją dėl konkrečios prekės tarnavimo laiko). Jei lyginamų priemonių ar prietaisų gyvavimo laikas skirtingi, tuomet skaičiavimai turėtų būti atliekami mažiausiai gyvuojančio prietaiso gyvavimo trukmei, o ilgiau galiojantiems prietaisams

galėtų būti skiriama daugiau balų (tai turėtų būti iš anksto aiškiai nurodoma pirkimo dokumentuose);

4. elektros energijos kaina (kitais atvejais – vandens ar kitos suvartojamos medžiagos) turi būti išreikšta vienoda valiuta tiems patiems vienetais su PVM ir be PVM, pavyzdžiui, litai už kilovatvalandę;
5. jeigu perkamo objekto gyvavimo ciklas yra ilgas (pavyzdžiui, buitinių prietaisų gyvavimo ciklas dažniausiai skaičiuojamas nuo 13 iki 15 metų), reikia įvertinti pinigų vertės mažėjimą laike. Dėl to į gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo formulę galima įvesti diskonto faktorių (angl. *discount rate*), kuris apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$\text{Diskonto faktorius} = \frac{1}{(1+r)^n};$$

kur r – diskonto norma (kapitalo kaina)

n – metai, kuriems skaičiuojamas diskonto faktorius

Diskonto norma (ang. *discount rate*) – finansų matematikos terminas, naudojamas skaičiuoti [palūkanų normą](#) ne pagal pradines investicijas, bet pagal susigražinamą vertę. Pavyzdžiui, jei už 900 Lt perkami valstybės vertybiniai popieriai, už kuriuos po metų bus gražinama 1000 Lt, diskonto norma yra lygi 10 %, nors tuo pat metu šios investicijos metinė palūkanų norma yra 11.1 %.

Diskonto norma atsiranda dėl pinigų vertės pasikeitimo laike, pinigai dabar yra vertingesni negu pinigai ateityje. Ji parodo kokią pinigų dalį mes linkę paaukoti, kad pinigus, kuriuos gausime ateityje gautume dabar. Diskonto norma priimama procentais. Skaičiavimuose numatyta, kad diskonto norma yra 6%⁶⁸ (pagal 2007 09 27 duomenis). Ši norma - VILIBOR (Vilnius Interbank Offered Rate) norma, kuri kinta priklausomai nuo esamos ekonominės situacijos šalyje. Paprasčiau, tai vidutinės tarpbankinės palūkanų normos, kuriomis bankai pageidauja (pasiruošę) paskolinti lėšų litais kitiems bankams.

Diskonto norma suteikia galimybę diskontuoti, arba ateityje laukiamo kapitalo vertę perskaičiuoti į kapitalo vertę dabartiniu laiku. Diskonto norma naudojama apskaičiuojant investicijas.

Pagal dabartinę situaciją, viešųjų pirkimų procedūrose siūloma šią diskonto normą priimti 6%. Žinoma, ji gali keistis, todėl siūloma ją peržiūrėti tam tikrais periodais (pvz. kas 2 metus arba stipriai pasikeitus ekonominei situacijai).

Gyvavimo ciklo sąnaudų vertė šiuo atveju būtų lygi sumai įsigijimo sąnaudų ir gyvavimo ciklo eksploatacinių sąnaudų. Pastarosios apskaičiuojamos sumuojant kiekvienų tolimesnių metų sąnaudas įvertinant diskonto faktorių. n – metai, kuriems skaičiuojamos sąnaudos. r – diskonto norma (kapitalo kaina).

⁶⁸ http://www.seb.lt/vbfin/interest/vilibor.fw?s_menu=3

$$I = I_{pr} + \sum_{i=1}^n \frac{I_m}{(1+r)^n}$$

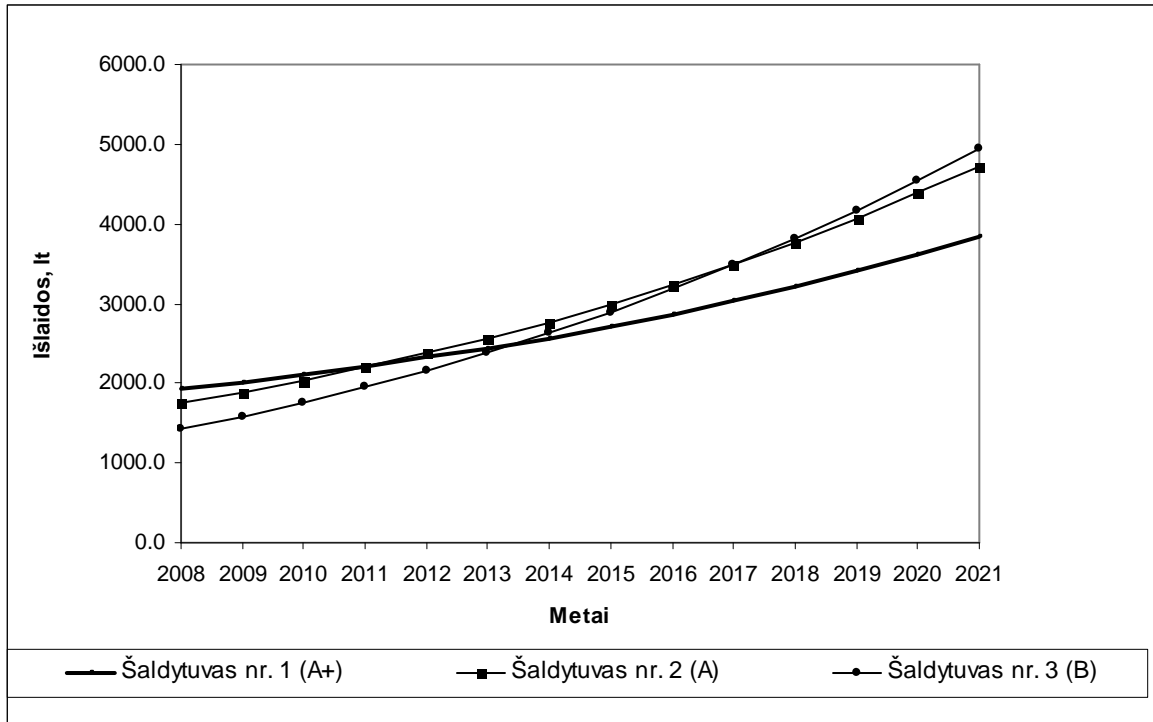
Pateikiamas išlaidų per prietaiso naudojimo laiką apskaičiavimo pavyzdys: norint nuspręsti, kuris (virš 300 litrų talpos) 14 metų gyvavimo laiko B, A ar A+ klasės šaldytuvas su integruotu šaldikliu yra ekonomiškai ir energiškai efektyvesnis, atliekamas skaičiavimas naudojant aukščiau nurodytą formulę. Gauti rezultatai pateikti 2.4 lentelėje. Detalus skaičiavimas atliktas šios studijos 3 dalyje.

Trijų šaldytuvų ekonominio ir energinio efektyvumo palyginimas

Nr.	Efektyvumo klasė	Tarnavimo trukmė, metais	Šaldytuvo tūris, l	Kaina, Lt	Energijos suvartojimas, kWh/metus	Suminės tarnavimo laiko išlaidos be PVM, Lt	Suminės tarnavimo laiko išlaidos su PVM, Lt
1	A+	14	320	1850	259	4227,1	4988.0
2	A	14	360	1640	404	5345.8	6308.0
3	B	14	303	1290	480	5692.9	6717.6

2.4 lentelė. Ekonominio ir energinio efektyvumo palyginimas

Kaip matyti, suminės tarnavimo laiko išlaidos, bei išlaidos prekei įsigyti yra skirtingos, priklausomai nuo efektyvumo klasės. Kuo aukštesnė efektyvumo klasė, tuo prekė yra brangesnė. Tačiau, įvertinus tai, kad aukštesnės efektyvumo klasės prietaisai sunaudoja mažiau energijos galime paskaičiuoti, ar apsimoka mokėti daugiau įsigyjant aukštesnės efektyvumo klasės prekę. Skaičiavimuose vertinama pradinė prekės kaina bei išlaidos energijai. Kaip parodė atlikta analizė, mažiausios suminės tarnavimo laiko išlaidos yra aukščiausios efektyvumo klasės prekės. Pagal gamintojų pateiktas charakteristikas nustatyta, kad *energiškai* efektyviausias yra šaldytuvas nr. 1, dėl to jis per visą naudojimo laiką vartotojui kainuos mažiau nei šaldytuvas nr. 2 arba nr.3. Vadinasi, jis taip pat yra *ekonomiškai* efektyviausias. Išlaidos grafiškai pavaizduotos 2.1 schemeje.

2.1 schema. Trijų šaldytuvų suminių išlaidų per gyvavimo laiką palyginimas

2.1 schemoje matyti, kaip kinta išlaidos per tarnavimo laiką. Iš grafiko matome, kad įsigijus pigiausia prekę, tarnavimo laiko pabaigoje išlaidos yra mažiausios (A+ klasė). B efektyvumo klasės prekė yra pigiausia, tačiau ji naudoja daugiausia energijos. Pagal grafinius duomenis matyti, kad ji nėra nei ekonomiškai nei energiška efektyviausia. Lyginant B ir A efektyvumo klasių šaldytuvus, matoma, kad A klasės atsipirks per 7 metus. Lyginant A ir A+ prietaisus numatomas atsipirkimas A+ klasės šaldytuvo per 2-3 metus.

Patikrinus didžiausius buitinių prietaisų mažmeninės prekybos tinklus, bei internetines parduotuves, pastebėta, kad prekyboje beveik nebėra jokių buitinių prietaisų, kurių energinis efektyvumas žemesnis nei B klasės. Dėl šios priežasties, į analizę žemesnės klasės (C,D,E,F,G) šaldytuvai neįtraukiami.

Vadinasi, perkančioji organizacija kiekvienu atveju turi įsivertinti, kokį laiko tarpą ji ketina naudoti perkamą objektą ir, priklausomai nuo rezultato, įsigyti ekonomiškai ir energiška efektyvia prekę.

Pažymėtina, kad šio kriterijaus taikymas yra labai naudingas, jeigu pirkime dalyvauja daug tiekėjų, kurių pasiūlymai atitinka techninių specifikacijų reikalavimus ir dėl to perkančiajai organizacijai sunku nustatyti ekonomiškai ir energiška efektyviausią (naudingiausia) pasiūlymą. Įvedus gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų būtų nustatytas konkretus tiekėjas, siūlantis mažiausią kainą ilgalaikėje perspektyvoje, t.y. visu prekės naudojimo terminu.

Tačiau pažymėtina, kad nors šis metodas yra labai efektyvus vertinant tikrąjį prekių ekonominį bei energetinį efektyvumą, tačiau, kaip minėta, ne visoms prekėms jis gali būti paprastai ir objektyviai

apskaičiuojamas. Be to, jeigu perkančiosioms organizacijoms būtų nustatyta pareiga perkant prekes, turinčias energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą, vertinant tiekėjų pasiūlymus visada naudoti naudojimo termino išlaidų kriterijų, tai visada suponuotų pirkimą taikant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų. Tai, savo ruožtu, pažeistų tiek Viešųjų pirkimų direktyvose, tiek ir VPĮ perkančiosioms organizacijoms laidojamą teisę pasirinkti pasiūlymų vertinimo kriterijų (mažiausios kainos arba ekonomiškai naudingiausio). Dėl šios priežasties perkančioji organizacija, įvertinusi perkamo objekto visus parametrus bei technines charakteristikas, turėtų apsispręsti, ar jai verta vertinant pasiūlymus atsižvelgti į gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų, gal būt užtenka tik energijos vartojimo efektyvumą didinančių techninių specifikacijų.

Taip pat pažymėtina, kad nors gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijaus metodas tam tikrais atvejais yra labai efektyvus renkantis konkurso laimėtoją, tačiau jis neturėtų tapti vienintele energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo alternatyva viešųjų pirkimų procedūroje. Geriausių rezultatų šio kriterijaus panaudojimas duotų, jeigu jis būtų naudojamas kaip vienas iš alternatyvių tiekėjų pasiūlymų vertinimo kriterijų perkančiajai organizacijai renkantis ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą. Kiti vertinimo kriterijai, iš anksto perkančiosios organizacijos nustatyti pirkimo dokumentuose atsižvelgiant į pirkimo objekto savybes, galėtų būti atskiri energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai: suvartojamos energijos kiekis, pristatymo laikas, atliekų, susidarančių sutarties vykdymo metu, kiekis, CO₂ ir / ar kitų aplinkai kenksmingų dalelių emisija (radiacijos, sieros oksido SO_x, azoto oksido NO_x, kietųjų dalelių ir kt.), perdirbtų ir / ar perdirbamų medžiagų santykinė dalis prekėje bei kiti kriterijai, kuriems perkančioji organizacija gali suteikti lyginamąjį svorį ir remdamasi tuo išrinkti energiškai efektyviausią ir ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą.

Pateikiami keli atskirų prekių kategorijų energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrų pavyzdžiai:

Produktų grupė	Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai
Transportas: autobusai, keleivinės mašinos	Šiltnamio dujų emisija CO ₂ , SO _x , NO _x emisija Alternatyvių kuro šaltinių naudojimas
Biuro įranga: kompiuteriai, monitoriai	Suvartojamos energijos kiekis darbo režimu Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas
Buitinė technika	Energijos vartojimo efektyvumo klasė
Video aparatūra	Suvartojamos energijos kiekis darbo režimu Suvartojamos energijos kiekis parengties režimu
Oro kondicionavimo įranga	Energijos vartojimo efektyvumo klasė

2.5 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai

Kaip minėta, rekomenduojama inicijuoti VPT direktoriaus įsakymu patvirtintų Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijų priėmimą, kuriose būtų pateikta ši informacija:

1. rekomenduoti perkančiosioms organizacijoms vykdant viešuosius pirkimus rinktis ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, ypač kai perkamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčios prekės ir siekiama įsigyti pigesnę prekę ilgalaikėje perspektyvoje.
2. perkančiosioms organizacijoms nurodyti, kad nustatant pasiūlymų vertinimo kriterijus turi būti laikomasi *Concordia Bus* byloje suformuotų sąlygų, t.y. vertinimo kriterijai turi būti susiję su perkamu objektu, jie turi būti aiškūs, suprantamai, konkretūs, objektyviai apskaičiuojami, aprašyti pirkimo dokumentuose.
3. Rekomendacijose turėtų būti nurodyta, kad perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes vienu iš ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo įvertinimo kriterijų siūloma numatyti tokias charakteristikas, kurios padidintų perkamo objekto energijos vartojimo efektyvumą: suvartojamos energijos kiekį parengties ir darbo režimu, suvartojamo kuro kiekį, atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą, šiltnamio dujų emisiją, išmetamų į aplinką kenksmingų kietųjų dalelių kiekį, transportavimo būdus, pakuotės atliekų surinkimą, energijos vartojimo efektyvumo klasę, gyvavimo ciklo sąnaudas, kitus energijos vartojimo efektyvumo parametrus.
4. Rekomendacijose turėtų būti pateiktos gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo rekomendacijos, kuriose būtų nurodytos gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimo formulės, paaiškinti kintamieji, nurodytos gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo sąlygos (nurodytos aukščiau šioje dalyje). Taip pat turėtų būti pateikta gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo lentelė, kurią perkančiosios organizacijos galėtų pridėti prie pasiūlymo formos.

2.2.4. Ketvirtas etapas. Sutarties pasirašymas ir vykdymas

Įvertinusi visų konkurso dalyvių atitikimą kvalifikaciniais reikalavimams remiantis ekonominiais ir finansiniais kriterijais, profesinėmis ir techninėmis žiniomis arba sugebėjimais, pasiūlymų atitikimą techninės specifikacijos reikalavimams perkančioji organizacija vertina pasiūlymus pagal nustatytus kriterijus ir priima sprendimą dėl pirkimo laimėtojo. Jei derybose dalyvauja tik vienas tiekėjas, sudaryti pirkimo sutartį siūloma šiam tiekėjui, jeigu jis ir jo pasiūlymas atitinka perkančiosios organizacijos keliamus kvalifikacijos ir techninės specifikacijos reikalavimus. Priėmusi sprendimą dėl laimėjusio tiekėjo, perkančioji organizacija su juo pasirašo prekių, paslaugų arba darbų pirkimo sutartį. Sutarties projektas tiekėjams gali būti pateiktas dar kartu su pirkimo dokumentais prieš teikiant pasiūlymus (tokiu atveju jis turi atitikti visus pirkimo dokumentams keliamus reikalavimus – tikslumą, aiškumą, nedviprasmiškumą, jame turi būti aiškiai nurodytos abišalės teisės ir pareigos) arba

sutartis gali būti parengiama jau priėmus sprendimą dėl laimėjusio pasiūlymo, sutarties sąlygas suderinus su konkurso laimėtoju.

Atkreiptinas dėmesys, kad nei ES Viešųjų pirkimų direktyvos, nei VPĮ nenustato specialių imperatyvių reikalavimų, kas turi būti numatyta sutartyje. Esminis reikalavimas yra tik tai, kad sutarties sudarymo metu negali būti keičiama laimėjusio tiekėjo pasiūlymo kaina ir pirkimo dokumentuose bei pasiūlyme nustatytos pirkimo sutarties sąlygos, t.y. sutarties sąlygos turi atitikti pirkimo dokumentus (skelbimą, konkurso sąlygas, technines specifikacijas). Bet kuriuo atveju, jos negali pažeisti ES bei nacionalinės teisės reikalavimų (direktyvos 2004/18/EB 26 str., direktyvos 2004/17/EB 38 str., VPĮ 18 str.).

Pažymėtina, kad teisinis pagrindas Rekomendacijų projekte pateiktiems siūlymams, kokiais būdais perkančioji organizacija sudarydama viešojo pirkimo sutartis galėtų užtikrinti energijos vartojimo efektyvumo didinimą ilgalaikėje perspektyvoje, t.y. ne tik sutarties vykdymo metu, bet ir po jos, yra VPĮ ir Viešųjų pirkimų direktyvose perkančiajai organizacijai suteikta teisė pirkimo dokumentuose nustatyti specialias sutarties vykdymo sąlygas, siejamas su socialinės ir aplinkos apsaugos reikalavimais, jei jos atitinka Europos Bendrijos teisės aktus (VPĮ 24 str. 4 d., Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB 26 str.). Be to, sutarties sąlygos turėtų būti formuluojamos taip, kad neturėtų lemti, su kuriuo pasiūlymo teikėju bus pasirašyta sutartis, t.y. jos turi būti formuluojamos taip, kad bet kurio teikėjo pasiūlymas turėtų turėti galimybę atitikti šias sąlygas. Sutarties sąlygos taip pat neturėtų būti užslėptos techninės specifikacijos, sutarties sudarymo ar pasirinkimo kriterijai. Jeigu pasiūlymų teikėjai turi įrodyti, kad jų pasiūlymai atitinka technines specifikacijas, pirkimo procedūros metu nereikėtų reikalauti sutarties sąlygų atitikties įrodymų. Pavyzdžiui, nustatant sutarties sąlygas negalima reikalauti naudoti konkretų gamybos procesą (tiekimams) arba turėti konkrečios patirties turinčio personalo (teikiant paslaugas), kadangi tai yra su sutarties vykdytojo pasirinkimu susijusios sąlygos. Šiuos reikalavimus perkančioji organizacija turėtų nustatyti techninėse specifikacijose, kaip nurodyta 2.2.2 dalyje. Bet kuriuo atveju sutarties sąlygos turėtų sietis su sutarties vykdymu, jomis negalima siekti diskriminuoti, suteikiant privalumų kokiam nors konkrečiam tiekėjui (esant tarptautiniam atviram konkursui – ir konkrečios valstybės tiekėjui, kadangi tai prieštarautų ES bendriesiems nediskriminavimo pilietybės pagrindu principui).

Galimybės didinti energijos vartojimo efektyvumą. Šioje stadijoje perkančioji organizacija tai pat turi daug galimybių didinti energijos vartojimo efektyvumą sutartyje nustatydama tokias sąlygas, kurios ne tik garantuotų, kad paslaugų teikėjas laikysis aplinkosaugos reikalavimų, bet ir savo aktyviais veiksmais didins energijos vartojimo efektyvumą. Perkančioji organizacija turi teisę sutartyje nustatyti tokius reikalavimus sutarties vykdytojui (prekių ar paslaugų teikėjui, rangovui), kurie neturėjo esminės reikšmės vertinant pasiūlymus arba nebuvo panaudoti techninių specifikacijų reikalavimuose, tačiau kurie bus reikšmingi vykdant sutartį ir darys didelę įtaką energijos vartojimo efektyvumo

didinimui bei apskritai aplinkosaugai. Kitaip tariant, sutarties sąlygomis perkančioji organizacija užsibrėžia sau rezultata, kurį nori pasiekti sutartimi. Be to, nustatydamą sutarties sąlygas perkančioji organizacija gali įgyvendinti į aplinkosauginius tikslus orientuotą savo organizacijos politiką.

Žemiau pateikiama keletas pavyzdžių, kokias sutarties sąlygas perkančioji organizacija galėtų įtakoti energijos vartojimo efektyvumo didinimą viešosios sutarties vykdymo metu ir jai pasibaigus:

1. Sąlygos, susijusios su transportavimu. Kadangi sutarties vykdymas dažniausiai apima ir prekių ar kitų priemonių, reikalingų sutarties vykdymui, pristatymą, pagrindinė galimybė nustatant sutarties aplinkosaugos sąlygas yra nurodyti prekių pristatymo būdą, pavyzdžiui, nurodant pristatomų prekių kiekį. Tokiu atveju sutartyje galima būtų nustatyti reikalavimą, kad sutarties vykdytojas prekes pristatytų didmeninėmis partijomis, kadangi tai yra naudingiau aplinkai pagal gabenimo poveikį vienam vienetui nei pristatant mažesnius kiekius dažniau. Taip pat tam pačiam rezultatui pasiekti galima nurodyti, kiek kartų per savaitę ar mėnesį daugiausia galima pristatyti prekių. Be to, galima nustatyti reikalavimą pristatyti prekes ne piko valandomis, mažinant pristatymo poveikį transporto grūstims. Laikydamosi nediskriminavimo principų perkančioji organizacija gali nurodyti ir konkretų transportavimo būdą, kuris leistų įgyvendinti aplinkosauginius reikalavimus ir didintų energijos vartojimo efektyvumą (pavyzdžiui, reikalaujant prekes, jei įmanoma, pristatyti geležinkeliais).
2. Sąlygos, susijusios su prekių pakuočių surinkimu ir utilizavimu. Šiuo metu Lietuvoje yra susiformavusi praktika, kad sutarties vykdytojo pareigos vykdant prekių teikimo sutartį baigiasi prekių perdavimu užsakovui. Visi tolesni veiksmai, susiję su prekių pakuočių surinkimu bei utilizavimu pereina užsakovo atsakomybėn, o tai savo ruožtu reiškia didesnes užsakovo išlaidas, kurios nebuvo numatytos pasirašant prekių teikimo sutartį bei neišnaudotas galimybes sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, kas galėtų būti padaryta atliekas tvarkant profesionalui. Dėl šios priežasties perkančiosios organizacijos sutartyje galėtų numatyti reikalavimą tiekėjui surinkti (ir perdirbti arba pakartotinai panaudoti) bet kokias pristatomų prekių pakuotes. Tokiu būdu būtų gaunama dviguba nauda, kadangi pakuotės būtų centralizuotai surenkamos prieš pakartotinį naudojimą ar perdirbimą, o tai skatintų tiekėjus mažinti visų nereikalingų pakuočių kiekį. Atkreiptinas dėmesys, kad pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymą ir pakartotinį perdirbimą reglamentuoja 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, Lietuvoje šią direktyvą įgyvendiną Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (Žin., 2002, Nr. 72-3016).
3. Sąlygos, susijusios su eksploatuoti nebetinkamų prekių (atliekų) surinkimu. Daugelio prekių, turinčių energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą (t.y. patenkančių į šios studijos dalyką), atliekų surinkimą Lietuvos Respublikos lygmenyje reglamentuoja Lietuvos Respublikos

atliekų tvarkymo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 61-1726). Šis teisės aktas įgyvendina kelių ES direktyvų reikalavimus, susijusius su atskirų kategorijų atliekų tvarkymu. Šiai studijai reikšmingos yra dvi direktyvos - 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų⁶⁹ („EEI“) bei 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių⁷⁰. Pagal šiuos teisės aktus, EEI gamintojai ir importuotojai privalo finansuoti nuo 2005 m. rugpjūčio 13 d. į rinką išleistos savo EEI ne buityje susidarančių atliekų tvarkymą (Atliekų tvarkymo įstatymo 34⁽⁷⁾ str.). Atliekų tvarkymo įstatymo 34⁽¹⁾ str. numato, kad transporto priemonių gamintojai ir / arba importuotojai privalo sukurti eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo sistemą, užtikrinančią, kad eksploatuoti netinkamos transporto priemonės būtų surenkamos ir sutvarkomos. Įstatyme nustatyta, kad ši sistema turi būti organizuota taip, kad būtų sudarytos sąlygos asmeniui, kuriam priklausanči eksploatuoti netinkama transporto priemonė neturi rinkos vertės ar ši vertė yra neigiama, nemokamai atiduoti tvarkyti šią transporto priemonę tokias atliekas tvarkančioms įmonėms, išskyrus atvejus, kai (i) eksploatuoti netinkama transporto priemonė neturi transporto priemonės veikimui būtinų pagrindinių dalių – variklio ir kėbulo; (ii) eksploatuoti netinkamoje transporto priemonėje yra palikta papildomų pavojingų arba kitų atliekų.

Reikia pripažinti, kad Lietuvoje yra susiformavusi situacija, kad dauguma perkančiųjų organizacijų neturi informacijos apie gamintojų ir / ar importuotojų pareigą tvarkyti aukščiau nurodytas atliekas. Dėl šios priežasties būtų tikslinga imtis priemonių informuojant perkančiąsias organizacijas apie galimybę viešojo pirkimo sutartyse nustatyti sąlygą, kad prekių tiekėjai tinkamai įgyvendintų Atliekų tvarkymo įstatyme nustatytas pareigas, t.y. patys pasirūpintų EEI bei eksploatuoti netinkamų transporto priemonių surinkimu bei perdirbimu. Tinkama priemonė šiam tikslui įgyvendinti būtų perkančiųjų organizacijų informavimas apie šią galimybę Rekomendacijų projekte.

4. Sąlygos, susijusios su sutarties vykdytojo darbuotojų mokymu. Perkančioji organizacija pirkimo sutartyje taip pat gali nustatyti reikalavimus sutarties vykdytojui supažindinti savo darbuotojus su jų darbo aplinkos apsaugos poveikiu ir organizacijos, kurioje jie dirbs, aplinkos apsaugos politika.

Kaip minėta, Lietuvoje šiuo metu yra susiformavusi praktika, kad perkančiosios organizacijos nenaudoja aplinkosaugos reikalavimų viešosiose sutartyse. Tokia praktika yra ydinga ir turėtų būti pakeista. Tuo labiau, kad aplinkosauginių reikalavimų naudojimas sutartyje nedidina pirkimo sutarties kainos, nes šių reikalavimų įgyvendinimas dažniausiai yra paties sutarties vykdytojo pareiga, nustatyta jam kitais teisės aktais. Siekiant kuo našiau išnaudoti energijos vartojimo efektyvumo

⁶⁹ OL L 37, 2003 2 13, p. 24—39

⁷⁰ OL L 269, 2000 10 21, p. 34—43

didinimo potencialą, šiame viešųjų pirkimų etape rekomenduotina imtis informacijos sklaidos priemonių perkančiosioms organizacijoms nurodant galimybes ir būdus, kaip jos rengdamos sutarties projektus ir derindamos juos su konkurso laimėtojais galėtų didinti energijos vartojimo efektyvumą. Kaip nurodyta aukščiau, tinkama priemonė būtų šių galimybių nurodymas Rekomendacijų projekte.

2.3. Išvados ir pasiūlymai

II šios studijos dalyje nurodyta daug įvairių būdų ir priemonių, kaip atskirose viešųjų pirkimų stadijose galima užtikrinti energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Šios priemonės gali būti taikomos tiek visos kartu, tiek ir atskirai. Toliau aptariami II šios studijos dalyje nurodytų atskirų galimybių viešųjų pirkimų procedūroje taikyti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų privalumai ir trūkumai.

2.3.1. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijų naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose galimybių privalumai ir trūkumai

Kaip matoma iš atliktos analizės, egzistuoja dvi pagrindinės galimybės panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų viešųjų pirkimų procedūrose:

I. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijų panaudojant techninėse specifikacijose.

Pasirinkus šį būdą atskiroms prekėms ir / ar jų kategorijoms nustatomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, kuriuos turi atitikti tiekėjų siūloma prekė. Šiuos minimalius reikalavimus gali nustatyti kiekviena perkančioji organizacija atskirai organizuodama viešuosius pirkimus arba jie galėtų būti patvirtinami nacionaliniu mastu. Pasirinkus pastarąjį būdą reikėtų nuspręsti, ar šie minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai tampa privalomais visoms perkančiosioms organizacijoms, ar į juos tik galima atsižvelgti rengiant pirkimo dokumentus, t.y. jie būtų rekomendacinio pobūdžio ir neįpareigotų perkančiųjų organizacijų pirkti energijos vartojimo efektyvumą didinančius produktus.

Pasirinkus pirmąjį variantą, kai nacionaliniu mastu patvirtinami privalomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai atskiroms prekėms ir / ar jų kategorijoms, visos valstybės mastu būtų užtikrinama, kad viešasis sektorius naudosis tik energijos efektyvumą didinančiais produktais nepriklausomai nuo atskirų perkančiųjų organizacijų biudžeto. Energijos vartojimo efektyvumą didinantys produktai ilgalaikėje perspektyvoje perkančiajai organizacijai garantuotų mažesnius elektros energijos, kuro ar kitus energijos kaštus. Be to, tokiu būdu kartu būtų įveikiama ir viena iš pagrindinių visų valstybių problemų organizuojant „žaliuosius“ pirkimus – žinių stoka. Nacionaliniu mastu patvirtinus minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus perkančiosioms organizacijoms nebereikėtų ieškoti informacijos arba papildomai samdyti specialistų, siekiant išsiaiškinti, kokius prekių techninius duomenis reikia nustatyti norint įsigyti energiją taupančius produktus.

Atkreiptinas dėmesys, kad pasirinkus šį energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose variantą perkančiosioms organizacijoms būtų išsaugota galimybė pasiūlymus vertinti pagal mažiausios kainos kriterijų. Tokiu būdu perkančioji organizacija iš visų

techninėse specifikacijose nustatytus energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus atitikusių tiekėjų išsirinktų patį pigiausią pasiūlymą. Kartu nebūtų panaikinta galimybė rinktis ir ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą nustatant papildomus energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus arba suteikiant papildomus balus tiems tiekėjams, kurių pasiūlymai viršytų techninėse specifikacijose nustatytus energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus.

Atsižvelgiant į šiuo metu susiformavusią viešųjų pirkimų praktiką galima konstatuoti, kad šis variantas būtų pats priimtinausias Lietuvoje, **kadangi jau pradiniam etape nacionaliniu mastu būtų garantuotas energijos vartojimo efektyvumą didinančių prekių įsigijimas**, panaikinant galimybes įsigyti nekokybiškas, daug energijos suvartojančias prekes. Be to, tokiu būdu tiekėjų konkuravimas siūlant energijos vartojimo efektyvumą didinančius produktus neturėtų neigiamo poveikio perkančiajai organizacijai kainos atžvilgiu, kadangi techninėmis specifikacijomis jau bus garantuotas energijos vartojimo efektyvumo minimumas. Perkančiajai organizacijai beliktų tik nuspręsti, ar prioritetą teikti kainai (ir pasirinkti mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijų), ar šį minimumą viršijantiems pasiūlymams (pasirenkant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų).

II. Antrasis būdas yra galimybė energijos vartojimo efektyvumo kriterijų panaudoti kaip pasiūlymų vertinimo kriterijų suteikiant šiam kriterijui (ar atskiriems jo parametrams, pavyzdžiui, gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijui) lyginamuosius svorius. Šis variantas taip pat yra gana efektyvus, nes leidžia perkančiajai organizacijai įsigyti tikrai energiškai efektyviausią bei kartu ekonomiškai naudingiausią prekę. Tačiau pasirinkus šį kriterijų kartu egzistuoja ir viena didžiausių problemų – energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimas kaip pasiūlymų vertinimo kriterijų savaime reiškia, kad **perkančioji organizacija visais atvejais privalo rinktis ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo būdą**. Nors šis būdas ir yra prioritetinis ES viešųjų pirkimų politikoje (Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje viešąsias pirkimo sutartis siūloma sudaryti naudojant šį pasiūlymų vertinimo būdą), daugeliu atvejų jį rinktis rekomenduojama ir VPT direktoriaus įsakyme dėl pasiūlymų vertinimo metodikos patvirtinimo, tačiau Lietuvoje šiuo metu yra susiformavusi praktika, kad **perkančiosios organizacijos labai dažnai renkasi mažiausios kainos kriterijų** (netgi tokioms prekėms, kurios vienareikšmiškai turėtų būti perkamos pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų, pavyzdžiui, kompiuteriai). Dažnai šį pasirinkimą sąlygoja ir minėta žinių stoka – perkančiosioms organizacijoms trūksta informacijos, kokios prekės didina energijos vartojimo efektyvumą, kaip iš kelių energiškai efektyvių prekių išsirinkti patį ekonomiškai naudingiausią. Be to, šio kriterijaus pasirinkimą sąlygoja ir perkančiosios organizacijos siekis išvengti ginčų su viešojo pirkimo dalyviais dėl vertinimo kriterijų pasirinkimo ir pasiūlymų vertinimo. Taigi nustačius reikalavimą, kad energijos vartojimo efektyvumo kriterijus turi būti panaudotas kaip vienas iš

pasiūlymų vertinimo kriterijų būtų eliminuota ES Viešųjų pirkimų direktyvose bei VPĮ perkančiosioms organizacijoms garantuota teisė rinktis mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijų. Dėl šios priežasties bei atsižvelgiant į tai, kad energiška ir ekonomiškai efektyvesnės prekės įsigijimo metu dažnai yra brangesnės už kitas prekes, ribotą biudžetą turinčios perkančiosios organizacijos neįstengtų įsigyti reikalingo prekių kiekio.

Dėl to energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimas kaip vieno iš pasiūlymų vertinimo kriterijų gerų rezultatų duotų tik tais atvejais, kai perkančioji organizacija turi pakankamai žinių apie energijos vartojimo efektyvumo parametrus bei gali juos tinkamai apskaičiuoti ir įvertinti, be to, yra pajėgi mokėti atitinkamą kainą. Tačiau visų efektyviausių jį būtų naudoti kaip **papildomą kriterijų vertinant techninėse specifikacijose nustatytus minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus atitinančių tiekėjų pasiūlymus ir iš jų išsirenkant patį ekonomiškai naudingiausią ir / ar techninių specifikacijų reikalavimus viršijantį pasiūlymą**, paliekant perkančiajai organizacijai galimybę pačiai pasirinkti, ar panaudoti ir kokių būdu panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų pasiūlymų vertinimo stadijoje.

Atsižvelgiant į visa tai bei į Lietuvoje susiformavusias viešųjų pirkimų tradicijas rekomenduotina rinktis būtent pirmąjį variantą, t.y. **nustatyti privalomus minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus atskiroms prekėms ir įpareigoti perkančias organizacijas naudotis juos pasiūlymų techninėse specifikacijose**. Tokiu būdu būtų įgyvendinta Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 5 str. 1 d. perkančiosioms organizacijoms įtvirtinta pareiga užtikrinti, kad būtų imtasi energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių, svarbiausią dėmesį skiriant ekonomiškai efektyvioms priemonėms, leidžiančioms sutaupyti didžiausią kiekį energijos per trumpiausią laiko tarpą. Pasirinkus tokį reguliavimą vertinimo kriterijų pasirinkimas, atsižvelgiant į perkamų prekių pobūdį ir laikantis aukščiau minėtame ETT sprendime *Concordia bus* byloje suformuotų reikalavimų, toliau liktų perkančiosios organizacijos diskrecijoje.

2.3.2. Pasiūlymai dėl teisės aktų priėmimo

Apibendrinant visa tai rekomenduotina inicijuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo priėmimą, kuriuo būtų patvirtintas privalomas prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašas. Šio sąrašo pavyzdinis projektas bei jo sudarymo metodika nurodyta III šios studijos dalyje. Šiame sąraše patvirtinami minimalūs atskirų prekių kategorijų energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, kuriuos perkančiosios organizacijos privalo numatyti pirkimo dokumentų techninėse specifikacijose. Atkreiptinas dėmesys, kad prekių sąrašas bei minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai yra pagrįsti objektyviais kriterijais, nustatytais išsamių tyrimų metu, atlikus rinkoje esančių prietaisų ir transporto priemonių palyginamąją efektyvumo lygių ir kainų analizę. Šie

minimalūs energijos vartojimo efektyvumo kriterijai **nediskriminuos tiekėjų, neužkirs kelio visiems tiekėjams dalyvauti pirkimuose, tačiau užtikrins, kad viešajame sektoriuje bus įsigyjamose tik energijos vartojimo efektyvumą didinančios prekės.** Prekėms, viršijančioms techninės specifikacijose nustatytus reikalavimus, galės būti skiriami papildomi balai pasiūlymų vertinimo metu (privalomo energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus pasiūlymų vertinimo stadijoje dėl aukščiau minėtų priežasčių panaudoti negalime).

Atkreiptinas dėmesys, kad Vyriausybės nutarimo projekte yra nurodyta, jog reikalavimas vykdant sąraše nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus nustatyti minimalius techninių specifikacijų reikalavimus yra taikomas visoms perkančiosioms organizacijoms (perkančiųjų organizacijų sąvoka pateikta VPĮ 4 str.), tai reiškia, kad visos Lietuvos perkančiosios organizacijos vykdydamos minėtus viešuosius pirkimus privalės laikytis Vyriausybės nutarimo reikalavimų ir pirkti tik energijos efektyvumą didinančias prekes. Būtina pripažinti, kad toks reikalavimas daugeliui ribotą biudžetą turinčių perkančiųjų organizacijų (pavyzdžiui, darželiams, mokykloms ir pan.) gali reikšti žymiai mažesnį įsigyjamų prekių kiekį ir didesnę žalą pačiai perkančiajai organizacijai nei būtų daroma žala įsigijus mažiau energiška efektyvias prekes. Tačiau šioje studijoje siūlomas energijos efektyvumo didinimo viešajame sektoriuje modelis grindžiamas visapusiškumo principu, nustatant reikalavimą visoms perkančiosioms organizacijoms. Jeigu derinant šio teisės akto projektą su suinteresuotomis institucijomis būtų nuspręsta, kad toks reikalavimas būtų per griežtas atsižvelgiant į Lietuvoje esančią situaciją ir tam tikros srities perkančiųjų organizacijų finansinę padėtį, Vyriausybės nutarimo projekte reikėtų nurodyti, kad reikalavimas pirkti tik energiška efektyvias prekes taikomas [Vyriausybės](#) įstaigoms ir kitoms Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų ir kitoms ministerijoms pavaldžioms valstybės institucijoms ir įstaigoms, t.y. tam viešojo sektoriaus segmentui, kuris privalo rodyti pavyzdinį vaidmenį visoms Lietuvos perkančiosioms organizacijoms.

Derinant Vyriausybės nutarimo projektą su 2007 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 804, kuriuo buvo patvirtinta nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa (Žin. 2007, Nr. 90-3573), siūloma numatyti minimalias pirkimo ribas perkančiosioms organizacijoms pateikiant tris reglamentavimo alternatyvas. Pagrindinis skirtumas šių teisinio reguliavimo alternatyvų yra susijęs su perkančiųjų organizacijų, kurioms taikomi numatyti reikalavimai, grupių išskyrimu numatant, kad toliau minimi reikalavimai (minimalūs pirkimo kiekiai) taikomi (i) visoms perkančiosioms organizacijoms, (ii) tik Vyriausybės įstaigoms ir kitoms Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, Lietuvos Respublikos kanceliarijai, ministerijoms, įstaigoms prie ministerijų ir kitoms ministerijoms pavaldžioms valstybės institucijoms ir įstaigoms (toliau bendrai vadinama – Vyriausybės įstaigos) bei (iii) skirtingai taikomi reikalavimai

visoms perkančiosioms organizacijoms ir Vyriausybės įstaigoms. Pastarąją alternatyvą numatoma, kad visos perkančiosios organizacijos, išskyrus Vyriausybės įstaigas, privalėtų pirkti pirkimo objektą taikant energijos efektyvumo didinimo kriterijus nepriklausomai, kiek tokių pirkimų per metus atliktų, o Vyriausybės institucijos šį kriterijų taikytų tiek, kiek numatyta minimaliais reikalavimais. Kuri iš alternatyvų turi būti parinkta priklauso nuo platybės formuojamos žaliųjų pirkimų placiaja prasme politikos ir ekonominių galimybių bei sąlygų. Taigi vyriausybės nutarimo projekte atitinkamai siūloma nustatyti reikalavimus minimaliems atliekamų prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų kiekiams: ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų – 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentams – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus.

Atkreiptinas dėmesys, jog Vyriausybės nutarimo projekto pagrindinis tikslas – įgyvendinti ES 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų. Tai būtų savarankiškas poįstatyminis teisės aktas, nes kitų teisės aktų, reguliuojančių šiuos santykius (energijos efektyvumą didinančių prekių pirkimą) Lietuvoje dar nėra priimta.

Vyriausybės nutarime rekomenduotina numatyti šias sąlygas:

1. perkančiosios organizacijos vykdydamos sąraše nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus šių prekių techninėse specifikacijose privalo numatyti minimalius techninių specifikacijų reikalavimus;
2. buitiniams prietaisams, vėdinimo, oro kondicionavimo, šaldymo įrangai bei elektros lemputėms nustatyti minimalų techninių specifikacijų reikalavimą – ne mažesnė nei efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas;
3. raštinės įrangai nustatyti minimalų techninių specifikacijų reikalavimą, kad prekė būtų paženklinta "Energy Star" ženklu arba būtų lygiavertčio energijos vartojimo efektyvumo;
4. transporto priemonėms nustatyti minimalų techninių specifikacijų reikalavimą, kad priemonė atitiktų "EURO 4⁷¹" standartą arba konkrečius degalų suvartojimo, bei CO₂ emisijos kriterijus pagal variklio darbinį tūrį atskiroms transporto priemonių rūšims.

⁷¹ OL L 350, 1998 12 28, Direktyva 1998/69/EB.

Pažymėtina, kad toks Vyriausybės nutarimu patvirtintas sąrašas reikalingas siekiant užtikrinti, kad Lietuvos perkančiosios organizacijos **tikrai išigys energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes, kadangi žemesnės galios teisės aktai negalėtų įpareigoti perkančiųjų organizacijų pirkti energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes.** Kriterijaus privalomumas reikalingas, kaip minėjome, atsižvelgiant į Lietuvoje susiformavusią praktiką, kai prekės dažniausiai perkamos mažiausios kainos kriterijumi, be to, to reikalauja ir aukščiau šioje studijoje aptarta Energijos vartojimo efektyvumo direktyva (direktyvoje 2006/32 numatytas įpareigojimas įgyvendinti bent dvi iš VI direktyvos priede nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimui skirtų priemonių). Atkreiptinas dėmesys, kad šių priemonių įgyvendinimas numatytas ir 2007 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu Nr. 4-270 patvirtiname energijos efektyvumo veiksmų plane (20 punkte) (Žin. 2007, Nr.76-3024).

Nustačius dispozityvų (rekomendacinį) energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešuosiuose pirkimuose būdą iškiltų reali grėsmė, kad perkančiosios organizacijos ne visada stengsis išigyti energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes, dažnai prioritetą teikdamos prekės kainai.

Siekiant padėti perkančiosioms organizacijoms organizuoti ir vykdyti energijos vartojimo efektyvumą didinančius viešuosius pirkimus, rekomenduotina taip pat inicijuoti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymo priėmimą, kuriuo būtų patvirtintos energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijos. Jose būtų nuosekliai išdėstomos galimybės panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų atskirose pirkimo procedūrose, nurodytos rekomendacijos dėl gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo ir šio kriterijaus panaudojimo kaip vieno iš pasiūlymų vertinimo kriterijaus, pateikiama naudinga informacija apie sąlygas, kurias perkančioji organizacija galėtų numatyti viešojo pirkimo sutartyje siekdama užtikrinti energijos vartojimo efektyvumo didinimą visu sutarties vykdymo terminu.

Rekomendacijose siūloma numatyti šias su energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimu susijusias sąlygas:

1. rekomenduojama perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes pirkimo dokumentuose reikalauti, kad tiekėjas turėtų aplinką tausojančių pirkimų vykdymo patirtį, pavyzdžiui, per tam tikrą laiko tarpą būtų sėkmingai įvykdęs kelis energijos vartojimo efektyvumą didinančios įrangos pardavimo ir diegimo projektus, tam tikrą tiekėjo bendro pelno dalį sudarytų energijos vartojimo efektyvumo didinančios įrangos ar prietaisų pardavimas ir / ar įdiegimas ar pan.;
2. perkančioji organizacija gali reikalauti, kad tiekėjas pateiktų dokumentus, patvirtinančius, kad tiekėjas laikosi tam tikrų aplinkos apsaugos vadybos standartų. Tokiu atveju perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turi nurodyti Europos Bendrijos aplinkos apsaugos vadybos ir

audito sistemą (EMAS) arba aplinkos apsaugos vadybos standartą, pagrįstą atitinkamais Europos arba tarptautiniais standartais, kuriuos yra patvirtinusios įstaigos, atitinkančios Europos Bendrijos teisės aktus arba atitinkamus Europos ar tarptautinius sertifikavimo standartus;

3. perkančiosios organizacijos, rengdamos prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus, sąraše numatytas prekes, technines specifikacijas, į jose privalo numatyti minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus, nurodytos Vyriausybės nutarime dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo. Be minimalių energijos vartojimo efektyvumo reikalavimų perkančioji organizacija gali nurodyti ir kitas, minimalius reikalavimus viršijančias technines specifikacijas, susijusias su perkamų prekių savybėmis;
4. pirkdama energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali, jei įmanoma, reikalauti, kad prekė būtų pagaminta iš perdirbtų ar perdirbamų medžiagų arba, kad prekėje nebūtų tam tikrų medžiagų, darančių neigiamą poveikį aplinkai;
5. rengdama technines specifikacijas perkančioji organizacija gali reikalauti, kad prekės būtų sertifikuotos aplinkosaugos techninius standartu ir/arba paženklintos ekologiniu ženklu. Tokiu atveju perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose nurodo Europos Sąjungos arba nacionalinį standartą ir/arba ekologinį ženklą;
6. pasiūlymus rekomenduojama vertinti pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų. Šis vertinimo būdas ypač tinka, kai perkamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčios prekės, kadangi perkančiosios organizacijos turi siekti, kad būtų įsigyta labiausiai energiją taupanti ir energijos vartojimo efektyvumą didinanti prekė. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo būdas ypač tinka ir tais atvejais, kai siekiama įsigyti pigesnę prekę ilgalaikėje perspektyvoje. Vertinimo kriterijai turi būti susiję su perkamu objektu, jie turi būti aiškūs, suprantamai, konkretūs, objektyviai apskaičiuojami, aprašyti pirkimo dokumentuose;
7. perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes vienu iš ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo įvertinimo kriterijų siūloma panaudoti aplinkosaugos charakteristikas, kurios padidintų perkamo objekto energijos vartojimo efektyvumą: suvartojamos energijos kiekį, suvartojamos elektros kiekį parengties ir darbo režimu, transportavimo būdus, šiltnamio dujų emisiją. .
8. rinkdamasi ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą vienu iš pasiūlymų vertinimų kriterijumi perkančioji organizacija gali pasirinkti perkamo objekto gyvavimo ciklo sąnaudas. Gyvavimo ciklo sąnaudos įvertinamos apskaičiuojant išlaidas, reikalingas perkamo objekto išlaikymui jo naudojimo terminu. Rekomenduojama gyvavimo ciklo sąnaudas apskaičiuoti vienam perkamo

objekto santykiniam vienetui (1 cm monitoriaus skersmens, 1 litrai šaldytuvo tūrio, 100 km nuvažiuoti ir pan.). Apskaičiavus santykinio vieneto gyvavimo ciklo sąnaudas lyginami visų tiekėjų pasiūlymai;

9. rekomenduojama nurodyti gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo formulę su diskonto faktoriumi ir be jo, paaiškinti formulės kintamuosius, nurodyti jos naudojimo sąlygas: gyvavimo ciklo sąnaudos turi būti skaičiuojamos vienodam prietaisų ar įrangos naudojimo laikui, jei lyginamų priemonių ar prietaisų gyvavimo laikas skiriasi, gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimai turi būti atliekami mažiausiai gyvuojančio prietaiso gyvavimo trukmei, gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo lentelėje rekomenduojama nurodyti elektros energijos kainą, kuria bus skaičiuojamos metinės išlaidos;
10. rekomenduojama viešojo pirkimo sutartyje numatyti sąlygas, susijusias su prekių transportavimu, pavyzdžiui, nurodant reikalavimą, kad prekės, jei įmanoma, būtų pristatomos didmeninėmis partijomis, ne piko metu;
11. rekomenduojama viešojo pirkimo sutartyje numatyti sąlygas, susijusias su prekių atliekų ir prekių pakuočių surinkimu, sutarties vykdytojui nustatant reikalavimą surinkti ir išvežti prekių pakuočių atliekas bei pasirūpinti prekių atliekų, pavyzdžiui, elektros ir elektronikos įrangos atliekas, surinkimu pasibaigus prekių naudojimo laikui ar prekėms tapus netinkamoms eksploatuoti.

Pasirinkus siūlomą energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose būdą būtų įgyvendinti du energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose būdai: pirmas, **privalomas** – minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, patvirtinti Vyriausybės nutarimu atskiroms energijos vartojimo efektyvumo potencialą turinčioms prekėms; antras – **pasirenkamas papildomai** – galimybė numatyti energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrus pasiūlymų vertinimo stadijoje pagal VPT direktoriaus įsakymu patvirtintose rekomendacijose nurodytą metodiką.

Taip pat rekomenduotina kreiptis į VPT dėl VPT direktoriaus įsakymo Nr. 1S-25 „Dėl tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo pakeitimo III skyrių „Minimalūs kvalifikacijos reikalavimai ir juos patvirtinantys dokumentai atskirų pirkimų atvejais“ papildant nauju punktu 26 straipsnį ir jį išdėstant taip:

26⁽¹⁾ Perkant prekes, paslaugas ar darbus iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės [nurodyti datą] nutarimu Nr. [nurodyti] patvirtinto [nurodyti sąrašo pavadinimą] be šių rekomendacijų 18 ir 19 punktuose pateiktų kvalifikacijos kriterijų numatyti:

26.1⁽¹⁾ tiekėjai turi būti per pastaruosius 3 finansinius metus sėkmingai įvykdę bent vieną panašų projektą, susijusį su energijos vartojimo efektyvumo didinimu. Kriterijus naudotinas tiekėjų kvalifikacijos tikrinimo ir kvalifikacinės atrankos procedūrose. Patvirtinantys dokumentai – per pastaruosius 3 finansinius metus įvykdytų panašių sutarčių sąrašas kartu su užsakovų pažymomis apie tai, kad sutartyse numatytos paslaugos buvo suteiktos tinkamai;

26.2. ⁽¹⁾ tiekėjo paskutinių trejų metų energijos vartojimo efektyvumą didinančios įrangos tiekimo apyvartą. Rekomenduojama, kad ši apyvarta tris kartus viršytų perkančiosios organizacijos perkamų prekių poreikį. Kriterijus naudotinas tiekėjų kvalifikacijos tikrinimo ir kvalifikacinės atrankos procedūrose.

Atkreiptinas dėmesys, kad toks siūlomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose būdas iš tiesų atitinka Lietuvos formuojamą žaliųjų pirkimų politiką. 2007 m. rugpjūčio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 804 buvo patvirtinta nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa (Žin. 2007, Nr. 90-3573). Šios programos tikslas yra joje numatytais priemonėmis skatinti žaliuosius pirkimus ir pasiekti, kad per viešuosius pirkimus įsigytos prekės, paslaugos ar darbai būtų kuo palankesni aplinkai. Viena iš šių žaliųjų pirkimų skatinimo priemonė yra prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo parengimas. Pagal šią programą Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija yra įpareigota nustatyti produktų sąrašą, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkosaugos kriterijai (atskirai nuo 2008 m. (1-oji produktų grupė), atsižvelgiant į 2008 m. atliktų rinkos tyrimų ir studijos rezultatus - nuo 2009 m. (2-oji produktų grupė), atsižvelgiant į 2009 m. atliktų rinkos tyrimų ir studijos rezultatus - nuo 2010 m. (3-ioji produktų grupė), atsižvelgiant į 2010 m. atliktų rinkos tyrimų ir studijos rezultatus - nuo 2011 m. (4-ioji produktų grupė). Aplinkos ministerija taip pat įpareigota kiekvienai iš šių grupių nustatyti aplinkosaugos kriterijus.

Vadinasi, atsižvelgiant į tai, kad energijos vartojimo efektyvumą didinančių viešasis prekių pirkimas yra žalioji pirkimas, įgyvendinus siūlomą siūlomos energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose schemą būtų pradėtos įdiegti nacionalinėje žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje nustatytos priemonės bei pasiekti tikslai.

Siūlomos energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose sistemos privalumai:

1. garantuojama, kad nacionaliniu mastu bus įsigyjamoms tik energijos vartojimo efektyvumą didinančios prekės;
2. užkertamas kelias galimiems piktnaudžiavimams įsigyjant nekokybiškas prekes už gana dideles kainas;
3. palengvinamas energijos vartojimo efektyvumą didinančių prekių techninių specifikacijų rengimas bei pasiūlymų vertinimas;
4. stipriai apribojamos galimybės diskriminuoti tiekėjus;
5. neužkertamas kelias perkančiosioms organizacijoms rinktis mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijų;

6. parengiamos išsamios energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijos, padėsiančios perkančiosioms organizacijoms tinkamai pasirengti bei vykdyti pirkimo procedūras, o tiekėjams bei kitiems viešųjų pirkimų dalyviams – juose dalyvauti. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šioje studijoje pasiūlyta energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose schema patvirtinant (1) privalomą sąrašą prekių, kurias perkant jų techninėse specifikacijose privaloma numatyti tame pačiame sąraše patvirtintus minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus bei VPT direktoriui įsakymu patvirtinant (2) energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijas yra tik vienas iš kelių svarbiausių žingsnių įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvoje valstybėms-narėms nustatytą įpareigojimą užtikrinti, kad viešasis sektorius rodytų pavyzdį didinant energijos vartojimo efektyvumą viešaisiais pirkimais ir taip pasiekiant 1998 m. gruodžio 7 d. Europos Tarybos rezoliucijoje numatytą Bendrijos tikslą gerinti energijos galutinio vartojimo intensyvumą kasmet jį didinant vienu procentiniu punktu iki 2010 m.⁷² **Be šioje studijoje nurodytų priemonių turėtų būti sukurtas internetinis puslapis, kuriame perkančiosios organizacijos bei visi kiti viešųjų pirkimų procedūrų dalyviai galėtų gauti išsamios informacijos apie energijos vartojimo efektyvumą didinančiu pirkimus ir apie žaliuosius pirkimus apskritai, jų organizavimo bei vykdymo tvarką, geriausią užsienio bei Lietuvos perkančiųjų organizacijų patirtį perkant energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes (taip pat paslaugas bei darbus). Jame galėtų skelbtis tiekėjai, siūlantys energijos vartojimo efektyvumą didinančias prekes, turintys žaliųjų pirkimų patirtį bei savo organizacijos politika siekiantys aplinkosaugos tikslų. Internetiniame puslapyje būtinai turėtų būti pateikiama informacija apie energijos vartojimo efektyvumą didinančių bei apskritai žaliųjų pirkimų naudą.**

Be internetinio puslapio atsakingos institucijos galėtų imtis informacijos sklaidos priemonių perkančiasias organizacijas bei kitus viešųjų pirkimų dalyvius informuojant apie būdus bei galimybes, kaip viešaisiais pirkimais padidinti energijos vartojimo efektyvumą, pasiekti geriausių aplinkosaugos rezultatų. Tuo tikslu galėtų būti parengti energijos vartojimo efektyvumo didinimo viešaisiais pirkimais vadovai, kuriuose būtų pateikta išsami informacija apie galimybes panaudoti energijos vartojimo efektyvumo kriterijų perkant prekes, paslaugas ir / ar darbus.

Apibendrinant pateiktus pasiūlymus rekomenduojama:

1. Inicijuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo“ priėmimą;

⁷² OL C 394, 19981217,p.1.

2. Inicijuoti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymo „Dėl energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijų patvirtinimo“ priėmimą;
3. Imtis priemonių, kad būtų sukurtas internetinis puslapis, kuriame perkančiosios organizacijos bei visi kiti viešųjų pirkimų procedūrų dalyviai galėtų gauti išsamios informacijos apie energijos vartojimo efektyvumą didinančiu pirkimus.

Tik įgyvendinus visą kompleksą priemonių bus galima tikėtis gerų energijos vartojimo efektyvumo didinimo rezultatų.

III. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJAUS NAUDOJIMO VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ PROCEDŪROSE TEISĖS AKTŲ PROJEKTAI

3.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo“ patvirtinimo

Kaip nurodyta II šios studijos dalyje, rekomenduojama Vyriausybės nutarimu patvirtinti sąrašą prekių, kurias perkant techninėse specifikacijose turi būti panaudojami tame pačiame Vyriausybės nutarime patvirtinti privalomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai. Taigi, Vyriausybės nutarimą sudaro šie elementai:

1. prekių, kurias perkant techninėse specifikacijose turi būti numatomi privalomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, sąrašas;
2. privalomi minimalūs techninių specifikacijų reikalavimai atskiroms prekėms, nurodytoms sąrašė.

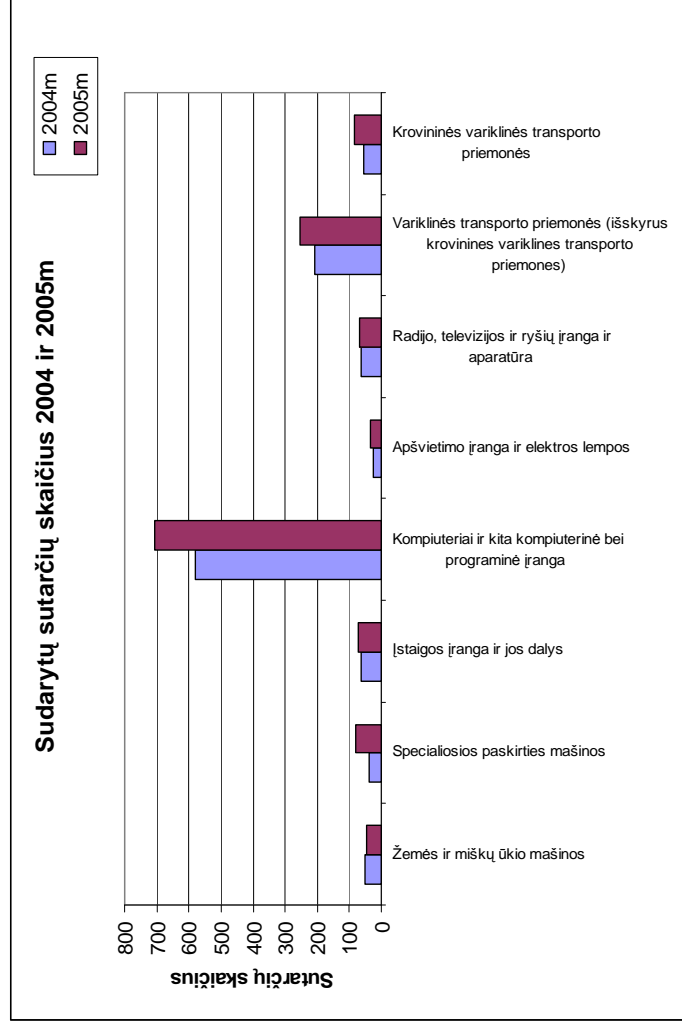
3.1.1 Prekių sąrašo sudarymo metodika.

1) **Prekių įtraukimo į sąrašą pagrindai.** Atkreiptinas dėmesys, kad prekių sąrašas, kurias perkant jų techninėse specifikacijose turi būti panaudojami energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai, parengtas remiantis 2004, 2005 ir 2006 m. sudarytų viešųjų pirkimų sutarčių apimtimis.

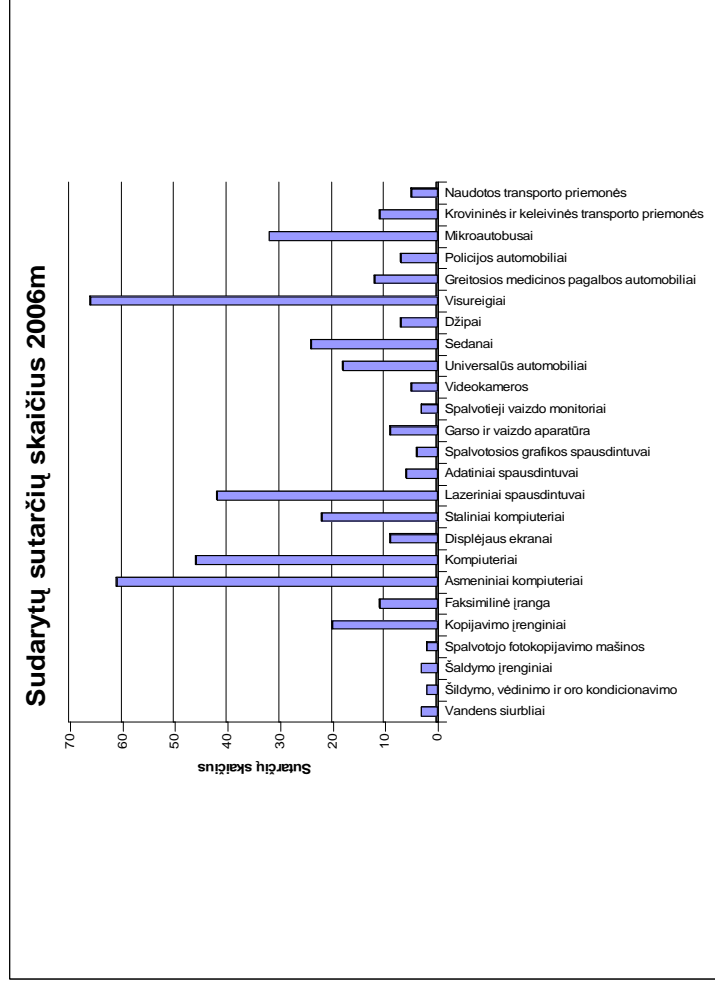
Šį prekių sąrašo sudarymo kriterijų pasirinkome vadovaudamiesi nuostata, kad geriausių energijos vartojimo efektyvumo rezultatų bus pasiekta tada, kad privalomi minimalūs energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai bus nustatyti toms prekėms, kurių perkančiosios organizacijos Lietuvoje įsigyja daugiausiai. Faktas, kad įvertinti *paskutinių trejų metų* duomenys, garantuoja pasirinkimo objektyvumą bei tendencingumą. Dėl šios priežasties į sąrašą įtrauktos prekės turi būti laikomos turinčiomis didžiausią energijos galutinio vartojimo efektyvumo potencialą.

Sudarant šį sąrašą buvo gauta informacija iš VPT apie 2004, 2005 ir 2006 m. perkančiųjų organizacijų, išskyrus Krašto apsaugos sistemos karinius vienetus ar tarnybas, viešaisiais pirkimais sudarytas viešųjų pirkimų sutartis. Remiantis šiais VPT duomenimis, 2004 ir 2005 m. daugiausiai buvo įsigyta kompiuterių ir kitos kompiuterinės bei programinės įrangos (1285 sutartys), variklinių transporto priemonių (išskyrus krovines variklines transporto priemones) (458 sutartys), krovinių variklinių transporto priemonių (140 sutarčių). Nuo 2006 metų viešuosiuose pirkimuose pradėtas naudoti bendras viešųjų pirkimų žodynas (BVPŽ), tai pagal jį 2006 m. daugiausia sutarčių buvo sudaryta tokioms prekėms ir transporto priemonėms: visureigiai (BVPŽ 34113200-4, 66 sutartys), kompiuteriai (BVPŽ 30231100-8, 46 sutartys), lazeriniai spausdintuvai (BVPŽ 30233231-9 42 sutartys), asmeniniai kompiuteriai (BVPŽ 30213000-5, 61 sutartis), mikroautobusai (BVPŽ 34114400-3, 32 sutartys), sedanai (BVPŽ 34112000-5, 24 sutartys), staliniai kompiuteriai (BVPŽ

30231300-0, 22 sutartys), kopijavimo įrenginiai (BVPŽ 30121120-0, 20 sutarčių), universalūs automobiliai (BVPŽ 34111000-8, 18 sutarčių). Grafiškai pateikiami duomenys apie sudarytas sutartis atskirai 2004, 2005 ir 2006 metams. Kaip matyti, BVPŽ detaliau aprašo perkamas prekes lyginant su anksčiau naudotu prekių ir kodų sąrašu, todėl grafiniai duomenys pateikiami atskirai 3.1 (2004 ir 2005m) ir 3.2 (2006m) schemose.

3.1 schema. 2004-2005 m. sudarytų viešųjų pirkimų sutarčių apimtys

3.2 schema. 2006 m. sudarytų viešųjų pirkimų sutarčių apimtys

Viešaisiais pirkimais daugiausia perkama prekių, kurios įeina į transporto, kompiuterinės, programinės ir biuro įrangos sektorių. Šiek tiek mažiau – pastato inžinerinių sistemų įranga. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, galima teigti, kad didžiausias dėmesys viešuosiuose pirkimuose turi būti teikiamas šių prekių įsigijimui.

2) Prekių susiskirstymas pagal klasifikatorių. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad statistikoje yra nusistovėję tam tikri klasifikavimo būdai, vadinamieji klasifikatoriai. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. kovo 3 d. nutarimą Nr. 247 (Žin. 2005, Nr.32-1047) „Dėl tarptautinių ir nacionalinių klasifikatorių tvarkymo ir naudojimo valstybės registruose ir informacinėse sistemose“, klasifikatorius reiškia registro ar informacinės sistemos duomenims grupuoti skirtas susistemintas registro ar informacinės sistemos objektų ar jų grupių (klasių) sąrašą, į kurį įeina sudaryti pagal tam tikrą struktūrą šių objektų ar jų grupių kodai ir pavadinimai bei požymių aprašymai. Jie gali būti įvardyti klasifikatoriais, standartais, sąrašais ar nomenklatūromis.“ Skiriami tarptautiniai (ES, Jungtinių Tautų ar kitų organizacijų), nacionaliniai klasifikatoriai ir tarptautinių klasifikatorių nacionalinės versijos. Tokių klasifikatorių panaudojimas viešųjų pirkimų techninėse specifikacijose turi privalumą, kad jau yra sukurti prietaisų ir transporto priemonių registrai, kiekvienam prietaisui priskirtas kodas. Klasifikatoriai, ypač tarptautiniai, apibendrina visus rinkoje esančius prietaisus ir transporto priemones. Klasifikatorių atnaujinimas naujomis grupėmis yra bendras daugeliui klasifikatorių ir viešai skelbiamas. Be to, viešųjų pirkimų procedūroms yra skirtas atskiras klasifikatorius, patvirtintas 2003 m. gruodžio 16 d. Komisijos Reglamentu Nr. 2151/2003 iš dalies keičiančiu Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2195/2002 dėl bendro viešųjų pirkimų žodyno (BVPŽ)⁷³ (angl. *Common Procurement Vocabulary CPV*). Šio klasifikatoriaus naudojimą numato ES Viešųjų pirkimų direktyvos bei VPI. Klasifikatorių tvarkytojas Lietuvoje yra VPT.

BVPŽ apima viešųjų pirkimų metu perkamas prekes, paslaugas bei darbus. Remiantis šiuo klasifikatoriumi ruošiami viešųjų pirkimų dokumentacija, rengiami viešųjų pirkimų skelbimai ir ataskaitos. Šis klasifikatorius yra integruotas su kitais svarbiais produktų klasifikatoriais, tokiais kaip Jungtinių Tautų Svarbiausias produktų klasifikatorius CPC (angl. *Central Product Classification*), ES Produktų pagal veiklos rūšį klasifikatorius CPA (angl. *Statistical Classification of Products by Activity in the European Economic Community*) ir kt. BVPŽ struktūra susideda iš devynių skyrių, toliau grupių, klasių, kategorijų. Kiekvienas objektas turi savo ne daugiau kaip devynių skaitmenų kodą.

Prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašą parengėme ir prekės į atskiras kategorijas suskirstėme vadovaudamiesi BVPŽ.

⁷³ *OL L 329, 2003 12 17, p. 1–270*

3) Atskirų prekių privalomų energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus parametrai. Šioje dalyje pateikiami kiekvienai iš prekių sąrašė atrinktų prietaisų ar transporto priemonių grupių atliktos rinkoje esančių prietaisų ir priemonių efektyvumo lygių ir kainų palyginamoji analizės duomenys. Remiantis šios analizės rezultatais nustatyti privalomi energijos ir energijos išteklių vartojimo efektyvumo reikalavimai, kuriuos siūloma panaudoti techninėse specifikacijose.

- **Šaldytuvai ir šaldikliai (BVPŽ kodas 29711100-7)**

Šaldytuvams su integruotais šaldikliais yra įvestas energijos vartojimo efektyvumo ženklinis pagal II šios studijos dalyje minėtą 2003 m. birželio 3 d. Komisijos Direktyvą 2003/66/EB, iš dalies keičiančią Direktyvą 94/2/EB dėl energijos sunaudojimo ženklinimo ant buitinių elektrinių šaldytuvų, šaldiklių ir jų derinių, įgyvendinančią Tarybos direktyvą 92/75/EEB. Minimalūs šaldytuvų efektyvumo lygių reikalavimai nustatyti 1996 m. rugsėjo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 96/57/EB dėl energijos naudojimo efektyvumo reikalavimų buitiniams elektriniams šaldytuvams, šaldikliams ir jų deriniams.

Nacionalinėje teisinėje bazėje šaldytuvams energijos vartojimo efektyvumo ženklinis reglamentuotas Buitinių elektrinių šaldytuvų, šaldiklių ar jų derinių suvartojamos energijos ženklinimo techniniame reglamente ir Energijos vartojimo efektyvumo reikalavimų, taikomų buitiniams elektriniams šaldytuvams, šaldikliams ir jų deriniams, techniniame reglamente, patvirtintuose Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. 163 „Dėl reglamentų tvirtinimo“ (V. Žin., 2003, Nr. 48-2135; Nr. 55-2464).

Pagal Direktyvą 96/57/EB elektros suvartojimas laikomas tiesiškai priklausomu nuo šaldytuvo tūrio, todėl skirtingo dydžio šaldytuvų lyginimui išlaidos per tarnavimo laiką skaičiuojamus 1 litru šaldytuvo tūrio. Privalomajam efektyvumo kriterijui nustatyti atlikome rinkoje esančių, įvairių gamintojų siūlomų prietaisų analizę – pasirinkti tam tikri šaldytuvų modeliai, kurių tūris, efektyvumo klasė, metinis energijos suvartojimas, kaina žinomi pagal gamintojų ir tiekėjų pateikiamus duomenis. Gyvavimo trukmė šaldytuvams buvo priimta remiantis moksliniu tyrimu „Šaldytuvų tarnavimo laikas namų ūkiuose“ (Life Cycle Optimization of Household Refrigerator-Freezer Replacement)⁷⁴. Tyrime yra nustatyta, kad optimaliausias šaldytuvo tarnavimo laikas yra 14 metų. Skaičiavimuose elektros kaina priimta vadovaujantis Energetikos strategija (Žin., 2007, Nr. 11-430, XIII, 22 p.), kurioje teigiama, kad: „Įvertinus Ignalinos AE antrojo bloko uždarymą bei prognozuojamą gamtinių dujų kainos augimą, 2010 m. vidutinė elektros energijos gamybos kaina gali sudaryti apie 16 ct/kWh, o galutiniam vartotojui kaina gali išaugti 39% ir sudaryti 32 ct/kWh. Panaši kaina turėtų išsilaikyti iki planuojamo naujos atominės elektrinės pastatymo 2015 m.“ Remiantis strategijoje numatytu elektros energijos kainų augimo tendencijomis, priimame, kad kaina 2010 metais galutiniams vartotojams

⁷⁴ http://css.snre.umich.edu/css_doc/CSS04-13.pdf

(gyventojams) bus 45,9 ct/kWh (pagal 2007 10 28⁷⁵ duomenis ir strategijos prognozes). Daroma prielaida, kad po naujos atominės elektrinės pastatymo elektros kaina galutiniam vartotojui augs dar 10%. Prognozuojama kaina su (PVM) pateikiama 3.1 lentelėje:

Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lt/kWh	0.330	0.330	0.459	0.459	0.459	0.459	0,459	0.459	0.505	0.505	0.505	0.505	0.505	0.505

3.1 lentelė. Prognozuojama elektros energijos kaina

⁷⁵ <http://www.vst.lt/index.aspx?page=/Tarifai/Visi/>

Gyvavimo trukmės išlaidų skaičiavimas pateiktas 3.2 lentelėje

Gamintojas	Šaldytuvo markė	Energijos vartojimo efektyvumo klasė	Gyvavimo trukmė metais	Suminės charakteristikos					Santykinės charakteristikos				
				Šaldytuvo tūris santykiniai vienetai)	Kaina Lt	Energijos suvartojimas 1 metų, Wh/metūs	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos be PVM, Lt	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos su PVM, Lt	Kaina Lt/l	Energijos suvartojimas 1 metų, Wh/metūs/l	Vidutinės metinės išlaidos su PVM, Lt/metūs/l	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos be PVM, Lt/l	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos su PVM, Lt/l
Snaigė	FR240-1501A+	A+	14	220	890	208.1	2798.4	3302.1	4.05	0.95	1.07	12.72	3.71
Snaigė	RF310-1803A+	A+	14	309	1240	248.2	3516.7	4149.7	4.01	0.80	0.96	11.38	3.35
Snaigė	FR240-1101A	A	14	220	790	273.8	3301.0	3895.2	3.59	1.24	1.26	15.00	4.93
Snaigė	RF360-1101A	A	14	341	1180	339.5	4293.7	5066.5	3.46	1.00	1.06	12.59	4.29
Wirlpool	ARC 5754 IX	A+	14	320	1850	259.2	4227.1	4988.0	5.78	0.81	1.11	13.21	2.70
Wirlpool	ARC 5714/1	A+	14	223	1200	230.0	3309.3	3904.9	5.38	1.03	1.25	14.84	3.25
Wirlpool	ARC 7635	A	14	329	2100	270.1	4577.6	5401.5	6.38	0.82	1.17	13.91	2.57
Wirlpool	ARC 2230	A	14	216	1060	255.5	3403.6	4016.3	4.91	1.18	1.33	15.76	3.79
Ardo	CO 2210 SH	A+	14	301	1550	255.5	3893.6	4594.5	5.15	0.85	1.09	12.94	2.96
Ardo	CO 1812 SA	A	14	320	1500	350.4	4714.1	5562.7	4.69	1.10	1.24	14.73	3.71
LG	GR-419 QVQA	A	14	302	2100	365.0	5448.0	6428.7	6.95	1.21	1.52	18.04	3.06
LG	GR-389SQF	B	14	303	1290	480.0	5692.9	6717.6	4.26	1.58	1.58	18.79	5.21
Indesit	BAAN13	A+	14	330	1300	270.0	3776.6	4456.4	3.94	0.82	0.96	11.44	3.43
Indesit	BAN14	A	14	330	1280	347.0	4462.9	5266.3	3.88	1.05	1.14	13.52	4.11
Indesit	RA32W	A	14	268	959	295.0	3665.0	4324.6	3.58	1.10	1.15	13.68	4.51
Indesit	C138 W	B	14	287	1120	387.0	4669.8	5510.4	3.90	1.35	1.37	16.27	4.92

Samsung	RL39WBSW1	A	14	360	1640	404.0	5345.8	6308.0	4.56	1.12	1.25	14.85	3.85
Samsung	RL-28 DBSW	A	14	276	1350	324.9	4329.8	5109.1	4.89	1.18	1.32	15.69	3.78
Samsung	RT-34MBSS1	B	14	208	1139	420.0	4991.5	5890.0	5.48	2.02	2.02	24.00	5.17
Samsung	RL-36EBSW1	B	14	325	1520	474.5	5872.5	6929.5	4.68	1.46	1.52	18.07	4.56
Liebherr	CUP 26530	A+	14	233	1600	233.0	3737.2	4409.9	6.87	1.00	1.35	16.04	2.76
Liebherr	CUP 35530	A+	14	310	1800	274.0	4313.3	5089.7	5.81	0.88	1.17	13.91	2.83
Liebherr	CN 30230	A	14	273	1900	350.4	5114.1	6034.7	6.96	1.28	1.58	18.73	3.18
Liebherr	CU 30210	A	14	284	1349	328.5	4362.2	5147.4	4.75	1.16	1.29	15.36	3.82

3.2 lentelė. Šaldytuvų su integruotais šaldikliais energinio efektyvumo palyginimas

Šaldytuvų kainos bei techninės charakteristikos įvertintos išanalizavus situaciją rinkoje. Patikrinus didžiausius buitinių prietaisų mažmeninės prekybos tinklus, bei internetines parduotuves, pastebėta, kad prekyboje beveik nebėra jokių buitinių prietaisų, kurių energinis efektyvumas žemesnis nei B klasės. Žemesnės nei B klasės buvo rasti tik specifiniai prietaisai, pavyzdžiui šaldytuvai su stiklinėmis durimis, kokie paprastai naudojami parduotuvėse.

Pagal 3.2 lentelę matyti, kad kuo aukštesnė šaldytuvų efektyvumo klasė, tuo jie yra energiškesni ir ekonomiškai efektyvesni (tuo mažesnės išlaidos 1 litrui šaldytuvo tūrio per gyvenimo laiką).

Siūloma: Perkant šaldytuvus su integruotais šaldikliais siūloma techninėse specifikacijose numatyti kriterijų „ne žemesnė kaip A efektyvumo klasė“.

Galima svarstyti galimybę specifikacijose šaldytuvams nurodyti ne mažesnės kaip A+ kriterijų, kadangi pagal analizės rezultatus matyti, jog kuo aukštesnė šaldytuvo klasė – tuo jis ir ekonomiškai efektyvesnis. Tačiau taip galėtų kilti grėsmė gerokai sumažinti prietaisų tiekėjų ratą, nes ne visi gamintojai gamina A+ ir aukštesnės klasės šaldytuvus, be to, nustačius tokį minimalaus efektyvumo reikalavimą ribotą biudžetą turinčios perkančiosios organizacijos neįstengtų įsigyti reikamo kiekio prekių. Dėl šios priežasties optimalus variantas būtų siūloma minimali A efektyvumo klasė.

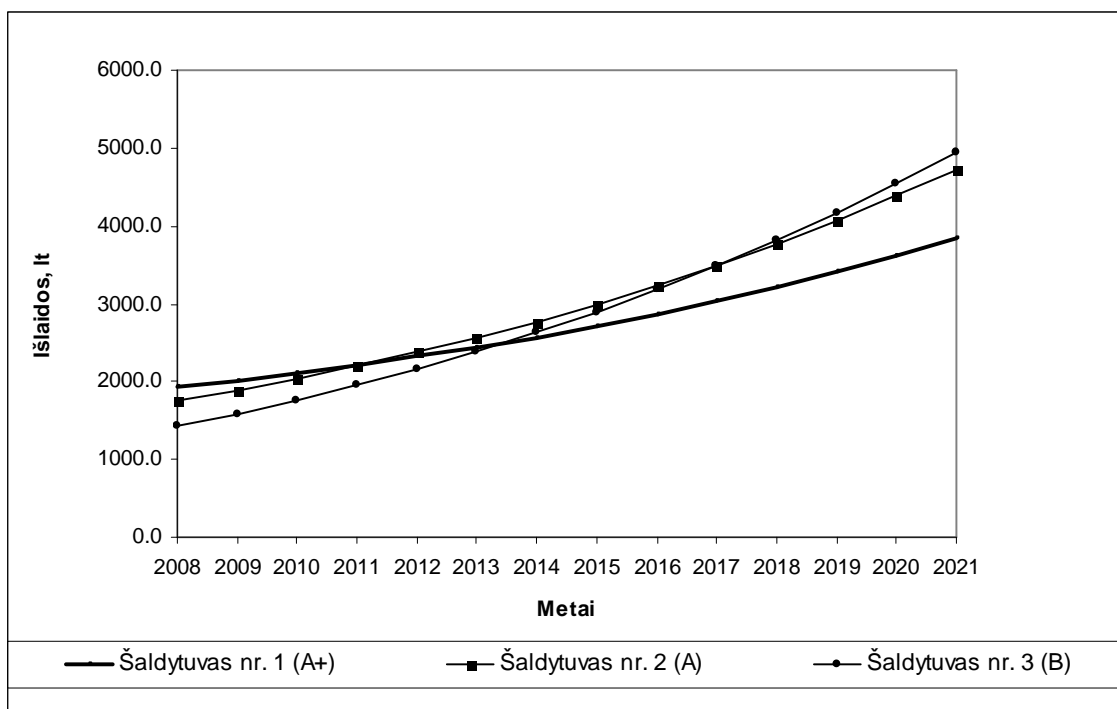
Pateikiama 3 skirtingų efektyvumo klasių (B, A, A+) šaldytuvų suminių išlaidų per tarnavimo laiką analizė:

Trijų šaldytuvų ekonominio ir energinio efektyvumo palyginimas

Nr.	Efektyvumo klasė	Tarnavimo trukmė, metais	Šaldytuvo tūris, l	Kaina, Lt	Energijos suvartojimas, kWh/metus	Suminės tarnavimo laiko išlaidos be PVM, Lt	Suminės tarnavimo laiko išlaidos su PVM, Lt
1	A+	14	320	1850	259	4227,1	4988.0
2	A	14	360	1640	404	5345.8	6308.0
3	B	14	303	1290	480	5692.9	6717.6

3.3 lentelė. Ekonominio ir energinio efektyvumo palyginimas

Išlaidos per tarnavimo laiką grafiškai pavaizduotos 2.1 schemoje.

2.1 schema. Trijų šaldytuvų suminių išlaidų per gyvavimo laiką palyginimas

2.1 schemoje matyti, kaip kinta išlaidos energijai per šaldytuvo tarnavimo laiką. Iš grafiko matome, kad įsigijus brangiausią prekę, tarnavimo laiko pabaigoje išlaidos yra mažiausios (A+ klasė). B efektyvumo klasės prekė yra pigiausia, tačiau ji naudoja daugiausia energijos, pagal atliktus skaičiavimus matyti, kad ji nėra nei ekonomiškai nei energiškai efektyviausia. Lyginant B ir A efektyvumo klasių šaldytuvus, matoma, kad A klasės atsipirks per 7 metus. Tačiau lyginant A ir A+ - numatomas atsipirkimas A+ klasės per 2-3 metus.

Vadinasi, perkančioji organizacija kiekvienu atveju turi įsivertinti, kokį laiko tarpą ji ketina naudoti perkamą objektą ir, priklausomai nuo rezultatų, įsigyti ekonomiškai ir energiškai efektyvią prekę.

- **Nešiojamieji asmeniniai kompiuteriai (BVPŽ kodas 30213200-7)**

Nešiojamų kompiuterių rinka yra labai plati, dėl to vartotojai turi galimybę rinktis. Šios kategorijos prekių analizavimas energijos vartojimo efektyvumo aspektu tampa sudėtingas. Priežastis yra ta, kad nešiojami asmeniniai kompiuteriai turi daug kintamų parametru, taip pat kiekvieno įrenginio komplektacija gali būti keičiama pagal kliento poreikius. Kintami parametrai nešiojamuose kompiuteriuose yra: atmintinė (matuojama MB), ekrano dydis (coliai), laikmenų jungtys (kortelių skaitytuvas, USB ir t.t.), skiriamoji geba, procesoriaus tipas, standžiojo disko sparta (rpm), standžiojo disko talpa (GB), taktinis dažnis (MHz), vaizdo plokštės atmintinė (MB). Taip pat, reikia įvertinti ir tai, kad skirtingų gamintojų to paties energijos vartojimo efektyvumo lygio įrenginių kaina gali

ženkliai skirtis. Taigi, dėl visų aukščiau išvardintų priežasčių lyginamoji kainų analizė per tarnavimo laiką neatliekama.

Surasti vieną bendrą energijos vartojimo efektyvumo kriterijų šios kategorijos prekėms yra labai komplikuota.

Pastebėtina, kad nešiojamieji kompiuteriai priskiriami kompiuterinei įrangai. Kaip minėta šios studijos II dalyje, kompiuterinei įrangai ES yra įvestas savanoriškas energijos vartojimo efektyvumo ženklavimas Energy Star pagal 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos sprendimą 2006/1005/EB dėl Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ir Europos bendrijos susitarimo dėl raštinės įrangos energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo programų suderinimo sudarymo. Šis ženklavimas suteikiamas kompiuteriams, monitoriams, fotokopijavimo aparatams, spausdintuvams, skaitmeninėms kopijavimo mašinoms, faksams, laiškų mašinoms, daugiafunkciniams įrenginiams ir skaneriams, kurie vartoja darbo ir parengties režimais ne didesnę nei nustatytą elektros kiekį.

Reikia pabrėžti, kad šis ženklavimas yra savanoriškas, tačiau jis apima daugumos didžiųjų kompiuterių gamintojų ir tiekėjų ES ir JAV. Pavyzdžiui, yra 476 nešiojamų kompiuterių modelių ir modelių grupių ES, kurių sąrašas yra nuolat atnaujinamas ir viešai skelbiamas⁷⁶. Energy Star ženklavimo specifikacijos (privalomieji kriterijai) yra nuolat atnaujinamos, atsižvelgiant į besivystančias technologijas ir kitus faktorius.

Siūloma: Atsižvelgiant į planuojamą Energy Star reglamento pakeitimą, kuriuo bus pavirtintas reikalavimas valstybėms-narėms organizuojant viešuosius pirkimus pirkti prekes, pažymėtas Energy Star ženklu, siūlome nustatyti minimalų privalomąjį kriterijų kompiuteriams „pažymėti Energy Star ženklavimu“.

- ***Kompiuterinė įranga ir reikmenys (BVPŽ kodas 3020000-1)***

Visa kompiuterinė įranga ir reikmenys turi būti perkami atsižvelgiant į tai, kad energija būtų naudojama kuo efektyviau. Šiai įrangai, analogiškai kaip ir kompiuteriams, yra komplikuota įvesti bendrą energijos vartojimo efektyvumo kriterijų. Veiksmingiausia būtų sudaryti tokias sąlygas, kad viešuosiuose pirkimuose būtų išigyjamos tik efektyviai energiją vartojančios prekės. Analogiškai kaip ir kompiuteriams tam tinkamiausias yra „Energy Star“ ženklavimas. Šis ženklavimas suteikiamas kompiuteriams, monitoriams, fotokopijavimo aparatams, spausdintuvams, skaitmeninėms kopijavimo mašinoms, faksams, laiškų mašinoms, daugiafunkciniams įrenginiams ir skaneriams, kurie vartoja darbo ir parengties režimais ne didesnę nei nustatytą elektros kiekį. Taigi, tuo atveju, kai kompiuterinė įranga ir jos reikmenys yra perkami viešaisiais pirkimais, siūloma įvesti „Energy Star“ ženklavimą kaip privalomąjį kriterijų.

⁷⁶ http://www.eu-energystar.org/en/en_database.htm

- ***Elektros lemputės***

1998 m. sausio 27 dieną buvo priimta Komisijos direktyva 98/11/EB dėl energijos sunaudojimo parodymo ženklinant buitines lempas, įgyvendinanti Tarybos direktyvą 92/75/EEB. Šios direktyvos priėmimas yra vienas iš instrumentų įgyvendinant Bendrijos tarptautinę standartizavimo sistemą.

Direktyvoje 98/11/EB teigiama, kad "lempa" yra šviesą skleidžianti (-čios) dalis (-ys). Ji taikoma elektros energiją vartojantiems apšvietimo šaltiniams: elektros lempoms (kaitinimo siūlams ir integraliosioms kompaktiškomis dienos šviesos lempoms) bei dienos šviesos lempoms (linijinėms ir neintegraliosioms kompaktiškomis dienos šviesos lempoms). Direktyvos reikalavimai netaikomi lempoms, kurios:

- Spinduliuoja šviesos srautą didesnę negu 6500 liumenų;
- Maitinimo galia yra mažesnė negu 4 vatai;
- Yra reflektorinės;
- Įeina į prietaiso modifikaciją ir naudojamos kartu su kitais energijos šaltiniais (pvz., baterijomis);
- neparduodamos arba komerciškai nenaudojamos visų pirma matomu diapazonu (nuo 400 iki 800 nm) skleidžiant šviesą;
- parduodamos ar komerciškai naudojamos kaip produkto, kurio svarbiausia paskirtis nėra apšvietimas, dalis. Tačiau, jeigu lempa parduodama, nuomojama ar parduodama išsimokėtinai arba atskirai demonstruojama, pavyzdžiui, kaip atsarginė dalis, ji įtraukiama į šią direktyvą.

Direktyvoje apibrėžiama metodologija kaip įvertinama elektros lempų energijos vartojimo efektyvumo klasė.

Nacionalinėje teisinėje bazėje elektros lempoms energijos vartojimo efektyvumo ženklavimas reglamentuotas Buitinių lempų suvartojamos energijos ženklinimo techniniame reglamente, patvirtintame Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2002 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. 163 „Dėl reglamentų tvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 48-2135). Šio reglamento 4 punktas skamba taip: „Reglamentas privalomas visiems teikėjams ar jų Europos Sąjungoje ar Lietuvos Respublikoje įsteigtiems juridiniams asmenims, kurie yra įgaliojami atstovai ar platintojai, teikiantys buitines elektros lempas į Lietuvos Respublikos rinką“.

Analogiškai kaip ir šaldytuvams elektros lemputėms taip pat buvo atliekama palyginamoji kainų ir energijai pirkti išlaidų analizė. Buvo analizuojamos rinkoje esančių elektros lempučių techninės

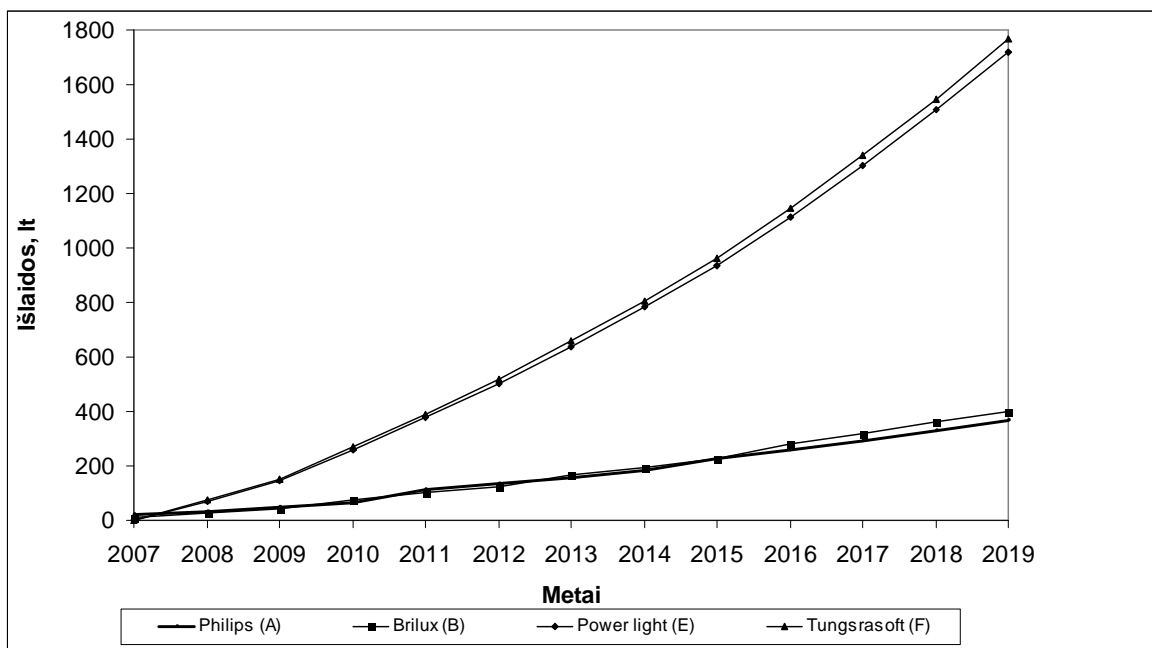
charakteristikos (degimo trukmė, galingumas, šviesos srautas) ir kainos. Parinktos 4 elektros lemputės, kurių šviesos spinduliavimo intensyvumas yra panašus (1100 lm, 1250 lm, 1150 lm, 1165 lm) bet energijos vartojimo efektyvumo klasės skirtingos (A, B, E, F). Įvertinant kiekvienos lemputės degimo trukmę buvo atliekama palyginamoji kainų ir energijai pirkti išlaidų analizė. Skaičiuojant buvo priimta, kad analizės modelio lempučių veikimo trukmė 12 metų (2000 valandų per metus, po 5,5 valandos per dieną). Toks analizės laikotarpis priimtas įvertinus kiekvienos lemputės veikimo trukmę. Buvo pasirinktas toks trumpiausias laikotarpis, per kurį būtų sunaudojamas lygus skaičius skirtingų klasių lempučių. Elektros energijos prognozuojama kaina imama iš 3.1 lentelės. Skaičiuojant įvertinta diskonto norma (6%). Skaičiavimų rezultatai pateikiami 3.4 lentelėje.

Lempuotė	Veikimo trukmė valandomis	Galingumas, W / šviesos srautas, lm	Veikimo valandų skaičius per metus	Įgyvavimo trukmė metais	Kaina, Lt	Suminės charakteristikos				Santykinės charakteristikos	
						Reikalinga lempučių skaičius per gyvavimo trukmę	Energijos suvartojimas per metus, Wh/metus	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos be PVM, Lt	Suminės įgyvavimo ciklo išlaidos su PVM, Lt	Įvidutinė metinės išlaidos be PVM, Lt/metus	Įvidutinė metinės išlaidos su PVM, Lt/metus
Philips (A)	8000	18 / 1100	2000	12	19.99	3	36.0	310.5	366.4	25.88	30.54
Brilux (B)	6000	20 / 1250	2000	12	11.6	4	40.0	341.0	402.4	28.42	33.53
Power light (E)	1000	100 / 1150	2000	12	0.59	24	200.0	1458.0	1720.4	121.50	143.37
Tungrasoft (F)	1000	100 / 1165	2000	12	1.9	24	200.0	1498.7	1768.4	124.89	147.37

3.4 lentelė. Elektros lempučių energinis efektyvumo palyginimas

Skirtingų energijos vartojimo efektyvumo klasių elektros lempučių veikimo trukmė yra skirtinga (A klasės – 8000 valandų, o F klasės – 1000 valandų). Skaičiavimuose atsižvelgta į tai, kad skirtingų klasių lempučių kiekis analizuojamam laikotarpiui yra skirtingas (pvz., A klasės – 3 lemputės, o E ir F klasės po 24 lemputes) ir išlaidos joms įsigyti paskirstomos atsižvelgiant į lempučių veikimo trukmę. Pavyzdžiui A klasės lempuotę reikės keisti po 4 metų, nes jos veikimo trukmė 8000 valandų (per metus veiks 2000 valandų), o E klasės lempuotė tarnauja tik po pusę metų (veikimo trukmė 1000 valandų) ir per metus reikės 2 tokių lempučių.

2.2 schemoje pateikiamas išlaidų skirtingos energijos efektyvumo vartojimo klasės elektros lemputėms palyginimas per analizuojamo laikotarpio ciklą.

2.2 schema. Trijų elektros lempučių suminių išlaidų per analizuojamą ciklą palyginimas

Žvelgiant į apskaičiuotus ir į grafinius duomenis matyti, kad neefektyviausia tiek energiška tiek ekonomiškai yra žemiausios energijos vartojimo efektyvumo klasės (F) elektros lemputė. Efektyviausia yra A klasės lemputė. Iš grafinių duomenų akivaizdžiai matyti koks yra taupymo potencialas lyginant aukščiausios ir žemiausios energijos vartojimo efektyvumo klasės lemputes. Vertinant tai, kad energiška efektyvesnės elektros lemputės pradinė kaina yra didesnė lyginant su mažiau efektyvia, matyti, kad kainų skirtumas atsiperka jau per pirmuosius pusę metų.

Taip pat reikia pastebėti, kad A ir B efektyvumo klasės lempučių energijos suvartojimo skirtumas yra labai nežymus.

Analizė atlikta tik su A, B, E, ir F klasės elektros lemputėmis, nes būtent šios energijos vartojimo efektyvumo klasės šiuo metu vyrauja rinkoje.

Siūloma: Atsižvelgiant į atliktos analizės duomenis, viešųjų pirkimų procedūrose siūloma įtraukti kriterijų, kuris leistų pirkti tik energiška efektyvesnes elektros lemputes. Tam įgyvendinti techninėse specifikacijose siūloma naudoti privalomąjį minimalų kriterijų apšvietimo šaltiniams: „ne žemesnis nei B efektyvumo klasės arba lygiavertis“.

Viešieji pirkimai yra vykdomi remiantis bendroju viešųjų pirkimų žodynu (BVPŽ). Jame apšvietimo šaltiniai (lempos) gali būti perkami pagal šias kategorijas: 28815821-9 Linijinės liuminescencinės lempos, 28815822-6 Elektros lemputės ir liuminescencinės lempos, 31510000-4 Kaitrinės elektros lempos, 31531000-7 Elektros lemputės. Rekomenduojama efektyvumo kriterijų taikyti visoms šioms kategorijoms.

- **Motorinės transporto priemonės (BVPŽ kodas 34100000-8)**

Techninėse specifikacijose naujų mikroautobusų bei lengvųjų transporto priemonių pirkimui siūloma panaudoti tokius kriterijus: CO₂ emisija 1 kilometrui, degalų sąnaudos 100 kilometrų arba emisijos standartą EURO 4⁷⁷. Kadangi gamintojų pasiūla yra labai plati, tai transporto priemonės galima klasifikuoti pagal paskirtį, tipą, galingumą, degalų rūšį, komforto lygį ir t.t. Siūloma visoms perkamoms naujoms transporto priemonėms numatyti degalų sunaudojimo 100 kilometrų bei CO₂ išmetimo arba variklio emisijos standarto EURO 4 kriterijų. Pastarasis taikomas tiek lengvosioms, tiek sunkiosioms transporto priemonėms.

EURO 4 - tai emisijos standartas, įsigaliojęs nuo 2006 m. spalio 1 d. Tam, kad būtų pasiektos reikiamos standarto normos, skirtingi gamintojai kuria savo technologijas, kurios padeda mažinti transporto taršą. Toliau apžvelgiamos kai kurios technologijos

SCR technologija (selective catalytic reduction), mažina kenksmingų išmetamųjų dujų kiekį. SCR technologijos veikimo principas pagrįstas katalizės reakcija, kurios metu azoto oksidas susimaišęs su karbamido tirpalu virsta azoto bei vandens garais, kurie yra nežalingi.

EGR technologija. Šios sistemos principas - išmetamųjų dujų recirkuliacija. EGR su pasitvirtinusia recirkuliacijos sistema sumažina emisijos poveikį pačiame šaltinyje. Nereikalaujanti priežiūros nuodingųjų dalelių filtrą galima įsigyti, norint sumažinti emisiją daugiau, nei to reikalauja teisės aktai. Tai išbandyta technologija, kuri visame pasaulyje naudojama dyzeliniuose varikliuose. Poveikis aplinkai mažesnis bet kokiomis sąlygomis, net ir miesto kamščiuose.

AdBlue technologija. Tai priedas, kuris naudojamas su SCR technologija. Šio priedo sudėtis nėra vieša. Siekdami atitikti emisijų reikalavimus, gamintojai siūlo dyzelinius variklius, kuriuose degimas dar ekonomiškesnis, o išmetamos dujos apdorojamos naudojant „AdBlue“ priedą bei SCR technologiją.

Atliekant skirtingų transporto priemonių efektyvumo lygių analizę pasirinktos kelios transporto priemonės, kurių variklio darbinis tūris 2,0 l ir atlikta išlaidų per tarnavimo laiką kuro sąnaudoms analizė. Atsižvelgiant į naftos kainos tendencijas, daroma prielaida, kad degalų kaina augs (10 ct/l kasmet). Skaičiavimuose naudojama degalų kaina pateikta 3.3 lentelėje. Transporto priemonės naudojimo trukmė priimama 10 metų. Vidutiniškai transporto priemonė per metus nuvažiuos 40 tūkst. km. Pradinė transporto priemonės kaina ir eksploatacinės išlaidos (remontas, priežiūra, atnaujinimas) nėra vertinamos, nes analizės tikslas yra nustatyti energijos vartojimo efektyvumo lygį ir atsižvelgti į jį vykdant viešuosius pirkimus. Pavyzdžiui, jei vertinsime pradinę kainą, tai natūralu, kad neefektyviai energiją vartojanti transporto priemonė bus ženkliai pigesnė už efektyviai vartojančią. Tuo atveju įmanoma, kad lėšos, iš sutaupytos energijos nepadengs pradinių išlaidų skirtumo įsigyjant prekę. Išvada: energiškai efektyvesnė transporto priemonė nebūtinai bus ir ekonomiškai efektyvesnė. Dėl to

⁷⁷ OL L 350, 1998 12 28, Direktyva 1998/69/EB

pradinės ir eksploatacinės išlaidos nevertinamos ir analizuojama tik vartojamos energijos aspektu. Skaičiavimuose diskonto norma 6%.

3.3 lentelė. Skaičiavimuose naudojama A 95 benzino kaina.

Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kaina, Lt/l	3,12	3,22	3,32	3,42	3,52	3,62	3,72	3,82	3,92	4,02

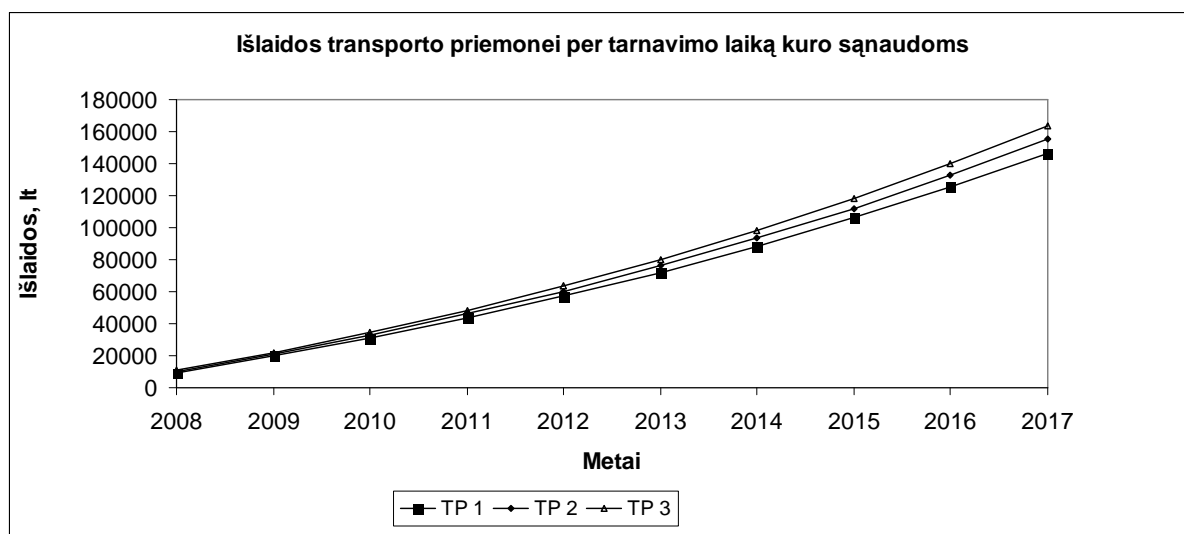
3.3 lentelė. A 95 benzino kaina.

Analizė atliekama atsitiktinai pasirenkant 3 transporto priemones (TP), kurių variklio darbiniai tūriai vienodi. Šiuo atveju pasirinktos 2,0 l darbinio tūrio transporto priemonės. Analizei reikalingos techninės charakteristikos pateikiamos gamintojų viešai. Skaičiavimai pateikiami 3.4 lentelėje:

Transporto priemonė	Variklio darbinis tūris, l	Sunaudojamas kuro kiekis 100km	Išmetamas CO2 kiekis, g/km	Transporto priemonės tarnavimo laikas, m	Rida per metus, km	CO2 emisija per tarnavimo laiką, t	Degalų suvartojimas per tarnavimo laiką, l	Išlaidos degalams per tarnavimo laiką, lt
TP 1	2.0	7.1	170	10	40000	6.8	2840	146807
TP 2	2.0	7.5	187	10	40000	7.48	3000	155078
TP 3	2.0	7.9	189	10	40000	7.56	3160	163349

3.4 lentelė. Efektyvumo lygių analizė.

3.3 schemoje pateiktas trijų transporto priemonių (TP) išlaidos degalams.

3.3 schema. Transporto priemonių (TP) išlaidų degalams palyginimas

Grafiniai duomenys aiškiai įrodo, kad šių transporto priemonių energijos vartojimo efektyvumo lygiai yra skirtingi. Taip pat galima teigti, kad egzistuoja taupymo potencialas renkantis tarp šių 3 transporto priemonių, kuris suteikia galimybę taupyti finansinius išteklius, o tuo pačiu ir energiją. Mūsų tikslas – didinti vartojamos energijos efektyvumą, kitaip sakant ją taupyti. Siūloma, jei tik yra galimybė, rinktis efektyvesnio energijos vartojimo lygio prekę.

Siūloma: panaudoti kriterijus, kurie įvertintų transporto priemonės efektyvumo lygį. Kriterijai galėtų būti kuro sąnaudos 100 km ir CO₂ emisija 1km. Kad tokie kriterijai turėtų reikšmę, visas transporto priemones reikia suklasifikuoti į grupes pagal variklio darbinį tūrį ir pagal naudojamų degalų rūšį. Kriterijumi taip pat gali būti variklio išmetamos emisijos standartas EURO 4.

Remiantis skirtingų gamintojų techninėmis charakteristikomis (degalų suvartojimas, CO₂ išmetimas), motorinės transporto priemonės suklasifikuotos į grupes pagal variklio darbinį tūrį ir pagal vartojamų degalų rūšį. Kiekvienoje grupėje yra ne mažiau kaip po 3 motorines transporto priemones. Kiekvienai iš jų yra siūlomi energijos vartojimo efektyvumo lygį nusakantys kriterijai (l/100km, g_{CO2}/km). Jie nustatomi apskaičiuojant skirtingų gamintojų transporto priemonių charakteristikų vidurkius. Šie vidurkiai – rekomenduojami kriterijai lengvosioms transporto priemonėms, kuriuos siūloma panaudoti techninėse specifikacijose. Siūlomi kriterijai pateikiami 3.10, 3.11 ir 3.12 lentelėse.

Išanalizavus labiausiai perkamas transporto priemones ir tų priemonių technines charakteristikas, siūlomi kriterijai pagal transporto priemonės variklio darbinį tūrį tokiems automobilių tipams: lengviesiems benziniams automobiliams, lengviesiems dyzeliniams automobiliams, benziniams visureigiams, dyzeliniams visureigiams bei dyzeliniams mikroautobusams. Šios analizės duomenys pateikiami 3,5 – 3,9. Visiems kitiems motorinio transporto tipams (sunkiajai technikai, autobusams, keltuvams ir t.t.) siūloma taikyti tik EURO 4 emisijos standartą.

- **Keleiviniai automobiliai (BVPŽ kodas 34110000-1)**

Žemiau 3.5 lentelėje pateikta lengvųjų *benzininių* automobilių kriterijai ir parametrų vidurkiai.

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO ₂ emisija g/km	Rekomenduojamo s neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojama neviršyti CO ₂ emisija, g/km
≤1,3 l	Renault Clio III	1,2	Mechaninė	5,9	139	6,0	142
	Ford Ka	1,3	Mechaninė	6,2	147		
	Toyota Yaris	1,3	Mechaninė	6,0	141		
≤1,4 l	Ford Fiesta	1,4	Mechaninė	6,4	153	6,3	151
	Ford Focus	1,4	Mechaninė	6,6	159		
	Opel Astra	1,4	Mechaninė	6,1	146		
	KIA Rio	1,4	Mechaninė	6,2	147		
≤1,6 l	Ford Fiesta	1,6	Mechaninė	6,6	157	7,2	171
	Ford Ka	1,6	Mechaninė	7,6	182		
	Ford Focus	1,6	Mechaninė	6,7	161		
	Ford Focus	1,6	Automatinė	7,7	184		
	Ford Mondeo	1,6	Mechaninė	7,5	172		

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO2 emisija g/km	Rekomenduojamo s neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojama neviršyti CO2 emisija, g/km
	Renault Laguna	1,6	Mechaninė	7,4	175		
	Renault Kangoo	1,6	Mechaninė	7,5	177		
	Toyota Corolla	1,6	Mechaninė	6,7	157		
	Mazda 3	1,6	Mechaninė	6,9	162		
	Audi A3	1,6	Mechaninė	7,7	184		
	Citroen Xsara	1,6	Mechaninė	7,3	172		
≤1,8 l	Mazda 6	1,8	Mechaninė	7,8	186	7,5	180
	Opel Vectra	1,8	Mechaninė	7,2	173		
	Opel Astra	1,8	Mechaninė	7,4	178		
	Volvo S40	1,8	Mechaninė	7,2	172		
	Citroen C4	1,8	Mechaninė	8,0	190		
≤2,0 l	Mazda 3	2,0	Mechaninė	7,9	189	7,7	186
	Ford Focus	2,0	Mechaninė	7,1	170		
	Ford Mondeo	2,0	Mechaninė	7,9	189		
	Renault Laguna	2,0	Mechaninė	7,5	187		
	Mazda 6	2,0	Mechaninė	8,0	191		
	Audi A4	2,0	Mechaninė	8,0	192		
>2,0 l	Mazda 6	2,3	Mechaninė	8,7	207	8,8	215
	Volvo S40	2,4	Mechaninė	8,5	217		
	Ford Mondeo	2,5	Mechaninė	9,3	222		

3.5 lentelė. Lengvųjų benzininių automobilių analizė ir kriterijų vidurkiai

Pagal šiuos efektyvumo kriterijus galima būtų nustatyti automobilio efektyvumą. Pavyzdžiui, automobilis, kurio variklio darbinis tūris yra 1,7 arba 1,8 l, turėtų suvartoti ne daugiau 7,5l/100km ir išmesti CO₂ ne daugiau 180g/km. Priešingu atveju toks automobilis nėra efektyvus ir jo reikėtų atsisakyti. Toks principas turėtų būti taikomas visoms nagrinėjamos transporto priemonėms: tiek universalams, tiek sedanams.

3.6 lentelėje pateikta lengvųjų *dyzelinių* automobilių kriterijai ir parametrų vidurkiai

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO2 emisija, g/km	Rekomenduojamo s neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojama neviršyti CO2 emisija, g/km
≤1,5 l	Opel Astra	1,3	Mechaninė	4,8	130	4,8	127
	Ford Fiesta	1,3	Mechaninė	4,4	117		
	Renault Clio III	1,5	Mechaninė	4,6	123		
	Renault Kangoo	1,5	Mechaninė	5,3	139		

≤1,7 l	Ford Focus	1,6	Mechaninė	4,7	125	5,2	139
	Citroen Xsara	1,6	Mechaninė	5,1	135		
	Citroen C4	1,6	Mechaninė	5,9	155		
	Opel Astra	1,7	Mechaninė	5,2	140		
≤1,9 l	Ford Mondeo	1,8	Mechaninė	5,7	151	5,8	155
	Renault Laguna	1,9	Mechaninė	5,9	159		
	Opel Vectra	1,9	Mechaninė	5,7	154		
≥2,0 l	Ford Focus	2,0	Mechaninė	5,5	145	5,8	149
	Ford Mondeo	2,0	Mechaninė	6,1	162		
	Volvo S40	2,0	Mechaninė	5,9	148		
	Audi A3	2,0	Mechaninė	6,0	151		
	Toyota Corolla	2,0	Mechaninė	5,3	141		

3.6 lentelė. Lengvųjų dyzelinių automobilių analizė ir kriterijų vidurkiai

- **Visureigiai (BVPŽ kodas 34113200-4)**

3.7 lentelėje pateikta benzininių visureigių automobilių kriterijai ir parametų vidurkiai

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO2 emisija, g/km	Rekomenduojamos neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojama neviršyti CO2 emisija, g/km
≤2,0 l	KIA Sportage	2,0	Mechaninė	8,2	194	8,8	212
	Suzuki Grand Vitara	2,0	Mechaninė	9,3	230		
≤2,5 l	Ford Maverick	2,3	Mechaninė	10,4	244	10,3	246
	Suzuki Grand Vitara	2,5	Mechaninė	10,2	248		
≤3,0 l	KIA Sportage	2,7	Automatinė	10,0	237	11,1	261
	Ford Maverick	3,0	Automatinė	12,1	284		
>3,0	Mitsubishi Pajero IV	3,2	Automatinė	10,5	278	10,7	268
	KIA Sorento	3,3	Automatinė	10,8	258		

3.7 lentelė. Benzininių visureigių automobilių analizė ir kriterijų vidurkiai

3.8 lentelėje pateikta dyzelinių visureigių automobilių kriterijai ir parametų vidurkiai.

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO2 emisija, g/km	Rekomenduojamos neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojama neviršyti CO2 emisija, g/km
≤2,2 l	KIA Sportage	2,0	Mechaninė	7,1	187	7,2	189
	Toyota RAV4	2,2	Mechaninė	7,2	190		
≤2,5 l	Toyota Hilux	2,5	Mechaninė	8,3	219	7,9	216
	Mazda BT-50	2,5	Mechaninė	8,9	244		
	KIA Sorento	2,5	Mechaninė	7,9	209		
	Suzuki Grand Vitara	2,5	Mechaninė	6,6	190		

>2,5 l	Toyota Land Cruiser	3,0	Mechaninė	9,2	243	9,3	245
	Mitsubishi Pajero IV	3,2	Mechaninė	9,3	246		

3.8 lentelė. Dyzelinių visureigių automobilių analizė ir kriterijų vidurkiai

- **Mikroautobusai (BVPŽ kodas 34114400-3)**

3.9 lentelėje pateikta dyzelinių mikroautobusų kriterijai ir parametų vidurkiai.

Variklių klasifikacija pagal darbinį tūrį	Automobilis	Variklio darbinis tūris, l	Pavarų dėžė	Vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	CO2 emisija, g/km	Rekomenduoja mos neviršyti vidutinės kuro sąnaudos, l/100km	Rekomenduojam a neviršyti CO2 emisija, g/km
≤2,0 l	Renault Trafic	1,9	Mechaninė	7,4	204	7,5	212
	Opel Vivaro	2,0	Mechaninė	7,5	219		
<2,5 l	Ford Transit Kombi	2,2	Mechaninė	7,4	198	7,8	207
	Fiat Ducato	2,3	Mechaninė	7,5	199		
	Ford Transit Kombi	2,4	Mechaninė	8,5	225		
≥2,5 l	Renault Trafic	2,5	Mechaninė	8,6	229	8,5	223
	Renault Master	2,5	Mechaninė	8,3	219		
	Opel Vivaro	2,5	Mechaninė	8,7	229		
	Fiat Ducato	3,0	Mechaninė	8,2	216		

3.9 lentelė. Dyzelinių visureigių automobilių analizė ir kriterijų vidurkiai

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktas atskirų transporto priemonių techninių parametų analizę, žemiau pateikti rekomenduojami energijos vartojimo efektyvumo kriterijai atskiroms transporto priemonėms:

3.10 lentelėje pateikti lengvosios transporto priemonėms siūlomi kriterijai.

Lengvosios transporto priemonės					
Benzininės transporto priemonės			Dyzelinės transporto priemonės		
Variklių klasifikacija	Siūlomos neviršyti kuro sąnaudos, l/100km	Siūloma neviršyti CO2 emisija, g/km	Variklių klasifikacija	Siūlomos neviršyti kuro sąnaudos, l/100km	Siūloma neviršyti CO2 emisija, g/km
≤1,3 l	6,0	142	≤1,5 l	4,8	127
≤1,4 l	6,3	151	≤1,7 l	5,2	139
≤1,6 l	7,2	171	≤1,9 l	5,8	155
≤1,8 l	7,5	180	≥2,0 l	5,8	149
≤2,0 l	7,7	186			
>2,0 l	8,8	215			

3.10 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijai lengvosios transporto priemonėms

3.11 lentelėje pateikti transporto priemonės su 4 ratų pavara siūlomi kriterijai.

Transporto priemonės su 4 ratų pavara					
Benzininės transporto priemonės			Dyzelinės transporto priemonės		
Variklių klasifikacija	Siūlomos neviršyti kuro sąnaudos, l/100km	Siūloma neviršyti CO2 emisija, g/km	Variklių klasifikacija	Siūlomos neviršyti kuro sąnaudos, l/100km	Siūloma neviršyti CO2 emisija, g/km
≤2,0 l	8,8	212	≤2,2 l	7,2	189
≤2,5 l	10,3	246	≤2,5 l	7,9	216
≤3,0 l	11,1	261	>2,5 l	9,3	245
>3,0	10,7	268			

3.11 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijai transporto priemonėms su 4 ratų pavara

3.12 lentelėje pateikti specialiosioms transporto priemonėms (mikroautobusams) siūlomi kriterijai.

Specialiosios transporto priemonės (mikroautobusai)		
Dyzelinės transporto priemonės		
Variklių klasifikacija	Siūlomos neviršyti kuro sąnaudos, l/100km	Siūloma neviršyti CO2 emisija, g/km
≤2,0 l	7,5	212
<2,5 l	7,8	207
≥2,5 l	8,5	223

3.12 lentelė. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijai specialiosioms transporto priemonėms (mikroautobusams)

Pažymėtina, jog atsižvelgiant į tai, kad ekonominiai kriterijai (prekių kaina, energijos ir energijos išteklių kaina) bei rinkoje esančių prietaisų energijos vartojimo charakteristikos keičiasi, todėl šios techninės specifikacijos bei jose nurodyti minimalūs energijos vartojimo efektyvumo parametrai turėtų būti periodiškai atnaujinamos. Šis periodiškumas galėtų būti pavyzdžiui, 2 – 3 metai, žymiai pasikeitus energijos kainai (pavyzdžiui, išaugus 10 %) ir t.t. Privalomieji efektyvumo kriterijai taip pat turi būti atnaujinami pasikeitus ES ir Lietuvoje minimaliems privalomiesiems efektyvumo lygio kriterijams.

3.1.2 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

NUTARIMAS

DĖL PREKIŲ, KURIŲ VIEŠIESIEMS PIRKIMAMS TAIKOMAS ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJUS IR MINIMALIŲ TECHNINIŲ SPECIFIKACIJŲ REIKALAVIMŲ ŠIOMS PREKĖMS SĄRAŠO PATVIRTINIMO

2007 m. _____ d. Nr. _____

Vilnius

Igyvendindama 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinančią Tarybos direktyvą 93/76/EEB (OL L 114, 2006 4 27, p. 64—85), Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutaria:

1. Patvirtinti prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašą (pridedama).

2. Nustatyti, kad perkančiosios organizacijos, nurodytos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (Žin., 1996, Nr. [84-2000](#); 2006, Nr. [4-102](#)) 4 straipsnyje ir 71 straipsnyje, vykdydamos sąrašė nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus šių prekių techninėse specifikacijose privalo nustatyti minimalius techninių specifikacijų reikalavimus.

Vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, atlikdamos sąrašė nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus taiko aplinkosaugos kriterijus ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų visų viešųjų pirkimų 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentus – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus.

alternatyviai

2. Nustatyti, kad Vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, atlikdamos sąrašė nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus šių prekių techninėse specifikacijose privalo nustatyti minimalius techninių specifikacijų reikalavimus.

Šiame punkte nurodytos perkančiosios organizacijos atlikdamos sąrašė nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus taiko aplinkosaugos kriterijus ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų visų viešųjų pirkimų 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentus – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus.

alternatyviai

2. Nustatyti, kad perkančiosios organizacijos, nurodytos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (Žin., 1996, Nr. [84-2000](#); 2006, Nr. [4-102](#)) 4 straipsnyje ir 71 straipsnyje, taip pat vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, atlikdamos sąrašė nurodytų energijos

vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus taiko aplinkosaugos kriterijus ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų visų viešųjų pirkimų 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentus – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus.

3. Rekomenduoti perkančiosioms organizacijoms, nenurodytoms šio nutarimo 2 punkte, atliktant viešuosius pirkimus atsižvelgti į šio nutarimo nuostatas.

Ministras Pirmininkas

 PATVIRTINTA
 Lietuvos Respublikos Vyriausybės
 2007 m. _____ d. nutarimu Nr.

PREKIŲ, KURIŲ VIEŠIESIEMS PIRKIMAMS TAIKOMAS ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJUS IR MINIMALIŲ TECHNINIŲ SPECIFIKACIJŲ REIKALAVIMŲ ŠIOMS PREKĖMS SĄRAŠAS

1. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinti prekė – prekė, įtraukta į prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus sąrašą bei visos kitos prekės, naudojančios energijos išteklius ir / ar energiją.
2. Perkančiosios organizacijos, nurodytos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnyje, / **alternatyviai** / Vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, vykdydamos sąrašė nurodytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčių prekių viešuosius pirkimus šių prekių techninėse specifikacijose privalo nustatyti minimalius techninių specifikacijų reikalavimus.
3. Minimalius techninių specifikacijų reikalavimus:

Prekės kategorijos pavadinimas	Kodai pagal Bendrąjį viešųjų pirkimų žodyną (CPV ⁽¹⁾)	Minimalūs techninių specifikacijų reikalavimai
SiurbLIAI	Nuo 29122100-1 iki 29122480-8 (išskyrus 29122120-7, 29122210-5, 29122300-3, 29122420-0)	A efektyvumo klasė ⁽²⁾ arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas
Šilumokaičiai, oro kondicionavimo ir šaldymo įrenginiai ir filtravimo mašinos	Nuo 29231200-9 iki 29231329-9 (išskyrus 29231250-4 ir 29231252-8)	A efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas
Vėdinimo įrenginiai	Nuo 29232100-5 iki 29232200-6	A efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas
Buitiniai elektros prietaisai maisto produktams	Nuo 29711100-7 iki 29711130-6	A efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas
Buitiniai elektriniai	Nuo 29713100-1 iki	A efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos

valymo prietaisai; lygintuvai	29713211-2	vartojimo efektyvumas	
Fotokopijavimo ir termokopijavimo įrenginiai	Nuo 30121100-4 iki 30121300-6	"Energy Star" ⁽³⁾ arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Asmeniniai kompiuteriai	Nuo 30213100-6 iki 30213300-8	"Energy Star" arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Kompiuteriai ir spausdintuvai	30231100-8, 30231250-4, 30231300-0, 30233231-9, 30233234-0	"Energy Star" arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Atminties, įvesties ar išvesties įrenginiai	Nuo 30233220-9 iki 30233234-0	"Energy Star" arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Apšvietimo šaltiniai (elektros lemputės)	28815821-9, 28815822-6, 31510000-4 ir 31531000-7	Ne žemesnė nei B efektyvumo klasė arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Vaizdo monitoriai	Nuo 32323100-4 iki 32323500-8	"Energy Star" arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	
Universalūs automobiliai	34111000-8	"Euro 4" ⁽⁴⁾ arba degalų suvartojimo, bei CO ₂ emisijos kriterijai pagal variklio darbinį tūrį: (l degalų/100km, g/km CO ₂):	
		Benzinas	Dyzelinas
		≤1,3 6,0l/100km; 142g/km	≤1,5 4,8l/100km; 127g/km
		≤1,4 6,3l/100km; 151g/km	≤1,7 5,2l/100km; 139g/km
		≤1,6 7,2l/100km; 171g/km	≤1,9 5,8l/100km; 155g/km
		≤1,8 7,5l/100km; 180g/km	≥2,0 5,8l/100km; 149g/km
		≤2,0 7,7l/100km; 186g/km	
		>2,0 8,8l/100km; 215g/km	
Sedanai	34112000-5	"Euro 4" arba degalų suvartojimo, bei CO ₂ emisijos kriterijai pagal variklio darbinį tūrį: (l degalų/100km, g/km CO ₂):	
		Benzinas	Dyzelinas
		≤1,3 6,0l/100km; 142g/km	≤1,5 4,8l/100km; 127g/km
		≤1,4 6,3l/100km; 151g/km	≤1,7 5,2l/100km; 139g/km
		≤1,9 5,8l/100km; 155g/km	

		≤1,8 7,5l/100km; 180g/km	≥2,0 5,8l/100km; 149g/km
		≤2,0 7,7l/100km; 186g/km	
		>2,0 8,8l/100km; 215g/km	
Transporto priemonės su 4 ratų pavara	Nuo 34113100-3 iki 34113200-4	"Euro 4" arba degalų suvartojimo, bei CO ₂ emisijos kriterijai pagal variklio darbinį tūrį: (l degalų/100km, g/km CO ₂):	
		Benzininas	Dyzelinas
		≤2,0 8,8l/100km; 212g/km	≤2,2 7,2l/100km; 189g/km
		≤2,5 10,3l/100km; 246g/km	≤2,5 7,9l/100km; 216g/km
		≤3,0 11,1l/100km; 261g/km	>2,5 9,3l/100km; 245g/km
		>3,0 10,7l/100km; 268g/km	
Specialiosios transporto priemonės	34114400-3	"Euro 4" arba degalų suvartojimo, bei CO ₂ emisijos kriterijai pagal variklio darbinį tūrį: (l degalų/100km, g/km CO ₂):	
		Dyzelinas	
		≤2,0 7,5l/100km; 212g/km	
		<2,5 7,8l/100km; 207g/km	
		≥2,5 8,5l/100km; 223g/km	
Dyzelinės krovininės transporto priemonės	34131000-4	"Euro 4" arba lygiavertis energijos vartojimo efektyvumas	

⁽¹⁾ 2003 m. gruodžio 16 d. Komisijos Reglamentas Nr. 2151/2003 iš dalies keičiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2195/2002 dėl bendro viešųjų pirkimų žodyno (BVPŽ) OL L 329, 2003 12 17, p. 1—270

⁽²⁾ 1992 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 92/75/EEB dėl buitinių prietaisų energijos ir kitų išteklių sunaudojimo parodymo ženklinant gaminių bei pateikiant standartinę informaciją apie gaminį, OL L 297, 1992 10 13, p. 16—19

⁽³⁾ 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Tarybos sprendimas 2006/1005/EB dėl Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ir Europos bendrijos susitarimo dėl raštinės įrangos energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo programų suderinimo sudarymo, OL L 381, 2006 12 28, p. 24—25

⁽⁴⁾ OL L 350, 1998 12 28, Direktyva 1998/69/EB.

3.2. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas „Dėl energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose rekomendacijų“ patvirtinimo

Šio teisės akto tikslas – padėti viešųjų pirkimų dalyviams tinkamai įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumą didinančius viešuosius pirkimus: perkančiosioms organizacijoms tinkamai parengti pirkimo dokumentus ir įvertinti tiekėjus, o tiekėjams – pateikti perkančiosios organizacijos parengtus pirkimo dokumentus atitinkančius ir energijos vartojimo efektyvumą didinančius pasiūlymus.

Rekomendacijomis perkančiosios organizacijos turėtų vadovautis pirkdamos ne tik prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus sąrašė nurodytas prekes, bet ir apskritai visas prekes, naudojančias elektros energiją, kurą ar kitus energijos šaltinius ir taip užtikrinti, kad įsigytos prekes garantuos nuolatinį energijos galutinio vartojimo efektyvumo didinimą.

3.2.1. VPT direktoriaus įsakymo projektas

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TARNYBOS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS DIREKTORIAUS
Į S A K Y M A S

**DĖL ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJAUS NAUDOJIMO
VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE REKOMENDACIJŲ PATVIRTINIMO**

2007 m. _____ d. Nr. _____
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (Žin., 1996, Nr. [84-2000](#); 2006, Nr. [4-102](#)) 8 straipsnio 2 dalies 1 punktu:

1. T v i r t i n u Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijas (pridedama).

2. N u s t a t a u, kad šiuo įstatymu patvirtintos Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijos taikomos atliekant viešuosius pirkimus pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymą.

Direktorius _____

PATVIRTINTA

Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos
Respublikos Vyriausybės direktoriaus
2007 m. _____ d. įsakymu Nr. _____

**ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO KRITERIJAUS NAUDOJIMO
VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE REKOMENDACIJOS**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Energijos vartojimo efektyvumo kriterijaus naudojimo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų (toliau – rekomendacijos) tikslas – padėti perkančiosioms organizacijoms įgyvendinti Lietuvos Vyriausybės nutarimu dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo (Žin. _____) (toliau – Vyriausybės nutarimas dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo) nustatytą įpareigojimą perkančiosioms organizacijoms viešųjų pirkimų metu naudoti šiame nutarime atskiroms prekių kategorijoms nustatytus minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus techninėse specifikacijose.

2. Rekomendacijose naudojamos sąvokos:

2.1. Ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas - tai pasiūlymas, kurio balų suma, apskaičiuota pagal pirkimo dokumentuose nustatytus pasiūlymų vertinimo kriterijus ir sąlygas, yra didžiausia.

2.2. Energijos vartojimo efektyvumas – sukurto darbo, paslaugų, prekių ar gautos energijos ir energijos veiksmingo panaudojimo laipsnis ;

2.3. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinti prekė – prekė, įtraukta į prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus sąrašą bei visos kitos prekės, naudojančios energijos išteklius ir / ar energiją.

2.4. Kriterijus – pirkimo objekto ir kitų tiekėjo pasiūlymo savybių požymis, pagal kurį nustatomas viešojo pirkimo pasiūlymų ekonominis naudingumas. Kriterijus gali susidėti iš dalių – kriterijaus parametrų.

2.5. Minimalus energijos vartojimo efektyvumo reikalavimas – privalomi techninių specifikacijų reikalavimai energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčioms prekėms.

2.6. Rekomendacijose vartojamos kitos pagrindinės sąvokos nustatytos Viešųjų pirkimų įstatyme (toliau – VPI).

3. Rekomendacijos skirtos perkančiosioms organizacijoms, kurios ruošiasi pirkti energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes.

II. MINIMALŪS KVALIFIKACIJOS REIKALAVIMAI IR JUOS PATVIRTINANTYS DOKUMENTAI

4. Tiekėjas, pageidaujantis dalyvauti pirkime, turi atitikti minimalius kvalifikacijos reikalavimus. Perkančioji organizacija, atsižvelgdama į pirkimo objekto vertę ir sudėtingumą, nustato minimalius tiekėjų kvalifikacinius reikalavimus. Šie reikalavimai turi būti konkretūs, aiškūs, jie negali dirbtinai riboti konkurencijos.

5. Rengiant tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus rekomenduotina vadovautis Viešųjų pirkimų įstatymu ir Tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinėmis rekomendacijomis, patvirtintomis Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2003 m. spalio 20 d. įsakymu Nr. 1S-100 (Žin., 2003, Nr. [103-4623](#); 2004, Nr. [63-2285](#)).

6. Rekomenduojama perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes pirkimo dokumentuose reikalauti, kad tiekėjas turėtų aplinką tausojančių pirkimų vykdymo patirtį, pavyzdžiui, per tam tikrą laiko tarpą būtų sėkmingai įvykdęs kelis energijos vartojimo efektyvumą didinančios įrangos pardavimo ir diegimo projektus, tam tikrą tiekėjo bendro pelno dalį sudarytų energijos vartojimo efektyvumo didinančios įrangos ar prietaisų perdavimas ir / ar įdiegimas ar pan.

7. Perkančioji organizacija gali reikalauti, kad tiekėjas pateiktų dokumentus, patvirtinančius, kad tiekėjas laikosi tam tikrų aplinkos apsaugos vadybos standartų. Tokiu atveju perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turi nurodyti Europos Bendrijos aplinkos apsaugos vadybos ir audito sistemą (EMAS) arba aplinkos apsaugos vadybos standartą, pagrįstą atitinkamais Europos arba tarptautiniais standartais, kuriuos yra patvirtinusios įstaigos, atitinkančios Europos Bendrijos teisės aktus arba atitinkamus Europos ar tarptautinius sertifikavimo standartus.

8. Perkančioji organizacija privalo pripažinti lygiaverčius sertifikatus, išduotus kitose valstybėse narėse įsteigtų įstaigų. Jos taip pat turi priimti kitus tiekėjų įrodymus apie lygiavertes aplinkos apsaugos vadybos priemones.

III. TECHNINIŲ SPECIFIKACIJŲ RENGIMAS

9. Perkančiosios organizacijos, rengdamos prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus, technines specifikacijas, jose privalo numatyti minimalius energijos vartojimo efektyvumo reikalavimus, nurodytus Vyriausybės nutarime dėl prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus ir minimalių techninių specifikacijų reikalavimų šioms prekėms sąrašo patvirtinimo.

10. Be minimalių energijos vartojimų efektyvumo reikalavimų perkančioji organizacija gali nurodyti ir kitas, minimalius reikalavimus viršijančias technines specifikacijas, susijusias su perkamų prekių savybėmis.

11. Rengiant prekių, kurių viešiesiems pirkimams taikomas energijos vartojimo efektyvumo kriterijus technines specifikacijas būtina vadovautis VPĮ 21 straipsnio nuostatomis. Techninės specifikacijos turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, jeigu įmanoma, skatinti pateikti alternatyvius techninius sprendimus.

12. Apibūdinant pirkimo objektą, techninėje specifikacijoje negali būti nurodyta konkreti prekė, gamintojas ar tiekimo šaltinis, gamybos procesas, prekės ženklas, patentas, kilmės šalis ar bet kokia kita potencialiai diskriminacinė charakteristika, išskyrus atvejus, kai neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti pirkimo objekto arba reikalingą pirkimo objektą gali pasiūlyti tik vienintelis tiekėjas. Tokie atvejai įsigyjant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes yra labai reti. Tokiais objektyviai pagrindžiamais atvejais techninėje specifikacijoje turi būti nurodyta, kad savo savybėmis lygiaverčiai objektai yra priimtini, įrašant žodžius „arba lygiavertis“.

13. Pirkdama energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali, jei įmanoma, reikalauti, kad prekė būtų pagaminta iš perdirbtų ar perdirbamų medžiagų arba, kad prekėje nebūtų tam tikrų medžiagų, darančių neigiamą poveikį aplinkai.

14. Rengdama technines specifikacijas perkančioji organizacija gali reikalauti, kad prekės būtų sertifikuotos aplinkosaugos techninius standartu ir/arba paženklintos ekologiniu ženklu. Tokiu atveju perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose nurodo Europos Sąjungos arba nacionalinį standartą ir/arba ekologinį ženklą.

15. Perkančioji organizacija privalo pripažinti lygiaverčius standartus ir/arba ekologinį ženklus, taip pat priimti kitus tiekėjų įrodymus apie lygiaverčius standartus ir/arba ekologinį ženklus.

IV. TIEKĖJŲ PASIŪLYMŲ VERTINIMAS

16. Vertinant tiekėjų pasiūlymus rekomenduotina vadovautis VPĮ ir Viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijomis, patvirtintomis Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. 1S-53 (Žin., 2006, Nr. [113-4329](#)).

17. Pasiūlymus rekomenduojama vertinti pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų. Šis vertinimo būdas ypač tinka, kai perkamos energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčios prekės, kadangi perkančiosios organizacijos turi siekti, kad būtų įsigyta labiausiai energiją taupanti ir energijos vartojimo efektyvumą didinanti prekė. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo būdas ypač tinka ir tais atvejais, kai siekiama įsigyti pigesnę prekę ilgalaikėje perspektyvoje.

18. Nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus būtina laikytis visų VPĮ nustatytų viešųjų pirkimų principų. Vertinimo kriterijai turi būti susiję su perkamu objektu, jie turi būti aiškūs, suprantamai, konkretūs, objektyviai apskaičiuojami, aprašyti pirkimo dokumentuose. Perkančioji organizacija turi stengtis taip nustatyti vertinimo kriterijus, kad išrenkant geriausią pasiūlymą būtų sudarytos sąlygos pasiekti Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 2 dalimi nustatytą pirkimų tikslą.

19. Perkant energijos vartojimo efektyvumo didinimo potencialą turinčias prekes vienu iš ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo įvertinimo kriterijų siūloma nustatyti tokias charakteristikas, kurios padidintų perkamo objekto energijos vartojimo efektyvumą: sumažintų suvartojamos energijos ar energijos išteklių kiekį..

V. REKOMENDACIJOS DĖL GYVAVIMO CIKLO SĄNAUDŲ SKAIČIAVIMO

20. Rinkdamasi ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą vienu iš pasiūlymų vertinimų kriterijumi perkančioji organizacija gali pasirinkti perkamo objekto gyvavimo ciklo sąnaudas. Gyvavimo ciklo sąnaudos įvertinamos apskaičiuojant išlaidas, reikalingas perkamo objekto išlaikymui jo naudojimo terminu.

21. Rekomenduojame gyvavimo ciklo sąnaudas apskaičiuoti vienam perkamo objekto santykiniam vienetui (1 cm monitoriaus skersmens, 1 litrai šaldytuvo tūrio, 100 km nuvažiuoti ir pan.). Apskaičiuotus santykinio vieneto gyvavimo ciklo sąnaudas lyginami visų tiekėjų pasiūlymai.

22. Gyvavimo ciklo sąnaudos (I_x) vienam santykiniam prekės vienetui apskaičiuojamos dalinant pradinių išlaidų prekei įsigyti (I_{pr}) ir metinių išlaidų (I_m) sandaugos su naudojimo laiku (t) sumą iš santykinų prekių vienetų kiekio (x_{vnt}):

$$I_x = \frac{I_{pr} + I_m \cdot t}{x_{vnt}};$$

Metinės išlaidos (I_m) - tai eksploatacinių išlaidų (I_{eks}) ir, išlaidų energijai ar energijos ištekliams pirkti, suma vienerių metų laikotarpiui. Išlaidos energijai ir/ar energijos ištekliams pirkti apskaičiuojamos energijos kainą (k) dauginant iš energijos kiekio (E_m). Eksploatacinės išlaidos (I_{eks}) – išlaidos reikalingos prekės ar prietaiso efektyviam naudojimui (priežiūra, remontas ir t.t.)

$$I_m = E_m \cdot k + I_{eks};$$

Į pasiūlymo formą siūloma įtraukti priede pateiktą gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimo lentelę.

23. Gyvavimo ciklo sąnaudos turi būti skaičiuojamos nurodant kaną be mokesčių ir su mokesčiais.

24. Prekių gyvavimo ciklo sąnaudos turi būti skaičiuojamos vienodam prietaisų ar įrangos naudojimo laikui. Tam tikslui perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turi reikalauti, kad tiekėjai nurodytų savo siūlomų prekių naudojimo laiką arba ji gali pati nurodyti, kad prekių gyvavimo ciklo sąnaudos bus skaičiuojamos tam tikram naudojimo laikui, atsižvelgiant į objektyvius kriterijus.

25. Jei lyginamų priemonių ar prietaisų gyvavimo laikas skiriasi, gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimai turi būti atliekami mažiausiai gyvuojančio prietaiso gyvavimo trukmei. Ilgesnį naudojimo terminą turinčioms prekėms gali būti skiriami papildomi balai.

26. Rekomenduojama perkančiajai organizacijai pirkimo dokumentuose priede pateiktoje gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo lentelėje nurodyti energijos išteklių ir/ar energijos kainą, kuria bus skaičiuojamos metinės išlaidos. Elektros energijos kaina turi būti išreikšta vienoda valiuta tiems patiems santykiniams vienetams, pavyzdžiui, litai už kilovatvalandę.

27. Jeigu perkamo objekto gyvavimo ciklas ilgas, rekomenduojama gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo formulę įvesti diskonto faktorių, kuris skaičiuojamas kiekvienais tolimesniais metams vienetą padalijus iš vieneto ir diskonto normos (r) sumos, pakeltos skaičiumi (n) lygiu skaičiuojamiesiems metams. Perkančioji organizaciją diskonto normą priima pagal VILIBOR (Vilnius Interbank Offered Rate) normą arba pasirinktinai nuo 5% iki 7%.

$$\text{Diskonto faktorius} = \frac{1}{(1+r)^n};$$

Gyvavimo ciklo sąnaudų vertė vienam santykiniam prekės vienetui šiuo atveju apskaičiuojama dalinant prekės įsigijimo išlaidų (I_{pr}) ir kiekvienų tolimesnių metų eksploatacinių diskontuotų išlaidų sumą iš santykinų prekės vienetų (x_{vnt}). r – diskonto norma, n – metai, kuriais skaičiuojamos eksploatacinės išlaidos prekei.

$$I = \frac{I_{pr} + \sum_{i=1}^n \frac{I_m}{(1+r)^i}}{n_{vnt}};$$

28. Viso pasiūlymo ekonominis naudingumas (S) apskaičiuojamas, sudedant tiekėjo pasiūlymo kainos C ir kitų kriterijų (T) balus:

$$S = C + T.$$

Pasiūlymo kainos (C) balai apskaičiuojami mažiausios pasiūlytos kainos (C_{\min}) ir vertinamo pasiūlymo kainos (C_p) santykį padauginant iš kainos vertinimui skirtą balų intervalo viršutinės ribos (X_{\max}):

$$C = \frac{C_{\min}}{C_p} \cdot X_{\max}.$$

Kriterijų (T) balai apskaičiuojami sudedant atskirų kriterijų (T_i) balus:

$$T = \sum_i T_i.$$

29. Jeigu kriterijus neturi parametru, balai jam skiriami tiesiogiai.

VI. REKOMENDACIJOS DĖL PIRKIMO SUTARTIES NUOSTATŲ

30. Perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turėtų pateikti numatomos sudaryti viešojo paslaugų pirkimo sutarties projektą arba svarbiausias šios sutarties sąlygas.

31. Rekomenduojama viešojo pirkimo sutartyje numatyti sąlygas, susijusias su prekių transportavimu, pavyzdžiui, nurodant reikalavimą, kad prekės, jei įmanoma, būtų pristatomos didmeninėmis partijomis, ne piko metu.

32. Rekomenduojama viešojo pirkimo sutartyje numatyti sąlygas, susijusias su prekių atliekų ir prekių pakuočių surinkimu, sutarties vykdytojui nustatant reikalavimą surinkti ir išvežti prekių pakuočių atliekas bei pasirūpinti prekių atliekų, pavyzdžiui, elektros ir elektronikos įrangos atliekas, surinkimu pasibaigus prekių naudojimo laikui ar prekėms tapus netinkamoms eksploatuoti.

33. Perkančioji organizacija turi reikalauti sutarties įvykdymo užtikrinimo Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytais prievolės įvykdymo užtikrinimo būdais.

34. Sutartyje rekomenduotina nustatyti, kad, tiekėjui pažeidus sutarties sąlygas, sutartis su juo nutraukiama.

Gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimo lentelė

Siūloma prekė	Prekės parametrai santykiniais vienetais, x_{vnt} (l, cm, m^3 , km)	Gyvavimo trukmė, n(m)	Pradinė kaina su PVM, I_{pr} (Lt)	Pradinė kaina be PVM, I_{pr} (Lt)	Suvartojamos energijos kiekis per metus, E_m (kWh/metus)	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos be PVM, I (Lt)	Suminės gyvavimo ciklo išlaidos su PVM, I (Lt)	Gyvavimo ciklo sąnaudos santykiniam vienetui be PVM, I_x (Lt/santykini s vienetas)	Gyvavimo ciklo sąnaudos santykiniam vienetui su PVM, I_x (Lt/santykini s vienetas)

Studijos „Rekomendacijų vykdyti priemonių, didinančių energijos vartojimo efektyvumą, viešuosius pirkimus ir šių priemonių specifikacijų sąrašų parengimas“

Tekstą patvirtinu.

Redaktorius –

Diana Gedeikytė

[parašas]

2007 m. rugsėjo 14 d.